

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ,
МОЛОДІ ТА СПОРТУ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
«ОДЕСЬКА ЮРИДИЧНА АКАДЕМІЯ»

ФІЛОЛОГІЯ ХХІ СТОЛІТТЯ: ТЕОРІЯ, ПРАКТИКА, ПЕРСПЕКТИВИ

МАТЕРІАЛИ

*Міжнародної науково-практичної Інтернет-конференції,
яка присвячена 15-річчю Національного університету
«Одеська юридична академія»
та 165-річчю Одеської школи права*

18 квітня 2012 р. м. Одеса

Одеса
Фенікс
2012

Відповідальний редактор:

Дрьомін Віктор Миколаєвич, проректор з наукової роботи
Національного університету «Одеська юридична академія»,
доктор юридичних наук, професор, член-кореспондент НАПрН
України

Заступник відповідального редактора:

Петлюченко Наталія Володимирівна, завідувач кафедри
германських та романських мов
Національного університету «Одеська юридична академія»,
доктор філологічних наук, професор

Філологія XXI століття: теорія, практика, перспективи : матеріали
Міжнародної науково-практичної Інтернет-конференції, яка присвяче-
на 15-річчю Національного університету «Одеська юридична академія»
та 165-річчю Одеської школи права /за ред. Дрьомін В. М. — Одеса :
Фенікс, 2012. — 188 с.

ISBN 978-966-438-_____

Матеріали Міжнародної науково-практичної Інтернет-конференції «Філо-
логія XXI століття: теорія, практика, перспективи», що проходить у межах
VI Всеукраїнського фестивалю науки та присвячена 15-річчю Національного
університету «Одеська юридична академія», містять дослідження з актуальних
проблем мовознавства, дискурсології, перекладознавства, контрастивної та
юридичної лінгвістики.

Видання буде корисним для філологів-лінгвістів — магістрантів, аспірантів,
докторантів, викладачів і всіх науковців, хто цікавиться проблемами загальної,
контрастивної та юридичної лінгвістики.

ISBN 978-966-438-_____

© Національний університет
«Одеська юридична академія», 2012
© ПП «Фенікс», оформлення, 2012

Привітання
Президента Національного університету
«Одеська юридична академія»
С.В.Ківалова

Шановні учасники Міжнародної науково-практичної Інтернет-конференції «Філологія ХХІ століття: теорія, практика, перспективи»!

Прийміть мої щирі вітання з нагоди проведення Міжнародної науково-практичної Інтернет-конференції «Філологія ХХІ століття: теорія, практика, перспективи», присвяченої дослідженням філологічної науки, в тому числі проблемам юридичної лінгвістики, перекладу юридичного тексту, порівняльного правознавства, іншим проблемам правознавчого дискурсу.

Україна бере активну участь в інтеграційних європейських процесах. Імплементація Європейського права в українське законодавство потребує скрупульозної роботи лінгвістів-дискурсологів, контрастивістів, термінологів, перекладознавців, спрямованої на правильне витлумачення й аналіз різних правових норм міжнародного, європейського права, права окремих іноземних держав, документів у сфері міжнародного приватного права.

В Національному університеті "Одеська юридична академія" на кафедрі "Європейського права та порівняльного правознавства" вже існує наукова школа з порівняльного правознавства, фахівці якої досліджують у зіставному аспекті різні правові системи, їхні структурні елементи з метою виявлення уподібнень і відмінностей в юридичних формах, державних механізмах, у суспільних відносинах тощо. Тому я вважаю за вельми необхідне творче поєднання наукового потенціалу юристів і лінгвістів задля проведення досліджень з контрастивної юридичної лінгвістики, типології юридичного дискурсу та його складників у мовах різного типу спорідненості, вивчення діахронічних аспектів законодавчої мови та текстів закону, функціонування правової комунікації в різних суспільствах і різних лінгвокультурах.

Сподіваюсь, що результати Міжнародної науково-практичної Інтернет-конференції «Філологія XXI століття: теорія, практика, перспективи», її матеріали стануть реальною допомогою у вирішенні нагальних проблем інтеграції України до міжнародної спільноти у правовій сфері.

Ще раз вітаю всіх учасників конференції та бажаю подальших творчих успіхів у дослідницькій діяльності й наукових досягнень на благо нашого народу і Батьківщини!

С.В. Ківалов,

Президент Національного університету
«Одеська юридична академія»,
академік НАПрН України,
голова Комітету з питань правосуддя
Верховної Ради України.

СЕКЦІЯ 1. ПРОБЛЕМЫ СУЧАСНИХ ЛІНГВІСТИЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Артюхова А. А.
ОНУ им. И. И. Мечникова

ДИСКУРСИВНАЯ СПЕЦИФИКА МИТИНГА

Дискурсивный подход в лингвистике предполагает изучение речи с учетом коммуникативного пространства, в котором она создается и функционирует. *Митинговый дискурс* является разновидностью политического дискурса, в котором на содержание и оформление текстов оказывает воздействие политическая коммуникативная ситуация «митинг». Митинг (англ. *meeting* — встреча; лат. *comitio* — народное собрание, от лат. *comeo* — схожусь, обираюсь) представляет собой мирное публичное массовое собрание граждан под открытым небом с целью обсуждения насущных проблем общественно-политической жизни, выражения своего отношения к внутренней или внешней политике государства, к органам власти, к внутренним или международным событиям. Митинги относятся к *демонстративным общественным акциям* (нем. *demonstrative Aktionen*), целью которых является убеждение словом, а не силой.

Специфика митингового дискурса создается комплексом локусно-темпоральных особенностей и особой системой адресантно-адресатных отношений. Так, проведение митинга связано с *локусами открытых пространств*. К открытым пространствам относят площади и улицы, зеленые театры и концертные эстрады, стадионы и спортивные площадки. Их специфическими особенностями являются большие, чем у помещений размеры, наличие акустических шумов, зависимость от климатических условий. Митинги, как правило, проводятся на центральных площадях, в «социокультурных», «харизматичных» локусах, в «священном» для участников акции месте, или на «территории противника». Митинг в центре города демонстрирует господство митингующих именно в социальном пространстве.

Темпоральными особенностями митинга, в свою очередь, является его определенная продолжительность. Митинги длятся, как

правило, 2 — 3 часа, продолжительность выступления на митинге составляет в среднем от 5 до 15 минут, в отдельных случаях, когда выступает известный политический лидер, речь может длиться около 30 минут. Временная детерминированность связана, во-первых, с ограниченным терпением слушателей при большом числе желающих выступить, во-вторых, с большими энергозатратами и напряжением голоса выступающих, вынужденных, как правило, перекрывать голосом шум улицы и митингующих.

Локусно-темпоральные условия митинга предполагают наличие большого числа участников (от нескольких сот до десятков тысяч) и формируют специфическую систему *адресантно-адресатных отношений* митингового дискурса. Так, в коммуникативном пространстве митинга выделяются два типа *адресанта* — *основной* (оратор) и *массовый* (митингующие), которые вместе представляют собой *коллективного* адресанта; и два типа *адресата* — *прямой* (митингующие) и *непрямой* (правительство, руководство, так называемый «неприсутствующий третий»). Таким образом, митингующие являются одновременно *прямым* адресатом, на которого направлено прямое речевое воздействие оратора, и *массовым* адресантом, который вместе с выступающим оказывает воздействие на *непрямого адресата*, что свидетельствует о том, что основным в митинговом выступлении является *непрямой тип обращения* (англ. *face to back communication*).

Выступление на митинге является не монологом, а диалогом между оратором и публикой. Речь направлена на слушателя, ее целью является создание единения с присутствующими и убеждение их в своей точке зрения. *Диалогичность* митингового дискурса проявляется в том, что присутствующие на митинге могут непосредственно выражать свою реакцию на речь оратора. Основными способами выражения такой реакции, так называемыми средствами обратной связи (нем. *Rückmeldungssignale, Publikumsreaktionen*) являются: (1) аплодисменты, которые служат сигналом позитивной оценки, и часто сопровождаются выкриками; (2) свист, выражающий недовольство аудитории, также часто с выкриками негативного содержания; (3) скандирование, которое может выражать как негативную, так и позитивную реакцию.

Митинг представляет собой «сложный событийный жанр», который состоит из простых *речевых жанров*, основным из которых является *политическое выступление*. Митинговую коммуникацию, однако, формирует не только такой жанр, как публичная ораторская речь и малые информационные жанры, к которым

относятся публичные объявления, сообщения о развитии событий, но и спонтанно возникающие дискуссии, споры, различные микро-диалоги, плакаты, лозунги-скандирования, лозунги-листовки, а также традиционные народно-площадные жанры, такие как частушки, прибаутки, острословицы.

Таким образом, дискурсивная специфика митинга формируется локусными и темпоральными особенностями данной коммуникативной ситуации, определяемыми открытым пространством и ограниченным объемом времени митинга, а также особой системой адресантно-адресатных отношений, что, в свою очередь, обуславливает реализацию митинговой речи на вербальном и паравербальном уровнях.

Список использованной литературы:

1. Петлюченко Н. В. Харизматика: мовна особистість і дискурс: монографія / Н. В. Петлюченко. — Одеса: Астропринт, 2009. — 464 с.
2. Савова М. Р. Искусство быть услышанным / М. Р. Савова. — М.: Национальный институт «Высшая школа управления», 2007. — 154 с.
3. Чудинов А. П. Метафорическая мозаика в современной политической коммуникации / Анатолий Прокофьевич Чудинов. — Екатеринбург, 2003. — 248 с.
4. Шейгал Е. И. Семиотика политического дискурса / Елена Иосифовна Шейгал. — М.: Гнозис, 2004. — 326 с.
5. Balistier T. StraЯenprotest. Formen oppositioneller Politik in der Bundesrepublik Deutschland / Thomas Balistier. — 1. Auflage Mьnster: Verlag Westfdlisches Dampfboot, 1996. — 357 S.

Бабелюк О.А.

*Доктор філол. наук, проф. кафедри германських мов
та перекладознавства ДДПУ імені Івана Франка*

ПОСТСТРУКТУРАЛІСТСЬКА ІНТЕРПРЕТАЦІЯ МОВНОГО ЗНАКА В АСПЕКТІ ПОСТМОДЕРНІСТСЬКОГО ТЕКСТОТВОРЕННЯ

Постмодерністська поетика в аспекті онтології текстотворення інтегрує сукупність виразально-зображальних засобів, мовностилістичних і композиційно-стилістичних прийомів, що віддзеркалюють стилетвірні та смислотвірні особливості постмодерністського художнього дискурсу. Прийоми традиційної поетики стають постмодерністськими тільки у взаємному ігровому поєднанні і тільки в контексті актуалізації постмодерністського світогляду, що передбачає множинність позицій естетичного сприйняття, відкритість вільного пошуку смислу та інтелектуального експерименту, ігрове моделювання дійсності, на базі чого створюється і прочитується художній твір.

Термін «постмодерністська поетика» у нашому дослідженні вживається двояко. У широкому розумінні **постмодерністська поетика** — це наука про специфіку родів, видів, стилів та напрямів постмодернізму як окремого жанру теоретико-літературних студій, а також засоби та принципи побудови нелінійного постмодерністського художнього тексту як художнього цілого. У вузькому розумінні **постмодерністську поетику** розглядаємо як сукупність виразально-зображальних засобів, мовностилістичних і композиційно-стилістичних прийомів, що віддзеркалюють лінгвопоетологічні особливості постмодерністського художнього тексту.

Засадничою в розробленій нами класифікації принципів постмодерністського текстотворення є концепція Р. Барта про текст як глобальний знак, якому притаманний розрив між позначуванням (дійсністю) та позначувальним (текстом). Знак-позначувальне виходить за межі свого семіотичного простору і перетворюється на знак-позначуване. Наслідком постійного порушення зв'язків між ними є те, що позначуване розширюється, а позначувальне (текст), втративши свій позатекстовий референт, перетворюється на інтертекстуальну гру відкритих, плюралістичних значень. У результаті такої мінливості позначувальне (текст) стає самореференційним

знаком. Цей процес може тривати нескінченно довго. Звідси трактування постмодерністського художнього тексту як безперервного процесу конструювання знаків.

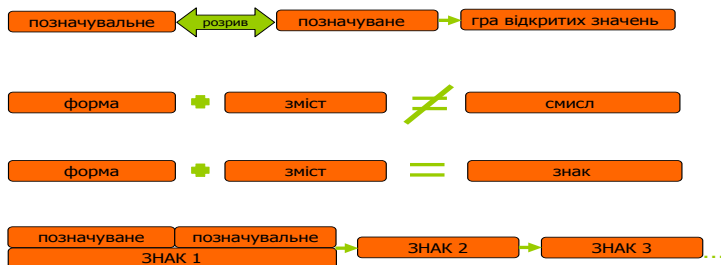

Рис. 1. Постструктуралістська інтерпретація мовного знака

Простежимо специфіку постмодерністського мовного знака, його нефіксованість та мінливість на конкретному прикладі. Так основу оповідання Д. Бартельмі «*The Balloon*» («Повітряна куля») (В, р. 56–57) складає повісткування про різне сприйняття людьми повітряної кулі, що з'явилася у небі над Манхеттеном. У тексті воно подається у вигляді переліку незрозумілих і семантично не пов'язаних між собою лексичних одиниць: «*monstrous pourings*» (жахливі вливання), «*harp*» (арфа), «*certain contrasts with darker portions*» (контрастує з темнішими частинами), «*inner joy*» (внутрішня радість), «*large, square corners*» (великі прямі кути), «*conservative eclecticism that has so far governed modern balloon design*» (консервативний еклектизм, що вплинув на сучасний дизайн кулі), «*abnormal vigor*» (наднормальна сила), «*warm, soft lazy passages*» (теплі, м'які, ліниві уривки), «*Has unity been sacrificed for a sprawling quality?*» (чи була принесена в жертву цілісність заради властивості розтікатися?), «*Quelle catastrophe!*» («Катастрофа!»), «*munching*» (чавкання).

Повітряну кулю мешканці міста вважають знаком, який не слід трактувати однозначно: *There was a certain amount of initial argumentation about the «meaning» of the balloon; this subsided, because we have learned not to insist on meanings ... It was agreed that since the meaning of the balloon could never be known absolutely, extended discussion was pointless, ...* (В, р. 54).

Наведені вище значення, що їх мешканці приписують повітряній кулі як знаку, не співпадають із звичним уявленням про цей предмет, як про літальний засіб. Між позначуванним (дійсністю) та позначувальним (словом) виникає розрив, «прірва можливих

значень». Знак-позначувальне виходить за межі свого семіотичного простору, бо не вкладається в рамки однієї семіотичної системи, і перетворюється на знак-позначуване. Таким чином, слово «*balloon*» більше не позначає літаючий пристрій, а стає епіфанією, тобто образом предмету, що поєднує фізичну реальність його буття в світі і психологічну реальність його сприйняття суб'єктом.

Крім того, поняття «повітряна куля» можна вважати метафоричним щодо самого твору, який виникає в авторській уяві, а потім виходить за її межі і починає самостійне життя. Заголовок оповідання «Повітряна куля» вказує ще й на відому цитату Генрі Джеймса про літературу як повітряну кулю досвіду з «відрізаним кордом смислу», яка вдало передає «летючість» і смислу, і читачького розуміння. Це тільки підтверджує тезу постмодерністів про те, що смисл будь-якого тексту не має прямого виходу на реальність, оскільки смисли, зумовлені контекстом аналізованого тексту, апелюють не до реальності, а до інших смислів, до інтертекстів.

Отож, постмодерністському художньому дискурсу, як і будь-якій іншій синергетичній системі, притаманні такі ознаки постструктуральних утворень як нестійкість, нелінійність, відкритість складових. Постмодерністський художній текст виступає аструктурним, багатовимірним, інтертекстуальним простором, який відображає деструктивні тенденції постмодернізму. Постмодерністське текстотворення — це спосіб самоорганізації художнього тексту як складного знака зі специфічним розривом між позначуванням і позначувальним. Наслідком цього є те, що позначувальне більше не збігається зі своїм референтом, тобто постмодерністський художній текст втрачає позатекстовий референт, а його зміст стає відкритим, змінним і плюралістичним.

Список використаної літератури:

1. Бабелюк О. А. Поетика постмодерністського художнього дискурсу : принципи текстотворення (на матеріалі сучасної американської прози малої форми) : дис. ... доктора філол. наук : спец. 10.02.04 «Германські мови» / Оксана Андріївна Бабелюк. — К., 2010. — 422 с.
2. Барт Р. Избранные работы : Семиотика. Поэтика / Р. Барт ; сост., общ. ред. и вступ. ст. Г. К. Косиков. — М. : Прогресс, Универс, 1994. — 626 с.
3. Воробйова О. П. Когнітивна поетика в потебнянській ретроспективі / О. П. Воробйова // Мовознавство. — 2005. — № 6. — С. 18-25.

4. Ильин И.П. Постмодернизм: Словарь терминов / Илья Петрович Ильин, РАН; Ин-т науч. информ. по обществ. наукам; науч. ред. А.Е. Махов. — М. : Intrada, 2000. — 384 с.

5. Маньковская Н. Б. Феномен постмодернизма. Художественно-эстетический ракурс / Надежда Борисовна Маньковская. — СПб. : Университетская книга, 2009. — 495 с.

6. Barthelme D. Sixty stories / Donald Barthelme. — L. : Minerva, 1991 — 456 p.

Байлюк Н.О.
ст. викладач кафедри німецької мови
та перекладу УНІ ОНПУ

ГЕМІНАЦІЯ ПРИГОЛОСНИХ В УКРАЇНСЬКІЙ ТА НІМЕЦЬКІЙ МОВАХ (зіставний аспект)

Порівняльно-історичне і типологічне мовознавство, як напрямок лінгвістики виникло давно, починаючи з тих часів, коли лінгвісти звернули увагу на схожість мов. Основними завданнями цього напрямку є встановлення споріднених мов, знаходження системи доказів на її підтвердження, а також з'ясування того, як спорідненість мов розкриває історію та специфіку кожної з них. В сучасному історично-типологічному мовознавстві феномен гемінації приголосних української мови та німецької мови ще не був зіставлений, тому це дослідження є новітнім та актуальним.

Мета статті полягає в тому, щоб дослідити функцію гемінації в українській та німецькій мовах на сучасному етапі їх розвитку, та дистрибуцію гемінованих приголосних у двох мовах.

Гемінація — (лат. *geminio*, англ. *geminatio*, фр. *geminatio*, нім. *Geminatio*, *Doppelung*) — двократне збільшення довготи звука.

Відомо, що гемінаційні приголосні виникли, як в українській мові, так і в німецькій мові внаслідок історичної палаталізації [j], яка привела до виняткової зміни уподібнення [j] до попереднього приголосного напр., [t'j]→[t':] — [stat'ja]→[stat':a]→стаття, [pj]→[p:] — [sipja]→[sip:a]→Sippe. Іншими словами відбулася повна прогресивна асиміляція йота з попереднім приголосним, тобто процес взаємного пристосування в межах кореневого складу. На місці сполук типу K+ j виникли гемінаційні приголосні.

Гемінація виникає з різних причин і може виконувати різні функції: а) *словорозрізнявальну*, б) *форморозрізнявальну*, в) *асимілятивну 'емінацію* (на стику слів або морфем), г) *асиміляційну* (історична зміна, а саме наслідки прогресивної асиміляції).

У дослідженні спостерігається тільки графічна гемінація приголосних.

В українській мові гемінація виконує такі функції:

а) словорозрізнявальну: (скеля — скелля (іменник, однина та іменник, множина); лють — ллють (іменник та дієслово); вваж — важ (форми дієслова наказового способу від дієслів

вважати - важити); *ввись* – *вись* (прислівник та іменник); *Ганна* (ім'я) – *гана* (іменник); *Чи Таня* – *читання* (у *груші* – у *грушиші* (іменник, однина та іменник, множина *Місцевий відмінок*); у *суді* – у *судді* (іменник, однина *Знахідний відмінок* та іменник, однина *Знахідний відмінок*).;

б) форморозрізнявальну: *відмінювання іменників: слова жіночого роду 3 дієвідміни в Орудному відмінку: суть – суттю, цвіль – цвіллю, гусінь – гусінню, безліч – безліччю, міць – міццю, розкіш – розкішню*);

в) асимілятивну гемінацію: (*віддати, дам матері, оббити, роззутти, кіннота*).

г) асиміляційну: (*волосся, колосся, узбережжя, узбіччя, благополуччя, знаряддя, каміння, зілля, знання, навмання, лляний, бовваніти, овва, бадилля, ввіч на ввіч*).

У німецькій мові гемінація виконує такі ж функції:

а) словорозрізнявальну: (*der Ofen – offen* (іменник та прикметник); *sonst – sonnst* (сполучник та дієслово 2 особи однини); *der Boden – der Bodden* (іменник та іменник); *das Komma – das Komma* (іменник та іменник); *kam – der Kamt* (дієслово минулий час та іменник); *man – der Mann* (безособовий займенник так іменник); *du hast – du hasst* (*haben – hassen*) (дієслово та дієслово); *ich haste – ich hasste* (*hasten – hassen*) (дієслово теперішній час та дієслово минулий час); *der Wal – der Wall* (іменник та іменник); *ist – isst* (дієслово 3 особи однини від дієслова *sein* та дієслово 2 або 3 особи однини від дієслова *essen*) *der Star – starr* (іменник та прикметник); *beten – betten – die Betten* (дієслово – дієслово та іменник множина).

б) форморозрізнявальну: (*nehmen – nimmt; treten – tritt*)

в) асимілятивну гемінацію: (*annehmen, am Mittag, abbauen, mitteilen*)

г) асиміляційну: (*die Sippe, die Spinne, die Robbe, bibbern, zittern, lassen, boddern, die Masse, der Luffeln, die Amme, der Kaffee*)

При аналізі спостерігалася дистрибуція гемінованих приголосних. Гемінація виникає а) у межах однієї морфеми, б) на стику двох морфем, в) на початку і в кінці слова, г) на стику двох слів.

Гемінація в українській мові виникає в інтервокальному положенні між голосними переднього та заднього ряду. Приголосні [л'], [н'], [д'], [т'], [з], [с'], [т'], [ч'], [ж'], [ц'], [ш'] можуть між голосними гемінувати, тобто у межах однієї морфеми (на пр., – *знання, суддя, життя, узбіччя* та між голосними заднього ряду – [в] *овва, бовваніти*).

На стику двох морфем гемінують: [б], [д], [з], [в] — *оббити, віддати, роззуті, вважати*.

На початку слова гемінують: [л'], [с], [в'] — *ляний, ляти, ссавець, ссати, ввіч*.

У кінці слова гемінація в українській мові не спостерігається крім слів іншомовного походження. Гемінують: [л'], [л], [н], [р] (*білль, панн (від іменника **панни** множина Род. та Знах. відм.), тонн (від іменника **тонни** множина Род. та Знах. відм.) булл (від іменника **булли** множина Род. та Знах. відм.), мірр (від іменника **мірри** множина Род. та Знах. відм.)*

На стику двох слів гемінують: [т] — *от тобі*; [н] — *він насадив*; [д] — *від добра*; [з] — *з землею*; [с'] — *ось сюди*; [ч] — *ніч чекає*; [ж] — *між жіноцтвом*; [щ] — *кущ щокроку*; [п] — *щуп падав*; [б] — *об бочку обпертися*; [к] — *сік кипить*; [л] — *віл лишився*; [м] — *дам матері*; [х] — *ох худий*; [ц'] — *оливець цілий*;

Гемінація у німецькій мові виникає в інтервокальному положенні між голосними переднього та заднього ряду. Приголосні [f], [n], [s], [t], [p], [l'], [r], [m], [d], [b] між голосними можуть гемінувати, тобто у межах однієї морфеми напр., — *die Sippe, die Spinne, der Luffeln, der Bulle, das Harren, die Robbe*.

На стику двох морфем гемінують: [f] — *auffallen*, [n] — *annehmen*, [s] — *aussagen*, [t] — *mitteilen*, [p] — *apperzipieren*, [r] — *erraten*, [m] — *ummachen*, [b] — *abbauen*, [g] — *weggehen*, [l'] — *der Teillager*, [k] — *zurückkehren*, [d] — *währenddessen*.

На початку слова гемінація приголосних в німецькій мові не спостерігається.

У кінці слова гемінують: [n] — *der Mann*, [s] — *lass*, [t] — *möht*, [p] — *klipp*, [r] — *der Herr*, [n] — *kann*, [l'] — *das All*, [f] — *das Schiff*, [m] — *das Lamm*

На стику двох слів гемінують: [m] — *am Montag*, [l'] — *viel laufen*, [t] — *oft tanzen*, [s] — *das Subjekt*, [n] — *den Namen*, [f] — *schief fallen*, [b] — *ab Berlin*, [k] — *stark kratzen*, [p] — *knapp pendeln*, [d] — *und dampfen*, [z] — *kurz zehn*, [g] — *schrödg gegenüber*, [sch] — *komisch schlafen*.

Вищерозглянуті приклади дистрибуції вказують на те, що мови різняться дистрибуцією гемінованих приголосних на початку і в кінці слова. На початку слова гемінація приголосних не властива німецькій мові. В кінці слова дистрибуція гемінованих приголосних не властива українській мові, крім слів іноземного походження.

Як бачимо, загальними рисами для обох мов є те, що гемінаційні приголосні виникли, як в українській мові, так і в німецькій

мові внаслідок історичної палаталізації [j] та наявністю у графіці гемінованих приголосних. Історична та фонетична природа гемінаційних приголосних на перший погляд є ясною і прозорою, як у плані їхнього походження, так і артикуляційного, і акустичного характеру, проте фонематичний статус залишається дискусійним.

Список використаної літератури:

1. Ахманова А.С. Словарь Лингвистических терминов. Див: http://www.classes.ru/grammar/174.Akhmanova/source/worddocuments/_20.htm
2. История немецкого языка. Учебное пособие / Автор-сост. В.Г. Нугаев -Карпенко Ю.О. Вступ до мовознавства: Підручник. — К.: Вид. центр «Академія», 2006. — 336с.
3. Шевельов Ю. Історична фонологія української мови. Харків: Акта, 2002. — 1066 с. + карти
4. Essen, Otto v. Bberlange Vokale und gedehnte Konsonanten des Hochdeutschen. In: Zeitschrift für Phonetik und allgemeine Sprachwissenschaft, Vol. Berlin: Akademie-Verlag. — 1957. — Bd.19. — S.239-244.

ТЕКСТОВА КАРТИНА СВІТУ ЛІТЕРАТУРНОГО НАРАТИВУ У СВІТЛІ КОГНІТИВНОЇ ПОЕТИКИ

Минуло вже двадцять років відколи голландський лінгвіст Поль Верт (Paul Werth) вперше опублікував положення теорії текстової картини світу (Text World Theory) та її застосування до вивчення різних видів дискурсу. В подальшому його ідеї розвивалися і впроваджувалися відомими на сьогодні науковцями в галузі когнітивної поетики, зокрема в теорії текстових світів (text worlds) (С. Emmott, J. Gavins, L. Hidalgo Downing, D. McIntyre, P. Stockwell), а також в теорії можливих світів (possible worlds) (R. Ronen, M.-L. Ryan, E. Semino). Теорії світів в сукупності стали інструментарієм для дослідження відношень (близьких чи далеких) автора/читача до дійсності.

Намагання П. Верта системно підійти до розробки методології текстових світів не тільки для аналізу цілого масиву текстів, але й контекстів у їх відтворенні та інтерпретації. В результаті, йому вдалося здійснити цілісний аналіз відтворення дискурсу в прагматичній, текстовій і когнітивній площинах.

За П. Вертом усі дискурсивні ситуації поділяються на три концептуальні рівні: дискурсивний світ (discourse-world), текстовий світ (text-world), альтернативний світ (sub-world).

Перший з них — дискурсивний світ — охоплює контекст реального світу, його учасників та обставини, а також особистий і культурний досвід учасників дискурсивного процесу. В процесі комунікації учасники створюють певні репрезентації дискурсу у своїй свідомості (текстовий світ). Дейктичні деталі утворюють просторово-часові межі (*in the second decade of the present century, one June morning; the gate of Miss Pinkerton's academy, on Chiswick Mall*), вводячи героїв та предмети у текстовий світ (*a coachman; coach, horses, hat, wig*). Ці деталі, відомі як світо-творні елементи тексту (world-building elements), у свою чергу утворюють статичне концептуальне тло на фоні певних подій, якими є функціонально-динамічні пропозиції (function-advancing elements), які беруть участь у розгортанні текстової картини світу. На особливу увагу заслуговує альтернативний світ, який структурно нічим

не відрізняється від текстового світу, але має деякі концептуальні відмінності. По-перше, виходячи з основних дейктичних параметрів текстового світу, це темпоральні і часові зміни (flashbacks, direct speech); по-друге, це модальні пропозиції, такі як бажання, емоції, сподівання, наміри, зобов'язання тощо; по-третє, втілення альтернативних світів у свідомості героїв і читача відбувається через вживання метафор.

Загалом в основі теорії текстової картини світу лежить концептуальний простір, який конституюється актуальним світом і спроектованим уявним світом, яким є альтернативний світ. В окремо взятому наративі вони містять дейктичну інформацію у вигляді дейктичних елементів — просторово-часових зміщень, літературних героїв (учасники дискурсу), ситуативно зумовлених обставин і предметів. Усі ці деталі мають на меті зорієнтувати читача або ж допомогти йому уявити експозицію твору шляхом побудови фреймів (фреймових подій) у певній послідовності в межах світу тексту. Особливість теорії текстової картини світу полягає у встановленні відношень між текстовим світом і спроектованим альтернативним світом, який має лінгвістичне вираження.

Список використаної літератури:

1. Gavins J. (Re)thinking modality : A text-world perspective / Joanna Gavins // Journal of Literary semantics. — 2005. — Vol. 34. — P. 79-93.
2. Stockwell P. Texture and Identification / Peter Stockwell // European Journal of English Studies. — 2005. — Vol. 9 (2). — P. 143-153.
3. Werth P. 'World Enough and Time' : Deictic Space and the Interpretation of Prose / Paul Werth // Twentieth-century fiction. From text to context. Edited by Peter Verdonk and Jean Jacques Weber. — London & New York : Routledge, 1995. — P. 181-204.

КОММУНИКАТИВНЫЕ СТРАТЕГИИ ОДОБРИТЕЛЬНЫХ РЕЧЕВЫХ АКТОВ ПОХВАЛЫ И КОМПЛИМЕНТА

В рамках данной статьи мы рассмотрим некоторые речевые стратегии, используемые в речевых актах похвалы и комплимента. Материалом исследования послужили тексты современных англоязычных художественных произведений, из которых были отобраны высказывания похвалы и комплимента.

Основным прагматическим признаком речевых актов похвалы и комплимента является одобрение, то есть положительная квалификация качеств или поступков собеседника. В таксономии речевых актов Дж. Серля одобрительные высказывания примыкают к экспрессивам, поскольку адресант одобрения всегда высказывает эмоциональное отношение к объекту, который может быть или не быть адресатом сообщения, однако в любом случае эмоциональное воздействие на собеседника имеет место.

Одобрительные речевые акты можно классифицировать по степени прямоты/косвенности. *Прямые* речевые акты выражены эксплицитно, т.е. содержат общеоценочную лексику, например:

- “*Why shouldn't she run the London office? **She's bright, ambitious...***” (2, 199) (похвала);

- “*You look **lovely***” (4, 281) (комплимент).

Косвенные речевые акты выражены имплицитно, например:

- “*Fears end when people make a commitment to one another. I get pleasure from arranging that.*” I say: “***If there's a prosthetic for a lonely heart, you're the doctor who can prescribe it.***” (1, 97) (похвала).

- “*Was that the boy I sat next to in Biology?*” I asked artlessly. “*I don't know,*” I responded. “*I never spoke to him.*” “*He's a weird guy. **If I were lucky enough to sit by you, I would have talked to you***” (4, 22) (комплимент).

- “*Trust me just this once — **you are the opposite of ordinary.***” (там же, 184) (комплимент).

При косвенном выражении похвалы или комплимента адресату требуется больше интерпретаторских усилий, чтобы реконструировать содержание передаваемого сообщения.

Косвенная форма реализации свойственна в большей степени комплиентам, так как нешаблонный, косвенный комплимент более действенен, чем обычный, прямой.

Помимо выражения одобрения и стремления оказать положительное воздействие на эмоции своего адресата похвала и комплимент высказываются также как проявление вежливости, любезности; выражение восхищения; ухаживание; как коммуникативная маска или средство привлечения внимания — то есть они могут выполнять фатическую функцию.

Одобрительные высказывания также используются как вербальные стратегии: как смена темы, в качестве утешения, извинения, сожаления, иногда адресат «напрашивается» на комплимент или похвалу.

Следующий диалог иллюстрирует комплимент-подбадривание ребенка, которому неудобно и непривычно в новом костюме:

I smiled at Pat. "I like your new suit. How's it feet?" "Scratchy." "Well, you look great." "I don't like suits. They're too much like school." (5, 337).

Приведем еще одно высказывание комплимента, цель которого — утешить, подбодрить умирающего от рака в больнице:

"You look well," she said, sitting down, smiling with a politeness that she had never bothered with in the old days (там же, 241).

Цель следующего комплимента — утешить адресата и повысить его самооценку:

Gina was crying when I got home. "It's your mum, Harry." "What about her?" "She's so good with Pat," Gina choked. It just comes so easily to her. I'll never be like her. She's so patient, so kind..."

"You're the best mother in the world," I said, taking her in my arms. And I meant it (там же, 45).

Следующий контекст иллюстрирует высказывание похвалы в форме жалобы, сожаления:

"I want her to be happy... and he is who she wants." "That's very generous..." (4, 91).

Зачастую комплимент и похвала высказываются с целью отвлечь собеседника от нежелательной темы, как например, такой комплимент:

"Can I read it?" And to my horror she starts coming towards me. "No!" I exclaim. "I mean — it's a work in progress. It's ... sensitive material." Hastily I close the document and stand up. "You look really great, Suze. Fantastic!" "Thanks!" (2, 95).

С помощью похвалы адресант также может смягчить свое недовольство:

Eamon grabbed me as I came off stage. “That was really great,” he said. “But next time throw in a couple of jokes about the groom shagging sheep.” (5, 341).

Следующий контекст иллюстрирует комплимент, на который адресат «напросился»:

She looks like a model in an ad for some dodgy piece of home exercise equipment. Same tacky blond haircut and everything. “You have a wonderful figure!” I say, realizing a bit late that she’s waiting for a compliment. “Thank you! I do my best” (3, 283).

Таким образом, к вербальным стратегиям похвалы и комплимента относим: смену темы, утешение, подбадривание, сожаление; «смягчение» недовольства, а также вынужденное, «выпрошенное» одобрение.

Список использованной литературы:

1. Jones Russell Celyn. Ten seconds from the sun. — London: Abacus, 2009. — 309 p.
2. Kinsella Sophie. Shopaholic abroad. — London: Black Swan, 2001. — 350 p.
3. Kinsella Sophie. Shopaholic ties the knot. — London: Black Swan, 2002. — 394 p.
4. Meyer Stephenie. Twilight. — London: Atom, 2009. — 434 p.
5. Parsons Tony. Man and boy. — London: Harper Collins Publishers, 1999. — 343 p.

ПОНЯТИЕ «ЯЗЫКОВОЙ СИТУАЦИИ» В СОВРЕМЕННОМ ЯЗЫКОЗНАНИИ

В последние десятилетия в связи с повсеместными процессами миграции населения одной из актуальных задач социолингвистики становится изучение языковой ситуации в различных макро- и микросоциумах. Анализ любой языковой ситуации — многогранный процесс, который подразумевает не только синтез многочисленных теоретических и статистических данных таких наук, как социолингвистика, этнолингвистика, этнография и история, но и учет геополитической и этнографической ситуации в исследуемом регионе, а так же проведение полевых лингвистических студий. Значение подобных исследований заключается в том, что они, с одной стороны, позволяют установить зависимость развития общественных функций языка от экстралингвистических факторов, детерминирующих его развитие. С другой стороны, они выявляют взаимосвязь социальных и лингвистических процессов, имеющих определенный интерес для теории социолингвистики и практическое значение для прогнозирования национально-языкового развития в определенном регионе. Исследование языковой ситуации необходимо для объективной оценки функциональной взаимосвязи контактирующих языков различных этнических групп.

Функциональные отношения между компонентами социально-коммуникативной системы на том или ином этапе существования конкретного языкового сообщества формируют языковую ситуацию, характерную для него. В современной социолингвистике под термином «языковая ситуация» понимается взаимодействие разнообразных языковых форм и языков в процессе обслуживания ими всех сфер жизнедеятельности народа на определенном этапе его социально-экономического развития.

Языковые ситуации часто представляют собой совокупность и подсистемы языков: их компоненты могут быть функционально равнозначными или находится в иерархических отношениях. Анализируя языковые ситуации, лингвисты выделяют несколько основных групп: экзогlossные/многокомпонентные (совокупности различных языков) и эндогlossные/однокомпонентные (совокупности подсистем или субкодов одного языка), сбалансированные/равновесные (при одинаковом функциональном весе разных

языков или разных вариантов одного и того же языка) и несбалансированные/неравновесные (неодинаковое распределение функций между разными языками или разными вариантами одного языка). Каждая из этих ситуаций связана с рядом проблем. В условиях экzogлоссных языковых ситуаций остро стоят вопросы выбора языка — макропосредника, который использовался бы в качестве единого средства общения для всех наций, народов и народностей, населяющих данную страну и, который бы мог иметь функции и обладать статусом государственного языка. В условиях эндоглоссных языковых ситуаций выступают на первый край проблемы нормирования литературного языка и его отношений с другими подсистемами национального (часто государственного) языка. Поскольку общество в процессе своего исторического развития непрерывно изменяется, меняются и функции обслуживающего его языка/-ов, его/их социально-функциональная стратификация, взаимоотношения между территориальными и социальными диалектами, общественный статус разных форм существования языка.

При изучении любой языковой ситуации ученым так же необходимо обратить внимание на социально-функциональную стратификацию языка, т.е. выявить уровень использования и распространения того или иного языка, а так же установить уровень его престижности. Простая иерархия выявляется, например, в функциональной конфигурации литературного языка, разнообразных социальных и региональных диалектов.

Таким образом, при проведении любых социолингвистических исследований необходимо учитывать языковую ситуацию в регионе, в котором проживают информанты, язык которых изучается.

Список использованной литературы:

1. Аврорин В.А. Проблемы изучения функциональной стороны языка. К вопросу о предмете социолингвистики / Валентин Александрович Аврорин. — Л. : Наука, 1975. — 267 с.
2. Беликов В.И. Социолингвистика / В.И. Беликов, Л.П. Крысин. — М. : Изд. центр РГГУ, 2001. — 439 с.
3. Петренко А.Д. Социофонетическая вариативность современного немецкого языка в Германии / Александр Демьянович Петренко. — Киев : Рідна мова, 1998. — 254 с.
4. Петренко Д.А. Языковая ситуация в Германии с точки зрения функциональной и социальной дифференциации / Даниил Александрович Петренко // Культура народов Причерноморья. — Симферополь, 2006. — № 76. — С. 21-24
5. Швейцер А.Д. Социолингвистика / А.Д. Швейцер // Лингвистический энциклопедический словарь. — М., 1990. — С. 481-482.

Васильченко Е.Г.
*доцент кафедры немецкой филологии
ОНУ им. И.И.Мечникова*

СИНЕРГЕТИЧЕСКИЙ ПОДХОД В ИЗУЧЕНИИ УСТНОПОРОЖДАЕМОЙ РЕЧИ

Устнопорождаемая речь — явление многоаспектное, изучением которой занимаются не только лингвисты, но и психологи, когнитологи, нейрофизиологи, социологи, культурологи. В 60е гг. 20 века лингвисты, занимавшиеся изучением устной речи, называли ее бедной родственницей письменной. При этом они отмечали ее генетическую и физиологическую первичность. В результате изучение устной речи проводилось, как правило, в параметрах, задаваемых методами, разработанными для анализа письменной речи.

Бабенко Н. С. в статье «Особенности взаимодействия устного и письменного языка в Германии 16 века» пишет, что исследователю истории языка доступны только письменные тексты, которые по своей природе являются кодированием второго порядка, альтернативным способом фиксации речевых структур. В силу своей специфики письменные тексты не только фрагментарно, но подчас и весьма недостоверно отражают первичные речевые жанры, неписьменные формы существования языка. В любой исследовательской ситуации, связанной с изучением устной речи вне ее живого функционирования, вне координат «здесь и сейчас», будет ощущаться неполнота данных о характере функционирования разговорных форм языка и вторичность их отображения. Устные формы языка являются первичными и генетически, и функционально.

В настоящее время интересы лингвистики сместились со структурного описания языка на тот исторический контекст, в котором язык развивается и функционирует. Для того, чтобы представить систему языка в ее функционировании, нужно понять механизмы порождения и восприятия речи, а следовательно обратиться к речи устнопорожденной, специфика фонетических свойств которой состоит в большой вариативности, вариативности как сегментных, так и супraseгментных единиц.

В данном исследовании устнопорожденная речь рассматривается как речь спонтанная, которая не опирается на письменный текст, характеризуется неподготовленностью формы, свободно и

сиюминутно порожденная, составляющая основную долю речевой деятельности человека.

К устной речи относят, обычно, все, что звучит. При этом не задумываются о различиях, существующих между устным порождением и озвучиванием письменного текста. Эту разницу в своих работах подчеркивает Бубнова Г.И. Устнопорождаемая речь создается в условиях многоканальности, для которой характерно равноправное и синхронное взаимодействие лексико-грамматических и фонетических средств уже на стадии планирования, в то время как озвучивание использует фонетическую субстанцию как вторичный и факультативный по сравнению с лексико-грамматическим компонентом способ актуализации. Смысл письменного текста полностью создан и доступен до начала озвучивания.

В современных научных исследованиях устнопорождаемая речь рассматривается с позиции лингвосинергетики. Синергия — это особенное явление, порожденное со-дейтельностью различных сил. Изменения, происходящие внутри системы, обусловлены по мнению исследователей, как ее собственными законами самоорганизации (языковыми параметрами), так и постоянным обменом энергией с внешней средой (с ситуацией коммуникации и ее участниками). В. Гумбольдт говорил в своем учении, что язык — это саморазвивающаяся система: «Языки возникли не по произволу и не по договору, но вышли из тайников человеческой природы и являются саморегулируемыми и развивающимися звуковыми стихиями».

Гипотеза, которую выдвигают исследователи устнопорождаемой речи, Бубнова Г.И. и Ратникова Е.И., заключается в том, что изменения, происходящие внутри системы, имеют нелинейный характер, поскольку в устнопорождаемом высказывании общий запас энергии уменьшается во времени, то есть является диссипативной системой. Любые последовательные изменения, представляющие собой линейный процесс, являются частью более крупного нелинейного процесса. Иными словами, исследователи предполагают, что устнопорождаемое высказывание представляет собой нелинейную систему и делают вывод, что устнопорождаемое высказывание обладает двойственной природой. С одной стороны — это непредсказуемость, т.е. природа устнопорождаемого высказывания хаотична и случайна. С другой стороны — это жесткая детерминированность условиями порождения — многоканальность (вербальные и невербальные средства), необратимость, интерактивность, синхронность мысли и ее вербализация. Авторы приходят к выводу, который заключается в том, что устнопорождаемое высказывание обладает

свойствами синергетического объекта и иллюстрирует таким образом синергетическое представление о «возникновении порядка из хаоса». Р. Г. Пиотровский, в свою очередь, выделял синергетику в качестве одного из магистральных направлений лингвистики будущего. «Можно ожидать, — писал он — что проблема синергетики языка и речи станет одной из центральных проблем языкознания 21 века».

Список использованной литературы:

1. Бабенко Н. С. Особенности взаимодействия устного и письменного языка в Германии 16 века / Н. С. Бабенко // Устные формы литературного языка. История и современность. — М.: Эдиториал УРСС, 1999. — С. 87-105
2. Бубнова Г. И. Специфика дискурсивного процесса в условиях устного и письменного порождения речи / Г.И.Бубнова // Вестник МГУ. Сер. 19. Лингвистика и межкультурная коммуникация. — 2008. — № 1. — С. 23-35
3. Бубнова Г. И., Ратникова Е. И. Устнопорождаемая речь: изучение синергетических свойств на акустическом уровне / Г.И.Бубнова, Е.И.Ратникова // Вестник МГУ. Сер. 19. Лингвистика и межкультурная коммуникация. — 2009. — № 3. — С. 124-135
4. Гумбольдт В. Избранные труды по языкознанию / В. Гумбольдт. — М: Прогресс, 1984. — 397с.
5. Борботько В. Г. Принципы формирования дискурса: от психолингвистики к лингвосинергетике / В.Г.Борботько. — М.: Либроком, 2009. — 288 с.

Віротченко С.А.

канд. філол. наук, викл. Харківського національного
університету ім. В.Н. Каразіна

ЛЕКСИКО-СЕМАНТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ДІЕСЛІВНИХ КОНСТРУКЦІЙ ПРОКСЕМНОГО РУХУ

У реальному процесі комунікації компоненти невербальної комунікації, включаючи проксемічну складову, сприймаються на слух або візуально, для відображення в тексті вони переводяться в вербальну форму, що необхідна для адекватного відображення комунікативного процесу у тексті.

Для опису невербальних компонентів комунікації характерні свої закономірності й особливості, визначені необхідністю найточніше передати всю інформацію про комунікативну поведінку комунікантів. Для реалізації та передачі необхідної інформації автор вдається до використання пояснювальних слів, описових фраз, а іноді до цілих висловлень.

Використання автором опису проксемічної складової в художніх творах дає можливість читачеві точніше відтворити оригінальну ситуацію спілкування, декодувати семантичну та прагматичну інформацію ситуації, що описується. Використовуючи в тексті художнього твору опис розташування комунікантів у просторі під час спілкування, автор повинен знаходити найточніші лінгвістичні еквіваленти для його вербального відображення, щоб відобразити цілі та наміри співрозмовників.

Засоби вербальної репрезентації проксемічної складової представлено дієслівними конструкціями проксемного руху: дієсловами руху в сполученні з постпозитивами та дієсловами в комплексі з іменниками, що модифікуються прикметниками або прислівниками. Лексичне значення дієслівних конструкцій проксемного руху, що вербально виражають проксемні стосунки комунікантів, має подвійний характер. З одного боку, воно включає змістовний компонент, який позначає фізичне явище, процес переміщення та засіб переміщення: комунікант нахиляється (*to lean, to bend*), крокує (*to take a step, to step*), стрибає (*to jump*). З іншого боку, дієслівні конструкції проксемного руху містять кількісний компонент, який показує наскільки велика сутність, що вимірюється: комунікант виконує переміщення, площа якого дорівнює одному кроку

(*to take a step*), або переміщення, обмежене верхньою частиною тіла комуніканта (*to lean*).

Аналіз дієслівних конструкцій проксемного руху, що вживаються для вербалізації проксемічної складової, з точки зору їх лексико-семантичних характеристик дає можливість конкретизувати напрямок змін у просторовому розташуванні комунікантів, визначити інтенсивність і швидкість зміни особистого простору, встановити масштаб переміщення комунікантів.

1. Дієслівні конструкції проксемного руху, що описують орієнтованість руху комунікантів:

- орієнтованість руху комуніканта на кінцеву точку («лативний» рух комуніканта до співрозмовника): *to come toward / to / forward, to lean forward / toward / closer to smb, to move toward / forward / to / closer to smb*;

- орієнтованість руху комуніканта на початкову точку («елативний» рух комуніканта від співрозмовника): *to back away from smb, to draw away / back / from smb, to lean back / backward*;

- орієнтованість руху комуніканта відносно проміжної точки (рух комуніканта відносно неживих предметів): *to lean across the table, to lean over the table, to stride over the desk*.

2. Дієслівні конструкції проксемного руху, що описують миттєве та немиттєве переміщення комунікантів у комунікативному просторі:

- миттєве переміщення, тривалість якого надзвичайно мала або мінімальна; воно відбувається в один момент, який не можливо розкласти на окремі частини, і не позначає процес, який протікає в часі, тобто не має процесуального значення: *to lean quickly toward smb, to jerk toward smb, to swing to / toward smb / back, to rush forward / back*;

- немиттєве переміщення, яке відбувається протягом часового відрізка, що можливо розкласти на окремі частини, та яке позначає процес і має процесуальне значення: *leaning toward / forward / closer smb, moving toward smb / forward, advancing to smb, starting towards smb, backing away from smb*.

3. Інтегральні та партитивні дієслівні конструкції проксемного руху:

- інтегральні дієслівні конструкції проксемного руху описують цілісні рухи, тобто переміщення всього тіла комуніканта: *to approach smb, to come toward, to go up to smb, to hurry to smb, to step toward, to walk away / forward*;

- партитивні дієслівні конструкції проксемного руху описують переміщення в просторі не цілого тіла, а його частини, зокрема

верхньої частини тіла: *to bend toward, to cling to smb, to lean forward / back, to sink back*.

4. Дієслівні конструкції проксемного руху, що описують площу переміщення комунікантів у комунікативному просторі:

- обмежена площа переміщення комунікантів: *to lean toward / forward / closer to smb, to bend toward / over*;
- необмежена площа переміщення комунікантів (такі дієслівні конструкції проксемного руху не містять синтаксично виражений елемент, який указує на кінцевий пункт руху): *to move toward smb, to come forward, to advance to smb, to start towards smb, to back away*.

Таким чином, для номінацій проксемічної складової, не характерна різноманітність лексичних, стилістичних засобів та варіативність форм, їм властива лексична та структурна однозначність і спрощеність відображення у тексті.

CONTRASTIV ANALYSIS OF PHRASEOLOGICAL UNITS OF THE SEMANTIC FIELD “TO WORK – NOT TO WORK” IN GERMAN, ENGLISH AND UKRAINIAN LANGUAGES

Contrastive analysis is the systematic study of a pair of languages with a view to identifying their structural differences and similarities. Words may be classified according to the concepts underlying their meaning. This classification is closely connected with the theory of semantic field. Semantic field is a closely knit sector of vocabulary characterized by a common concept. When examining the word it is seen that its meaning though closely connected with the underlying concept or concepts is not identical with them. Concept is a category of human cognition. Concept is the thought of the object that singles out its essential features. Our concepts abstract and reflect the most common and typical features of the different objects and phenomena of the world.

For example in the semantic field of “work” we find nouns (toil, service, drudgery, slog, trade, occupation, achievement, accomplishment); verbs (labour, toil, slave, practice, operate, run); adjectives (working, laboring, busy). The members of the semantic field are not synonymous but all of them are joined together by some common semantic component. This semantic component common to all the members of the field is sometimes described as the common denominator of meaning, like the concept of kinship, concept of colour, parts of human body and so on. The basis of grouping in this case is not linguistic but also extra-linguistic: the words are associated, because the things they name occur together and are closely connected in reality.

All members of the field are semantically interdependent as each member helps to delimit and determine the meaning of its neighbours and is semantically delimited and determined by them. It follows that the word meaning is to a great extent determined by the place it occupies in its semantic field. Phraseological units, or idioms, represent what can probably be described as the most picturesque, colorful and expressive part of the language’s vocabulary. Phraseology is a kind

of picture gallery in which are collected vivid and amusing sketchers of the nation's customs, traditions and prejudices, recollections of its past history, scraps of folk songs and fairy-tales. Quotations from great poets are preserved here alongside the dubious pearls of philistine wisdom and crude slang witticisms, for phraseology is not only the most colorful but probably the most democratic area of vocabulary and draws its resources mostly from the very depths of popular speech.

A phraseological unit is a complex phenomenon with a number of important features, which can therefore be approached from different point of view. Hence, there exist a considerable number of different classification systems devised by different scholars and based on different principles. Semantic approach stresses the importance of idiomaticity, functional – syntactic inseparably, contextual – stability of context combined with idiomality.

- L. P. Smith's thematic (etymological) classification of phraseological units.

- V. V. Vinogradov's classification of phraseological units.
- The structural principle of classifying phraseological units.
- N. N. Amosova's concept of contextual analysis
- S. V. Kunin's concept of phraseological units
- Formal and functional classification

After the study of dictionaries the semantic field “to work – not to work” can be created for German, English and Ukrainian languages. It will include phraseological units with the concept of “work” which function in the language as nouns, verbs, adjectives, adverbs.

The contrastive analysis of phraseological units of three languages will reveal the similarities, differences and peculiarities of these languages. It may even show as special features of mentality of the three nations. Through comparing one may be able to see the way people in different nations understand the notion of “work”. The results of the research may be used for students of German, English and Ukrainian language in order to understand new culture and the way phraseological units are used in certain language.

Данильченко І.В.
*аспірантка Ніжинського державного університету
імені Миколи Гоголя*

МОВНА ОСОБИСТІСТЬ АМЕРИКАНСЬКОГО ЖУРНАЛІСТА: КРИТЕРІЇ ДИФЕРЕНЦІАЦІЇ

Одним із завдань сучасної лінгвістики є відтворення образу мовної особистості на основі лінгвальних даних. Комунікативно-когнітивні дослідження мовної особистості започаткував Г. І. Богін, визначивши її як здібність і готовність індивіда продукувати і сприймати мовлення, а модель мовної особистості розробив Ю. М. Караулов, представивши її як єдність трьох рівнів: структурно-мовного, лінгвокогнітивного і мотиваційного.

Серед різних типів мовної особистості особливе місце займає журналіст як творець медійної реальності. Ураховуючи посередницьку роль ЗМІ у відображенні світу, мовну особистість журналіста визначаємо як сукупність здібностей і параметрів автора, які визначають спосіб опредмечування дійсності засобами мови. З урахуванням особливостей діяльності журналіста у структурі його мовної особистості змінюється інтерпретація виокремлених Ю. М. Карауловим рівнів, зумовлена особливостями соціальної практики репортера. Мовна особистість журналіста характеризується такими складниками: 1) актуалізація його потреб, які зумовлюють продукування дискурсу, визначаючи тематику й композицію статей, пов'язані з мотиваційним рівнем; 2) тактико-стратегічна діяльність на лінгвокогнітивному рівні, що передбачає відбір певних моделей із-поміж безкінечної кількості альтернатив вираження змісту відповідно до потреб; 3) структурно-мовне конструювання висловлень і вибір мовних одиниць, що передають зміст згідно з метою автора. Вказані процедури пов'язані з соціокультурними параметрами мовної особистості журналіста, які включають вік, стать, освіту, національність, соціальний стан.

Соціокультурні параметри американських журналістів, які спілкуються зі своїми читачами on-line, було встановлено за їх персональними інтернет-сторінками. Поряд зі статтями журналіста, інтернет-сторінка містить його біографію, особисті фото й іншу інформацію, яку він бажає відкрити читачам: посилання на різні сторінки в соціальних мережах *Facebook*, *Twitter* та на інші

сайти. Деякі журналісти не ведуть власних блогів, але відразу після статті дають гіперпосилання на дані на своїй сторінці у *Facebook*: дату й місце народження, вищий навчальний заклад, який вони закінчили, назву установи, де вони працюють, їх інтереси та уподобання і т. ін. Багато журналістів надають інформацію про себе в енциклопедію *Wikipedia*, наприклад: http://en.wikipedia.org/wiki/Fareed_Zakaria .

Розглянемо результати наших пошуків на одному з прикладів. Журналіст часопису *Newsweek* Деніел Лайонз (Daniel Lyons), який пише статті до рубрики *Технологія*, іноді — *Бізнес*, веде тематичний блог *Floating Point*, на якому він подає огляд технічних новинок (<http://floatingpoint.wordpress.com/>), і має власний сайт *Real Dan*, де читачам відкривається вся діяльність та інтереси автора (<http://www.realdanlyons.com/>). Обидва сайти містять посилання на його сторінки у *Facebook* (<http://www.facebook.com/realdanlyons>) та *Twitter* (<http://twitter.com/#!/realdanlyons>), де він ділиться різною інформацією з читачами. За цими сайтами ми дізнаємося, що Деніел Лайонз народився в 1960 році в місті Норт-Ендовер, штат Массачусетс, США і проживає зараз у місті Вінчестер, штат Массачусетс, з дружиною та дітьми. Здобув освіту у Мічиганському університеті й Бредфорд коледжі. Журналістом працює вже 25 років, у *Newsweek* — з 2008 року. У період 1998 — 2008 рр. писав статті технологічної тематики у журналі *Forbes*, до цього працював у виданнях *the New York Times Magazine*, *GQ*, *Vanity Fair*, *Wired* та інших. Автор книг: оповідання *The Last Good Man* (1993), роман *Dog Days* (1998), і науково-фантастична оповідь *Options: The Secret Life of Steve Jobs, a Parody* (2007). Сфера інтересів — інтернет, інформаційні системи та комп'ютерні технології.

Серед зазначених вище соціокультурних параметрів найважливішими є вік і стать як невід'ємні властивості індивіда, відбиті у будь-якій статті, а тому ці риси тлумачимо як **диференційні**. Статті часопису *Newsweek*, які становлять матеріал нашого дослідження, написані чоловіками та жінками віком від 28 до 79 років, що дозволяє врахувати вплив досвіду авторів, представленого на лінгвокогнітивному й мотиваційному рівнях, адже відбиває зміни потреб автора з віком, і структурно-мовному, нерозривно пов'язаному з професіоналізмом журналіста. Зіставлення статей, написаних чоловіками й жінками, дає можливість виявити вплив віку й гендеру на тактико-стратегічну діяльність журналістів. Їхні освіту й соціальний стан розглядаємо як **недиференційні ознаки**,

оскільки ці риси не відіграють важливої ролі у відтворенні соціо-комунікативного образу автора. Всі журналісти мають вищу освіту; соціальний статус, що відбиває їх стан у суспільстві стосовно інших осіб, їх певну позицію у суспільній ієрархії, яка включає сімейний стан, рівень прибутків, освіту, ранг у службовій ієрархії, доступ до владних структур, належність до різних соціальних груп як-то політична партія, суспільна організація, релігійна спільнота. Вказані параметри не відіграють помітної ролі у статтях, оскільки свідчать про ранг, спільний для всіх журналістів. До недиференційних ознак зараховуємо знання англійської мови, адже всі журналісти часопису *Newsweek* дотримуються літературної норми. **Проміжні** ознаки включають національність журналіста, пов'язану з потребою у належності, яка виявляється у використанні в статтях різних національних образів або етнономінацій.

Список використаної літератури:

1. Богин Г. И. Модель языковой личности в ее отношении к разновидностям текстов: автореф. дисс. на соиск. науч. ст. доктора филол. наук / Г. И. Богин. — Л., 1984. — 38 с.
2. Карасик В. И. Языковой круг: личность, концепты, дискурс / В. И. Карасик. — М.: Гнозис, 2004. — 390 с.
3. Караулов Ю. Н. Русский язык и языковая личность / Ю. Н. Караулов. — М.: Наука, 1987. — 263 с.
4. Потапенко С.І. Мовна особистість в аспектному ракурсі / С.І. Потапенко // Матеріали III Міжнародної науково-практичної конференції «Пріоритетні напрями підготовки вчителя іноземної мови у контексті вимог Болонського процесу». — Ніжин: Видавець ПП Лисенко М.М., 2011. — С. 57-58.

СКРИПТОВЕ МОДЕЛЮВАННЯ СТЕРЕОТИПНОЇ ГЕНДЕРНОЇ РОЛІ «МАТИ», ВЕРБАЛІЗОВАНОЇ У СУЧАСНИХ АНГЛОМОВНИХ ТВОРАХ

Англомовна картина світу відбиває менталітет носіїв англійської мови, у формуванні якої головна роль належить представникам США і Великої Британії. Гендерні ролі, які передбачаються жіночим гендерним стереотипом в англомовній картині світу, починають поступово змінюватися, чому сприяли зміни політичного, економічного і соціально-культурного статусу жінки починаючи з 60-х рр. XX ст. Феміністський рух та наукові здобутки у руслі гендерних студій призвели до значних змін у гендерній свідомості соціуму, про що свідчать результати аналізу сучасних творів англійських та американських письменниць.

З позиції когнітивної лінгвістики, гендерні стереотипи є образами-схемами, що керують процесом сприйняття інформації та її обробки в свідомості людини. Так, в повсякденному житті будь-яка людина має набір спрощених схем, що склалися в культурі і засвоюються з неї індивідом в процесі соціалізації [3, 67]. Гендерна схема — стереотипна модель сприйняття людини за принципом статі — виходить з того, що всі люди, які належать до однієї статі, мають істотну подібність в якихось важливих аспектах їх життєдіяльності.

Для опису стереотипних моделей у лінгвістиці використовується термін «скрипт». Як зауважує О.С. Кубрякова, скрипт репрезентує звичайні ситуації як стереотипні зміни подій, що засвоюються людиною з дитинства безпосереднім чи опосередкованим шляхом. Скрипт є набором очікувань про те, що має відбутися далі. Багато ситуацій у житті можливо інтерпретувати, начебто учасники цих ситуацій грають свою заздалегідь заготовлену роль. Отже скриптом визначається знання того, як поводитися та як поводитимуться інші у конкретних стереотипних ситуаціях [2: 172-173].

У такий спосіб, скрипти можуть відображати ситуацію, в якій розкривається асиметрія соціальних ролей, маркована гендерними стереотипами. Однак, поняття «скрипт» та «стереотип» не є ідентичними. Як зауважує В.В. Красних, скрипти пов'язані з кон-

кретною ситуацією та торкаються усіх варіантів її розгортання, тим самим створюючи набір очікувань щодо майбутніх дій. Стереотип є мінімізованим уявленням, певним інваріантом, у сукупності обов'язкових валентних зв'язків [1: 140-141].

Так, жіночий гендерний стереотип передбачає наявність певних гендерних ролей жінки, при цьому однією з головних для англомовної картини світу є гендерна роль «Мати». Гендерна роль «Мати», репрезентована у сучасних англомовних творах, базується на стереотипних моделях поведінки, які формують такі скрипти: «мати опікується дітьми», «мати лютує на дітей», «мати не приваблює для чоловіків». Розглянемо яким чином відбувається вербалізація цих скриптів в оповіданні Фей Уелдон «Уікенд» (*"Weekend" by Fay Weldon, 1978*) та в романах Сандри Сиснерос «Карамело» (*"Caramelo" by Sandra Cisneros, 2002*) і Доротеї Бентон Френк «Шем Крік» (*"Shem Creek: a Lowcountry Tale" by Dorothea Benton Frank, 2004*).

Традиційне стереотипне уявлення про матір реалізоване у скрипті «мати опікується дітьми». Материнство завжди розглядається як невід'ємний жіночий обов'язок. Жінки, які не належним чином піклуються про своїх дітей, підлягають засудженню патріархатним суспільством. Навіть коли жінка не в змозі фізично чи психологічно доглядати за дитиною, це визиває негативну реакцію щодо неї. Модель поведінки, коли жінка опікується дітьми, визнана суспільством за еталон та в англомовному дискурсі маркується лексикою із переважно позитивною узуальною чи контекстуальною конотацією.

Отже, скрипт «мати опікується дітьми» вербалізується тематичною групою «мати» (хто? *Mother, mama, яка? the most devoted*, про що піклується? *paints, paper, books, parties; music teachers, dancing lessons, friends to tea, school plays, open days, junior orchestra, meetings with teachers*; що робить? *to give children, to confiscate gun, to censor television, to encourage creativity, to pay for SAT tutor*) та тематичною групою «діти» (які? *appropriately dressed children, complete with educational games and whole-wheat biscuits; wonderful, rewarding children*; що роблять? *to revere*).

Гендерний стереотип сучасної жінки допускає лайки із дітьми, хоча суспільство їх і засуджує, що маркується лексикою із переважно негативною конотацією. Скрипт «мати лютує на дітей» реалізується тематичною групою «мати» (що почуває? *anger, яка? chilly, lonely, upset*, що робить? *to pull out of the police station, to throw a rock at her son cursing his family*, про що піклується?

the phone calls from the faculty) та тематичною групою «діти» (що роблять? *to ignore*, як поведуться? *wisecracks, foul language, to frighten the neighbors, to choose wife over mother*).

Скрипт «мати не приваблива для чоловіків» також є сучасним міфом — у патріархатному суспільстві із демографічною кризою роль матері нівелюється, оскільки необхідність народження не має, як наслідок культ родючості змінюється на культ коїтуса, а соціальне значення замість жінки-матері здобуває жінка-спокусниця, яка не має дітей. Скрипт «мати не приваблива для чоловіків» репрезентується тематичною групою «мати» (яка? *dramatically alter certain internal aspects of physiology, women who have given birth are not the same as women who have not*).

Таким чином, у сучасних англомовних творах традиційна гендерна роль «Мати» змінюється. Стереотипно роль «Мати», яка віддає весь свій час та всі свої сили вихованню дітей вважається необхідною для сучасної жінки. Проте, розширення гендерних ролей жінки при умові, що важливість традиційних ролей залишається незмінною, призводить до того, що середньостатистична жінка не може виконувати ці ролі, як того вимагає суспільство. Жіночі персонажі намагаються наслідувати роль «Мати», але вона не приносить їм задоволення. Результатом цього є внутрішні конфлікти жінки, які стають провідною темою для змальовування у творчості сучасних англомовних письменниць.

Список використаної літератури:

1. Красных В. В. Виртуальная реальность или реальная виртуальность? (Человек. Сознание. Коммуникация.) : Монография / Красных В. В. — М. : Диалог-МГУ, 1998. — 352 с.
2. Краткий словарь когнитивных терминов / [Кубрякова Е. С., Демьянков В. З., Панкрац Ю. Г., Лузина Л. Г.] — М. : Моск. гос. ун-т, 1996. — 245 с.
3. Pleck J. The Myth of Masculinity / Pleck J. — Cambridge : CUP, 1981. — 453 p.

Аналізована література:

1. Cisneros S. Caramelo / Cisneros S. — N.Y : Scribner Paperback Fiction, 2002. — 448 p.
2. Frank D. B. Shem Creek : A Lowcountry Tale / Frank D. B. — New York : Berkley Books, 2004. — 349 p.
3. Weldon F. Weekend [Електронний ресурс] — Режим доступу до журн.: <http://www.thinking-approach.org/index.php?id=1867>

ВЕРБАЛИЗАЦИЯ ЛИНГВОКУЛЬТУРНОГО КОНЦЕПТА *CHESS* В АНГЛИЙСКОМ ЯЗЫКЕ (на материале субконцепта *CHESSBOARD*)

В толковых словарях английского языка лексема *chess* представлена тремя семемами: (1) *chess* = *game of skill*/игра мастерства, (2) *chess* = *pieces or board used in playing*/фигуры или доска, используемые во время игры, (3) *chess* = *the chess-men*/шахматные фигуры. В дефиниции шахмат как игры мастерства — *a game of skill played by two persons, on a chequered board divided into sixty-four squares; each player having a set of sixteen 'men', consisting of king, queen, two bishops, two knights, two castles or rooks, and eight pawns; the object of the game is to place the adversary's king in checkmate* — содержатся следующие семантические конститuentы: 1) количество участников (*two persons*), 2) атрибуты игры (*chequered board, set of sixteen 'men'*), 3) цель игры (*to place the adversary's king in checkmate*). Эти конститuentы являются универсальными семантическими условиями, применимыми и для различных видов игры (азартная, стратегическая, имитационная), тогда как два других определения связаны с пониманием шахмат как набора фигур (*set of chessmen*) или доской (*chessboard*), используемых во время игры, или только с шахматными фигурами (*the chess-men*).

Слова «*chess*/шахматы» и «*checkmate*/мат» происходят от персидского названия короля — «*shah*/шах». *Checkmate*/мат происходит от персидского выражения «*shah mat* /шах мат», что дословно означает «Король попал в засаду». На арабском слово «мат» означает «мертвый», однако персы использовали это выражение до распространения шахмат у арабов, и на персидском оно не означает «мертвый». Бытующее мнение о том, что «мат» (королю) означает, что король мертв, неверно. Персидское, арабское и испанское названия шахмат восходят к первоначальному названию *Chaturanga*/Чатуранга, что на санскрите означает «армия», латинское название *scaccus* происходит от «шах». Это привело к образованию французского *échec*, немецкого *Schach* и английского *chess*.

Корневая морфема «chess» образует большое количество дериватов и композитов, которые можно разделить на три группы. Первая группа представляет собой номинации *неодушевленных* предметов, например, *chess-king*/шахматный король, *chess-pawn*/шахматная пешка, *chess-rook*/шахматная ладья, *chess-clock*/шахматные часы, (уст.) *chess-play*/ набор материалов для игры, шахматная доска и фигуры, *chess-table*/небольшой столик, инкрустированный в виде шахматной доски, *chess-board*/шахматная доска, *chess-man*/шахматные фигуры, *chess problem*/ шахматная задача и др. Вторая группа представляет собой набор словопроизводных единиц, обозначающих *одушевленные* денотаты, например, *chess-maker* (*one who makes chess-men*)/ тот, кто делает шахматные фигуры, *chess-master*/опытный игрок в шахматы, *chess-player*/ шахматист, а третья группа производных обозначает *процесс* или *состояние*, например, *chess-game*/шахматная игра, *chess-playing*/ процесс игры в шахматы, (уст.) *chess-play*/ игра в шахматы.

В толковых словарях английского языка лексема **chessboard/ шахматная доска** представлена одной семемой **the board** или **a game board**, которая имеет следующую дефиницию: «*a chessboard is used in the board game chess, and consists of 64 squares (eight rows and eight columns) arranged in two alternating colors (light and dark); the colors are called «black» and «white» (or «light» and «dark»), although the actual colors are usually dark green and buff for boards used in competition, and often natural shades of light and dark woods for home boards; materials vary widely; while wooden boards are generally used in high-level games, vinyl and cardboard are common for low-level and informal play. Decorative glass and marble boards are available but not usually accepted for sanctioned games*».

Основными конститутивными индексами в дефиниции понятия **CHESSBOARD/ШАХМАТНАЯ ДОСКА** являются 1) **функция** — *used in the board game chess* (используется для игры в шахматы), 2) **форма** — *square* (квадратная), 3) **площадь**— *64 squares/eight rows and eight columns* (восемь горизонталей и восемь вертикалей), 4) **цвет** — *two alternating colors* (“*light/dark*” или “*white/black*») (два контрастных цвета («светлый/темный» или «белый/черный»)), 5) **материал** — *wooden, vinyl, glass, marble boards* (деревянная, виниловая, стеклянная, мраморная). С лексемой *chess-board* образуются такие производные как *chess-board illusion*/ шахматная иллюзия, *chessboard pattern*/ шахматный узор, *chessboard parquetry*/ рисунок паркета в клетку, *chessboard method*/ шахматная

система разбивки делянок. Также от существительного *chessboard* производным является переходный глагол *to chess-board* — разделять (землю) на более или менее равные участки, напоминающие квадраты на шахматной.

Таким образом, *когнитивными* дифференциальными признаками субконцепта *CHESSBOARD* являются *форма* — *FIELD*/ПОЛЕ, *SQUARE, SPACE*/ КВАДРАТ, КЛЕТКА, которые формируют ассоциативные пространственные признаки «ЗАМКНУТОСТЬ» (*МИРА ИГРЫ*), «ОГРАНИЧЕННОСТЬ» (*ПРОСТРАНСТВОМ ДОСКИ*), а также *цвет* — *LIGHT/DARK, BLACK/WHITE*, которые представляют ассоциативные психологические признаки «СВОЙ/ЧУЖОЙ», «ДРУГ/ВРАГ», «АКТИВНОЕ НАЧАЛО/ПАССИВНОЕ НАЧАЛО».

Список использованной литературы:

1. The Compact Edition of the Oxford English Dictionary / Complete text reproduced micrographically. — Oxford : University Press, 1971. — Vol.1 : A-O. — 2048 p.; Vol. 2 : P-Z. — 4116 p.
2. Liberman A. A Bibliography of English Etymology: Sources and Word List. — University of Minnesota Press, 2009. — 974 p.
3. Skeat W. W. Etymological dictionary of the English language. — Oxford, 1963. — 824 p.

КОНТАКТНІ ЖЕСТИ У КООПЕРАТИВНО- ТА КОНФЛІКТНО-СПРЯМОВАНОМУ ДИСКУРСІ СІБЛІНГІВ

Питання вивчення різновидів сімейного дискурсу є актуальним у сучасних лінгвістичних студіях через свою соціальну значущість, а також релевантність результатів не тільки для мовознавства, а також для суміжних наук, у тому числі, соціології та психології. Останнім часом у рамках соціо- та прагмалінгвістиці проводилися дослідження сімейного дискурсу як дискурсу малих груп та інтеракції мовних та, ширше, дискурсивних особистостей. Перехід від мовної до дискурсивної особистості з залученням як вербальних, так і невербальних компонентів комунікації забезпечує всебічний аналіз дискурсу членів родини та виокремлення його характерних рис.

Члени родини, як правило, входять до ядерної зони комунікативного оточення дискурсивної особистості, тобто до постійних партнерів комунікації [1]. Проте, дискурс сіблінгів, чи дискурс братів від сестер, на відміну від інших типів сімейного дискурсу, характеризується досить вільним переходом від ядерної зони до маргінальної та периферійної і навпаки. Така свобода переходу пов'язана зі стадіальним розвитком відносин і комунікації сіблінгів у залежності від зміни віку та соціального статусу.

У дитинстві сіблінги, які виховуються в одній родині, є постійними комунікативними партнерами, тобто входять до ядерної зони один одного. Для їхньої комунікації характерним є розроблення власного мовленнєвого коду із значною роллю невербальної складової. При цьому сам вибір невербальних компонентів є досить вільним, з залученням контактних жестів, які є нехарактерними для формальних типів комунікації.

Контактні жести виконують різні функції у висловленнях старших та молодших сіблінгів. Так, у кооперативному дискурсі старші сіблінги вживають такі жести для:

1) привертання уваги та підкреслення значущості сказаного через дотик та обійми одною рукою (*touch, grabbed hand, put her arm round his shoulders* тощо);

2) вираження підтримки та заспокоєння молодшого сіблінгу, що як правило, виражається обіймами та номінується як *put arms around, hugged*;

3) примушення підкорятися та робити те, що бажає старший сіблінг, що знаходить прояв у підштовхуваннях (*give a push, give a gentle push*) та тягненні за собою (*dragged out*).

У свою чергу, молодший сіблінг використовує контактні жести з такими цілями:

1) пошук підтримки/заспокоєння, що виражається як у дотиках (*stretched out his hand and touched her arm*), так і у намаганні міцно тримати старшого сіблінгу (*clung to*);

2) маніфестація довіри/прихильності/згоди зі старшим сіблінгом (*slipped his hand into hers, hug her arm*).

Проте, у дорослому житті, з переходом до маргінальної зони комунікативного оточення змінюється характер контактних рухів, які стають більш вузькими та стриманими, з перевагою дотиків над обіймами. Зі зміною віку та статусу сіблінгів також змінюються й функції контактних жестів, що перестають бути залежними від вікової субординації та стають більш гомогенними для старших та молодших сіблінгів. Так, до основних функцій контактних жестів відносять:

1) підкреслення значущості висловлення та, зокрема, нагадування про спільний досвід (*touched an arm to show, playfully punched his arm, took his arms*);

2) намагання перейти до більш близького кола сіблінга, тобто повернутися до ядерної зони. У цій функції найбільш вживаними є обійми (*hugged, put arms around him*) як більш емоційно-забарвлені жести у порівнянні з торканнями.

У дискурсі сіблінгів контактні жести можуть вживатися й у конфліктно (дефіса тут не повинно бути) спрямованій комунікації, що пояснюється значним ступенем неформальності та свободи у виборі засобів спілкування. Такі конфліктно-орієнтовані жести як «*wrack away*», «*stuck out blindly*» вживаються у дискурсі сіблінгів для маркування бажання вийти/не заходити у ядерну зону іншого сіблінгу.

Сумуючи вищесказане, широке використання контактних жестів у комунікації сіблінгів пов'язане, по-перше, з неформальністю сімейного дискурсу, а по-друге, з тенденцією до скорочення коду та введення невербальних компонентів, характерним для комунікантів ядерної зони оточення. Перспективним убачаємо подальше дослідження функціонування контактних жестів у кооперативно- та конфліктно-спрямованих типах дискурсу у залежності від гендеру та соціального статусу сіблінгів у продовж їхнього життя.

Список використаної літератури:

1. Солощук Л.В. Дискурсивна особистість як категорія дискурсу / Л.В. Солощук // Вісник Луганського національного педагогічного університету імені Тараса Шевченка. — 2006 — № 20 (115) листопад. — С. 54-60.

Кантур К. А.
кандидат филологических наук,
доцент кафедры иностранных языков,
Национальный университет «Одесская юридическая академия»,
г. Одесса, Украина

СОВРЕМЕННАЯ ЭВФЕМИСТИЧЕСКАЯ ЛЕКСИКОГРАФИЯ И КРИТЕРИИ ОТБОРА ЭВФЕМИЗМОВ

Как известно, любой словарь может быть надежным источником информации только при условии, если выработаны и соблюдены критерии отбора соответствующего лексического материала.

Большие трудности в этом плане возникают при составлении словарей эвфемизмов. Это, в частности, связано с их неустойчивостью и подвижностью последних в коммуникативном пространстве. Многие эвфемизмы, ещё не успев переключиться из различных текстов в словари, так и сохраняют статус окказиональных элементов. Другие лексемы, хотя и получают прописку в лексикографических источниках, тем не менее, быстро устаревают, уступая место новым. Лексикографы часто не успевают регистрировать новые эвфемизмы, вносить соответствующие изменения при маркировке вокабул и пр.

Вместе с тем имеются и другие причины несовершенства словарей эвфемизмов. Речь идет о критериях отбора лексики и лексикализованных сочетаний для включения их в подобные лексикографические издания.

Обзор наиболее известных словарей англоязычных эвфемизмов показывает, что в них попадают лексемы, которые вообще ни при каких обстоятельствах не могут считаться эвфемизмами. Подобное расширение словника за счет «посторонних» элементов мы считаем следствием отсутствия жестких критериев отбора, выработка которых, как мы могли убедиться, остается на сегодняшний день одним из наиболее актуальных вопросов лексикографии.

Автор известного Оксфордского словаря эвфемизмов Б. Холдер определяет эвфемизм следующим образом: *«Euphemism means the use of a mild or vague or periphrastic expression as a substitute for blunt precision or disagreeable use»*.

Приведенная дефиниция является не совсем корректной уже потому, что структурные особенности (*periphrastic*) в ней даются

в одном перечислительном ряду с собственно семантическими характеристиками (*vague*). Очевидно, нечеткость обозначенных здесь критериев и приводит к неоправданно широкой трактовке термина «эвфемизм» и соответственно к непомерному расширению словника. В этом словаре можно найти немало вокабул — прямых номинантов различных объектов, явлений, процессов, которые имеют нейтральный стилистический статус и не обременены никакими добавочными смыслами.

В этот же Оксфордский словарь эвфемизмов включено и немало слов, которые относятся к числу явных вульгаризмов, о чем свидетельствуют и соответствующие стилистические пометы, приводимые в других, — не менее авторитетных, — словарях (БАРС, словари серии Longman, словари Хорнби и др.).

Иного мнения придерживаются авторы других лексикографических изданий. Так, словарь Longman Exams, который считается одним из самых надежных источников информации о прагматическом потенциале различных лексем и лексиколизованных сочетаний, дает совершенно четкую стилистическую квалификацию анализируемого слова, снимая всяческие колебания по поводу его статуса.

К сожалению, такое же отсутствие жестких критериев отбора лексики наблюдается и у авторов другого словаря эвфемизмов «A Dictionary of Euphemisms» Ю. Ниман и К. Сильвер. Составители этого скорее обзорного пособия, чем словаря, руководствовались, по их собственному признанию, следующим определением эвфемии: «*Euphemizing is generally defined as substituting an inoffensive or pleasant term for a more explicit, offensive one, thereby veneering the truth by using kind words*».

Однако, многие слова в представленной номенклатуре данного лексикографического справочника, не отвечают критерию *pleasant* и *kind*. Наоборот, сюда попали лексемы, которые могут быть квалифицированы как *unpleasant* и *unkind*. Многие слова из этого словаря, фактически являются дисфемизмами (более 40% всех базовых единиц), подтверждаются данными и иных, не менее авторитетных, источников. Некоторые из этих лексем маркированы в них не просто как грубые, но вообще табуированные словарные единицы.

Главным доводом в пользу включения этой ЛЕ в словарь эвфемизмов Ниман и Сильвер считают исторический критерий, но сегодня, как мы могли убедиться, на эти слова вообще наложено табу.

В словаре эвфемизмов Х. Роусона эвфемизмы определяются как «*mild, agreeable, or roundabout words used in place of course, painful, or offensive ones*».

Но и этот словарь в действительности наводнен дисфемизмами. Мы не отрицаем роль фактора синонимической соотнесенности при изучении такого явления, как эвфемия и возможности использовать критерий оценки степени выраженности признака, но его нельзя абсолютизировать. Как бы мягко ни выглядела одна лексема на фоне другой, её возможности функционировать в качестве эвфемизма весьма ограничены, если сама по себе она обладает признаками элемента сниженной стилистической зоны.

Итак, анализ наиболее известных словарей англоязычных эвфемизмов показал, что четких критериев для отбора и включения лексического материала в подобные лексикографические источники нет, а это ведет к неоправданному расширению словника за счет: 1) нейтральных лексем, которые на самом деле служат первичными номинантами объектов, процессов, и явлений; 2) лексем, которые некогда были эвфемизмами, но давно потеряли эвфемистический статус; 3) вулгаризмов, которые звучат мягче, чем другие грубые слова из той же стилистически сниженной зоны, но имеют весьма ограниченную сферу применения в коммуникативном пространстве.

На наш взгляд, основным критерием отбора лексем и лексикологизованных сочетаний для словарей эвфемизмов должно быть наличие следующих признаков: 1) вторичность номинации; 2) имплицитный характер представления нежелательных с точки зрения этики и политкорректности сем, которые эксплицитно выражены в доминанте соответствующего синонимического ряда; 3) положительный аксиологический потенциал и 4) наличие коннотации качественного смягчения отрицательных признаков и/ или интенсификации положительных, а также количественного уменьшения негативных свойств и/ или количественного приращения положительных.

С точки зрения прагматики, критерием правильного отбора эвфемизмов является их стабильное функционирование в коммуникативном пространстве в качестве митигаторов, снимающих конфликтную ситуацию.

Словарная единица, которая отвечает этим параметрам, может рассматриваться в качестве потенциального эвфемизма, но при этом обязательным является соблюдение ещё одного условия: принятие во внимание исторического фактора. Было бы не правильным включать в словари современных эвфемизмов устаревшие митигаторы. Мы считаем, что при возникновении необходимости представления исторических эвфемизмов в диахроническом аспекте, следует четко разграничивать исторические эвфемизмы и

эвфемизмы сегодняшнего дня, разводя их по отдельным спискам и рубрикам. Путаница в этом вопросе может привести к нарушению коммуникативных конвенций и в конечном счете к полной коммуникативной неудаче.

Список использованной литературы:

1. Holder B. A Dictionary of Euphemisms: How not to say what you mean. — Oxford : University Press, 2008. — 412p.
2. Longman Exams Dictionary. — Harlow: Pearson Education Limited, 2006. — 1832p.
3. Neaman J. and Silver C. A Dictionary of Euphemisms. — L.: Unwin Paperbacks, 1984. — 320p.
4. Rawson H. A Dictionary of Euphemisms and Other Doubletalk. — London and Sydney: Macdonald and Co., 1983. — 312p.

СТРУКТУРИРОВАНИЕ КУМУЛЯТИВНОГО ОБРАЗА В ХУДОЖЕСТВЕННОМ ТЕКСТЕ

Термин *образ* имеет развитую семантическую структуру, во-первых, в связи с его использованием и в естественных, и в гуманитарных науках, в каждой из которых он означает «внутреннее» научное понятие: ср., напр., значения *образа* в оптике, математике, с одной стороны, и в философии, психологии, литературоведении, лингвистике, с другой. Во-вторых, внутри каждой «своей» науки *образ* тоже располагает более или менее развернутой семантической структурой. Неизбежная неоднозначность, являющаяся результатом подобного смыслового расширения, в значительной степени снимается лимитирующим атрибутом: ср. напр., генерализующий *художественный образ* и обозначающие разные признаки понятия *образ автора, персонажный, вещный, метафорический/метонимический, локальный/развернутый образ*.

К списку адъективных сочетаний, означающих разные виды/типы/аспекты художественного образа следует добавить **кумулятивный образ (КО)**, имеющий накопительный характер, т.е. неоднократно появляющийся в тексте через повторное, синонимическое, заместительное, описательное употребление, каждое из которых добавляет свой контекст и, соответственно, свое контекстуальное значение, наращивая таким образом, семантический объем основной лексической единицы. В ее семантическом росте большую роль играют ассоциативные связи, привлекающие в КО собственные лексико-семантические поля, что еще более существенно расширяет и обогащает семантику исходной лексической единицы.

Весь процесс аккумуляирования новых смыслов, приобретаемых указанной исходной единицей (словом, словосочетанием), происходящий на протяжении развертывания текста, можно рассматривать как вербализацию процесса формирования сложного концепта, который развивается от простой структуры к сценарию/гештальту за счет включения все новых признаков концепта, материализованного словесным выражением кумулятивного образа.

Учитывая, что на данном этапе научного развития, мы не можем наблюдать процесс структурирования концепта, представляется,

что наблюдение «от противного», т.е. наблюдение процесса развертывания оречевления концепта, является единственным доступным способом выявления закономерностей/случайностей, воздействия объективных (в нашем случае, социолингвистических)/субъективных (определяемых сознанием автора) факторов на процесс формирования концепта и его роль в концептуализации возможного мира, представленного текстом.

По ходу развертывания текста простые (локальные, одноконтекстные) образы развиваются в более сложные — развернутые (многоконтекстные, типа фрейма и/или сценария) и далее — в кумулятивные (гештальтные).

Выводное знание из целого текста, определяемое разными авторами как концепт текста (Е. Белявская), его идея (В. Хализев), *message* (S. Suh, T. Trabasso), краткая формулировка сущности авторского посыла (В. Белянин), формируется как кумулятивный образ. КО и текстовый концепт, таким образом, совпадают по способу формирования и гештальтному результату этого процесса.

Однако, между ними нет симметричных отношений: концепт текста — это всегда кумулятивный образ, при том, что обратное утверждение ошибочно, т.к. текстовый концепт может представлять собой еще более сложную структуру и состоять из более, чем одного КО.

Различна и роль заголовка в формировании КО и текстового концепта. Для последнего заголовки в усеченной форме проспективно намечают направление дальнейшего развертывания текста. В КО заглавные лексемы могут не участвовать вообще — ср. *Fasting, Feasting* Аниты Дессаи, *For Whom the Bell Tolls* Эрнеста Хемингуэя и мн. др. Следовательно, идентифицировать каждый КО текста с концептом текста, при том, что все КО играют ведущую роль в образной системе текста, все же нельзя: при едином способе смыслоформирования, они не всегда проходят полный путь формирования конечного (для себя) построения. Иными словами, структурирование и функционирование КО не предполагают его обязательного завершения на уровне концепта текста, хотя последний, повторимся, *всегда* является кумулятивным образом.

Список использованной литературы:

1. Колесникова Е. Я. Пред- и постконтекстные значения лексических единиц в художественном тексте// Нова філологія:Збірник наукових праць. — Вип. 46. — Запоріжжя: ЗНУ, 2011. — С. 154-158.

2. Колесникова Е. Я. Сопоставительный анализ вводного и выводного значения заголовка художественного текста// Проблеми зіставної семантики. — Вип. 10, Часть 2. — Київ: КНЛУ, 2011. — С. 237-241.
3. Колесникова Е.Я. «ДОМ»: Образ, значение, концепт// Записки з романо-германської філології / Ред. І. М. Колегаєва. — Вип. 27. — Одеса: КП ОМД, 2011. — С. 101-107.
4. Кухаренко В.А. Кумулятивный образ и связность текста/ В.А. Кухаренко// Вісник Київського нац. лінгв. ун-ту. — 2011. — Т. 14. — № 1. — С. 59-68.
5. Suh S., Trabasso T. Inferences During Reading: Connecting Evidence from Discourse Analysis /S. Suh, T. Trabasso// Journal of Memory and Language. — 1993. — Vol.32. — P. 279-300.

Коляса О. В.
*викладач кафедри практики англійської мови
ДДПУ імені Івана Франка*

ЯВИЩЕ МОВНОГО АБСУРДУ В ЛІНГВІСТИЦІ

В останні десятиліття у вітчизняній і зарубіжній лінгвістиці зріс інтерес до вивчення асистемних явищ в мові загалом та явища мовного абсурду зокрема. Їх існування пояснюється як особливостями будови та функціонування самої мови, так і дією «людського фактору» в мові.

Починаючи з 60-70 років ХХ ст. почали з'являтися окремі публікації, де абсурд розглядався як антонімічне поняття таким поняттям як «семантика», «сенси», «значення» (Ж. Делез, М. Фуко, В. А. Звегинцев). Думки про інтерпретацію абсурдного дискурсу посіли чільне місце в працях різних шкіл: філософської (Е. Гуссерля, М. Хайдеггера, А. Камю і ін.), фрейдистської (Ж. Лакан), герменевтичної (Г.-Г. Гадамер, П. Рікер), літературознавчої в контексті визначення художніх переваг абсурдних творів авангарду, культурологічної (Э. Ионеско, С. Беккет, А. Адамов, Э. Альбее, Ф. Аррабаль, Мануэль де Педроло, Ж. Жене) як протидія становленню безальтернативних способів мислення, окостенілості знань та істини, формуванню «єдино вірного» погляду на світ і «правильної» ідеології, в подоланні соціокультурних та інших бар'єрів, що стоять на шляху людського пізнання.

Дослідження абсурду як лінгвістичного явища (Ю.Д. Апресян, Н.Д. Арутюнова, Г.П. Немец, Е.В. Падучева, В.П. Руднев), тобто мовний абсурд є одним із проявів процесів, що виникають в свідомості як окремої особи, так і колективу загалом, спрямованих на розширення горизонтів пізнання, пошук нового знання і затвердження світоглядного вибору. Під явищем *мовного абсурду* розуміємо ненормативні, непередбачувані і невідповідні реальній ситуації мовні конструкції, що складаються із таких одиниць, які семантично суперечать мовній картині світу, що склалася. Досліджувані прояви абсурду можна простежити на всіх текстових рівнях мови.

Для явищ мовного абсурду характерні такі специфічні ознаки: *формальні, змістові, онтологічні, металінгвістичні та функціональні*. З формальної точки зору абсурдні лінгвістичні утворення повинні складатися з двох і більше семантично значущих одиниць. З погляду змісту до явищ мовного абсурду відносяться конструкції, семантика яких вступає в суперечність з традиційною картиною

світу. Явища мовного абсурду характеризуються інтенціональним відступом від мовної норми, тобто порушення мовної норми має бути усвідомленим і здійснюватися навмисно. Мовний абсурд не є метамовою у власному сенсі цього терміну, хоча здатний передавати інформацію, що експліцитно не виражена в тексті. З функціонального погляду мовний абсурд слугує категорією дискурсу.

Мовний абсурд виникає в результаті особливої когнітивно-дискурсивної взаємодії структур мовного значення і сенсу. Абсурд, що має смислову природу, іманентно не міститься в мовних значеннях. Як динамічна категорія він виникає в просторі сенсу в результаті семантичних перетворень, що зумовлені тими чи іншими особливостями функціонування мовних значень в дискурсі. Семантичні перетворення створюють відповідні когнітивно-дискурсивні умови для породження явищ мовного абсурду. Основними видами таких семантичних перетворень є *редукція, елімінація та переформулювання* сенсу в дискурсі.

Механізм створення явищ мовного абсурду має яскраво виражену семіотичну природу і полягає в *навмисному* ненормативному використанні семантичних, синтаксичних та прагматичних ресурсів мови. Іншими словами в «руйнуванні» одного або декількох семіотичних каналів. Семіотичними механізмами породження мовного абсурду є десемантизація, деструктуризація та депрагматизація. *Десемантизація* (навмисне ненормативне використання семантичних ресурсів мови) в художньому тексті набуває форми сигніфікативних, денотативних, компаративних і синтагматичних аномалій. *Деструктуризація* має місце при порушенні когезії (формальній зв'язності) або когерентності (смисловій зв'язності тексту). *Депрагматизація* (навмисне ненормативне використання прагматичних ресурсів мови) реалізується у вигляді прагмакомунікативних, прагмакогнітивних та прагмастилістичних аномалій. Унікальність явищ мовного абсурду полягає в тому, що воно суперечить головному призначенню мови — максимально повно і несуперечливо передавати думку.

В ході дослідження було доведено, що мовний абсурд є динамічною категорією: він не «живе» в статичних мовних значеннях, а «виходить на поверхню» в процесі смислотворення. Мовний абсурд виникає в умовах семантичних суперечностей між змістом мовних одиниць вербалізованої частини дискурсу, в умовах семантичних суперечностей між загальним змістом вербалізованої частини дискурсу і змістом актуалізованих в дискурсі мовних когніцій, в умовах семантичних суперечностей між змістом різних мовних когніцій, актуалізованих в певній дискурсивній ситуації.

Список використаної літератури:

1. Гак В.Г. Лексическое значение слова // Большой энциклопедический словарь. Языкознание. М., 1998. С.261-263.
2. Лотман Ю.М. Структура художественного текста. М., 1970.
3. Рикер П. Конфликт интерпретаций: очерки о герменевтике. М., 1995.
4. Степанов Ю.С. В трехмерном пространстве языка: семиотические проблемы. М., 1985.
5. Шапир М. И. Эстетический опыт XX века: авангард и постмодернизм // Philologica. М., 1997. № 4. С.67-71.

ВЛИЯНИЕ СОЦИАЛЬНЫХ ФАКТОРОВ НА РАЗВИТИЕ ЯЗЫКОВОЙ НОРМЫ

Одной из важнейших лингвистических проблем является не только изучение процесса формирования и распространения норм национального литературного языка в определенном языковом обществе, но и установление социолингвистических закономерностей их изменения.

Основными причинами изменения норм являются: 1) закон экономии (язык выбирает более короткие формы выражения смысла); 2) закон аналогии (одна форма выражения уподобляется другой); 3) социальные факторы (внеязыковые).

Изменения языкового сообщества является основным социальным фактором, влияющим на развитие языковой нормы. Благодаря вовлечению в культурно-языковую сферу новых слоев населения, усиливается воздействие диалектов на литературный язык, что проявляется вначале в участившихся нарушениях действующей языковой нормы, а затем в возникновении новой, конкурирующей нормы.

Следующим важным фактором есть *компьютеризация* общества. Влияние это идет по нескольким направлениям. Во-первых, это формирование компьютерного аргю — профессионального подъязыка программистов и всех людей, чья профессиональная деятельность связана с компьютерной промышленностью или продажей компьютеров. Все чаще в речи «компьютерщиков» можно услышать слова типа *кэш, провайдер, контент* и прочие. Во-вторых, это обусловленная внедрением компьютеров в обиход экспансия заимствований из английского языка в речевую практику носителей языка. Профессиональный подъязык компьютерщиков формируется по типу пиджина: также интенсивно и также на основе «туземной» фонетики, грамматики и словообразования и английской лексики, в основном терминологии.

Интересными являются следующие социальные факторы, так как они представляют две противоположные социальные тенденции, которые влияют на развитие языковой нормы.

Желание говорящих сделать свою речь красивее проявляется в тенденции к отбору языковых явлений с более высокими

эстетическими характеристиками. Заметим прежде всего, что эстетические оценки могут зависеть от социальных характеристик тех или иных реализаций языковой структуры, т. е. весьма часто красивым оказывается то, что «социально приемлемо» для носителей языка (ср. в этой связи негативную оценку фактов языка низших классов, особенно ясно выступающую в буржуазном обществе, а также соответствующую оценку языка людей, не получивших достаточного образования, которая сохраняет свое значение в любых общественных условиях).

Вторая тенденция — криминализация общества и, как следствие, массовое проникновение в практику речевого общения элементов воровского жаргона, засорение, огрубление речи «низкими» и нецензурными выражениями. Особенно подвержены этим влияниям молодежные группы, совмещающие воровской жаргон с молодежным сленгом: *кабак, разборки, братва, качать права* и другие.

Социальные факторы очень важны для кодификации языковой нормы и поэтому узкое понимание социальной основы нормы может привести к ложной кодификации этой нормы. Факты подобного рода наблюдаются в истории различных литературных языков. Так, например, в Германии в первой половине XVIII столетия И. Готтшед ратует за сохранение трех форм *zwen — zwo — zwei*, отражающих родовую дифференциацию соответствующего числительного, уже исчезавшую из употребления (заметим, что данные формы были в системе немецкого языка изолированными, так как для других числительных подобной дифференциации не существовало). Закрепление этих форм в грамматиках на некоторое время задержало их исчезновение, хотя на конечный результат процесса это обстоятельство существенного влияния не оказывает. Такова, например, борьба с так называемым «именным стилем» немецкого языка, основанная отчасти на игнорировании тех тенденций развития, которые наблюдаются в деловом языке и языке науки. Заметим, что тенденция к широкому распространению именных конструкций (например, типа русск. *заявить протест*; нем. *Abschied nehmen* «попрощаться») характерна не только для немецкого языка, но и для ряда других европейских языков.

Естественный процесс влияние социальных факторов на развитие языковой нормы должен сопровождаться намеренным направлением этого действия в правильное русло. Неправильно сформированная норма, то есть та, которая имеет негативный подтекст (чрезмерное упрощение и допущение), может плохо повлиять на само общество, на уровень его образованности и взаимоотношения людей.

Список использованной литературы:

1. Зубанова С.Г. Социальные факторы в изменении языковой ситуации в России / С.Г.Зубанова // Ученые записки МГСУ. — 1998. — №1. — С. 82-91.
2. Кочерган М.П. Загальне мовознавство / М.П. Кочерган. — К.: Видавничий центр «Академія», 2006. — 464 с. — (Альма-матер).
3. Мечковская Н.Б. Социальная лингвистика / Н.Б. Мечковская. — М.: Аспект-Пресс, 2000. — 207 с.
4. Общее языкознание. Формы существования, функции, история языка / Отв. ред. Б.А. Серебренников. — М.: Издательство «НАУКА», — 1970. — 598 с.

БАЗОВІ КОНЦЕПТИ МІЖКУЛЬТУРНОГО ДИСКУРСУ: СВІЙ VS ЧУЖИЙ

У контексті глобалізаційних процесів, що останнім часом стали визначати подальший розвиток світу, актуальним стає питання про всебічне дослідження такого явища, як міжкультурна комунікація.

У межах лінгвістичної науки вважаємо за доцільне вести мову про дослідження міжкультурного дискурсу, під яким ми розуміємо діяльність комунікантів різного культурного походження, що спрямована на конструювання спільних смислів.

Кожному типу дискурсу притаманні специфічні концепти, які є центральними та лежать в основі розгортання його смислів, норм [1, 78]. Для міжкультурного дискурсу такими базовими концептами, на нашу думку, є концепти СВІЙ / ЧУЖИЙ.

Важливість концептів СВІЙ / ЧУЖИЙ для міжкультурної комунікації полягає у тому, що за своєю семантикою та функціями вони представляють собою бінарну опозицію, тобто вести мову можна як про прийняття «свого», відмежовуючи його від «чужого», так і про ідентифікацію «чужого» через співвіднесення його зі «своїм».

Говорити як про самоідентифікацію, прийняття «свого», так і про ідентифікацію «чужого» можна лише відносно певного суб'єкта, учасника дискурсу. У контексті міжкультурної комунікації мову доцільно вести про полікультурну дискурсивну особистість (ПДО). Під ПДО розуміємо особистість, що формує чи вже має сформовану полікультурну компетенцію, себто володіє можливістю реалізувати себе в діалозі представників двох чи більше культур, при цьому послуговуючись різними семіотичними кодами (вербальним, невербальним тощо.).

ПДО реалізує себе на двох етапах: етноцентризму та етнорелятивізму. І якщо на першому етапі провідна роль належить рідному культурному коду, то на етапі етнорелятивізму культурні коди можуть поєднуватись, або ж комунікант може по чергову користуватись тим чи іншим кодом у залежності від обставин.

Існують певні закономірності у співвіднесенні «свого» і «чужого», які й визначають особливості організації міжкультурного дискурсу. По-перше, відношення між «своїм» та «чужим» можуть

носити характер *дихотомії* (чи...чи...). Комуникант знаходиться або в межах «свого», або в межах «чужого», при цьому культурні коди жодним чином не поєднуються, не перетинаються. Комунікація, як правило, відбувається за рахунок невербальних комунікативних компонентів. Як можна побачити, дані характеристики повністю співпадають із етапом етноцентризму розвитку ПДО.

По-друге, відношення між «своїм» та «чужим» можуть бути охарактеризовані як *дипластичні* (і...і...). Комуникант може поєднувати культурні коди, перемикаючи їх в залежності від ситуації. І хоч межа між «своїм» та «чужим» зберігається, вона не є неподоланною перешкодою для комуниканта, слугуючи скоріше засобом категоризації у свідомості. У цьому випадку змістова складова характеру взаємодії «свого» та «чужого» співпадає із параметрами, що ми приписуємо етапу етнорелятивізму.

Отже, характер відношень між «своїм» та «чужим» носить пояснювальну силу відносно характеру комунікативної поведінки полікультурної дискурсивної особистості в залежності від етапу її розвитку (етноцентризму або етнорелятивізму).

Перспективним видається подальше дослідження особливостей організації міжкультурного дискурсу, визначення закономірностей співвіднесеності культурних кодів, у межах яких особливу увагу слід приділяти взаємодії вербальних та невербальних комунікативних компонентів.

Список використаної літератури:

1. Карасик В.И. Лингвокультурная концептология: учебное пособие / Карасик В.И., Красавский Н.А., Слышкин Г.Г. — Волгоград: Парадигма, 2009. — 116 с.

КОМУНІКАТИВНА ПРОТИДІЯ В СУЧАСНОМУ АМЕРИКАНСЬКОМУ ГАЗЕТНОМУ ДИСКУРСІ

Істотним змістовим складником сучасного американського газетного дискурсу є комунікативна протидія, яка утворюється припиненням діяльності обох учасників події внаслідок їхнього словесного зіткнення і спрямовується переважно на протиставлення позицій суспільних груп і політичних сил. Особливості дискурсивної реалізації комунікативної протидії розкриваються з урахуванням положення когнітивної лінгвістики про втілене розуміння, згідно з яким мова та інші пізнавальні здібності визначаються взаємодією людини з навколишнім середовищем. Усі види взаємодії мовної особистості з реальністю структуруються образ-схемами — елементарними металними структурами сенсомоторного походження, які є перехідною ланкою від найпростішого досвіду до абстрактного мислення.

Комунікативна протидія, як різновид взаємодії учасників подій, ґрунтується на образ-схемі ПРОТИДІЯ, сформованої під впливом досвіду зіткнення двох центрів сили, внаслідок чого жодна з них не може рухатися далі. В американському газетному дискурсі поширеним є представлення комунікативної протидії за допомогою заперечних одиниць, які вказують на словесне зіткнення двох учасників події, співвідносних з джерелом і ціллю образ-схеми ПРОТИДІЯ.

Експліцитні й імпліцитні заперечення забезпечують різний ступінь деталізації комунікативної протидії, що виявляється у відображенні спростування припущень і звинувачень, незгоди, критики, протесту, засудження тощо. Ступінь деталізації комунікативної протидії залежить від її розгорнутого відображення у складі цитат або згорнутого у словникових дефініціях заперечень, на одному з етапів компонентного аналізу яких виявляється сема, що вказує на відповідну образ-схему.

Спростування звинувачень як вияв комунікативної протидії відображається у газетних текстах експліцитно часткою *not* та імпліцитним запереченням *deny*. Реакція на звинувачення подається з точки зору джерела комунікативної протидії, а її ціллю виступають звинувачення, які прямо не пов'язані з джерелом або адресувалися йому безпосередньо. Заперечення *not* не надає змісту

комунікативної протидії будь-якої деталізації, залишаючи читачеві більше можливостей для інтерпретації. Розгорнуті цитати, введені дієсловом *say*, скорочують відстань між подією та читачем, якому здається, що він отримує інформацію від учасника протидії, напр., *Agency says military did not lie to 9/11 panel* (The New York Times, 5.08.2006). Заперечення *deny* представляє комунікативну протидію в згорнутому вигляді, вказує на факт її здійснення, а тому віддаляє читача від того, хто її чинить, але одночасно деталізує її ціль, яка позначається герундієм або іменником у функції додатка, що вказує на звинувачення, спрямовані на адресу джерела, напр., *China denies cover-up on tainted drugs* (The New York Times, 10.08.2006).

Опротестування, опір, несхвалення, протест відображається імпліцитними запереченнями *object, oppose, assail, denounce, protest* тощо, які деталізують комунікативну протидію, по-різному представляючи її ціль. Наприклад, заперечна одиниця *object* співвідносить з ціллю комунікативної протидії майбутні плани, реалізація яких може зашкодити джерелу опору, напр., *White farmers object to land plan for blacks* (The International Herald Tribune, 29.08.2004). На відміну від одиниці *object*, заперечення *denounce* вказує на комунікативну протидію, ціллю якої є те, що вже відбулося і засуджується різними суспільно-політичними організаціями або їх представниками, напр., *APEC denounces North Korea test* (The New York Times, 19.11.2006).

Таким чином, в американському газетному дискурсі осмислення комунікативної протидії визначається словесною взаємодією мовної особистості з оточенням, має сенсомоторну основу й репрезентується запереченнями з різним ступенем деталізації, що впливає на інтерпретацію повідомлення читачем.

Список використаної літератури:

1. Лакофф Дж. Женщины, огонь и опасные вещи: Что категории языка говорят нам о мышлении / Дж. Лакофф ; [пер. с англ. И. Б. Шатуновский]. — М. : Языки славянской культуры, 2004. — 792 с.
2. Johnson M. The Body in the Mind: The Bodily Basis of Meaning, Imagination and Reason / M. Johnson. — Chicago ; L. : The Univ. of Chicago Press, 1987. — 233 p.

Матузкова Е.П.
докторант ОНУ им.И.И.Мечникова

АНТИЭКЗИСТЕНЦИАЛИСТСКАЯ КОНЦЕПЦИЯ ИДЕНТИЧНОСТИ КАК ДИСКУРСИВНОЙ МОДЕЛИ

Антиэкзистенциалистская концепция идентичности как дискурсивной модели является наиболее распространенной в современном западном изучении культур (CulturalStudies). Она базируется на теории идентичности С. Холла и активно развивается его последователями (К. Баркер, Д. Келлнер, К. Мерсер и др.). В основе этой постструктуралистской по своей сути концепции — синтез экзистенциализма, марксизма, психоанализа, феминизма, современных теорий языка и работ М. Фуко.

Идентичность с этих позиций определяется не как неизменная сущность (essence), а как непрерывно изменяющаяся система дискурсивных описаний, истолкований, точек зрения субъекта. К.Баркер (Barker 2003) отмечает, что идентичность — это своеобразная временная «стабилизация значения» или описание нашей личности, с которым мы себя эмоционально отождествляем. При этом подчеркивается, что идентичность — это скорее становление, чем фиксированное бытие, предполагающее объединение «внешнего дискурса» (discursiveoutside) и внутренних процессов установления субъективности. И без языка само понятие идентичности, как утверждается, оставалось бы неясным и непонятным для нас.

Эта дискурсивность, «языковость» идентичности, как и другие ее основные характеристики (изменчивость, фрагментарность, коллажность, множественность и т.д.) находят свое отражение в определениях ключевых понятий описываемой концепции, таких как самоидентичность, социальная идентичность, культурная идентичность, национальная идентичность и др.

Так, самоидентичность трактуется как рефлексивное дискурсивное формирование своего «Я», то, как мы видим и описываем самих себя.

Социальная идентичность рассматривается как дискурсивно формируемые социальные ожидания, нормативные права и обязанности, приписываемые индивидам, идентифицирующим определенную социальную принадлежность.

Национальная идентичность описывается как форма воображаемого отождествления с определенной национальностью государства, выраженная посредством символов и дискурса. Таким образом констатируется, что государства — это не только политические формирования, но также системы культурного описания / представления (representation), и национальная идентичность постоянно поддерживается множественными в пространстве и времени дискурсивными позициями.

Культурная идентичность в этой теории определяется как динамическая и изменяющаяся система дискурсивных позиций, связанных с самоопределением и соотносением с окружающими. Это описание себя, соотношенное с описанием, которое составляют о нас окружающие. Культурная идентичность связана с ключевыми «узлами культурного значения», в основном с классом, полом, расовой и этнической принадлежностью, национальностью и возрастом. В свою очередь, каждая из этих дискурсивных позиций сама по себе нестабильна и изменчива.

Антиэкзистенциалистская концепция идентичности, как это случается с любой серьезной и новаторской концепцией, тем не менее подвергается критике и модификациям. «Дискурсивизация» общества и идентичностей сводит все социальное к дискурсу и получается, что материального мира не существует, заявляют критики. Однако, по нашему мнению, это не совсем точно. Когда С.Холл и его последователи утверждают, что мы можем познать окружающий нас мир только через дискурс, это отнюдь не означает, что этого материального мира не существует. Важным в этом контексте является положение о том, что дискурс и материальность неразрывны.

Подвергается критике и положение антиэкзистенциалистов, согласно которому мы не *обладаем* множественными идентичностями, а скорее *являемся суммой* множества идентичностей. Такое понимание идентичности, по нашему убеждению, не отрицает существования самой идентичности вообще, как пишут оппоненты, а скорее подчеркивает взаимодействие разнообразных, изменчивых и фрагментарных идентичностей, которые проявляются и выражаются в своем единстве различными способами.

Критики этой концепции также отмечают, что такие дискурсивно-ориентированные теории не принимают во внимание человека «деятельностного», человека как посредника и как активного деятеля — он и его действия просто-напросто сводятся к «следствию дискурса». Кроме того, утверждается, что антиэкзистенциалистская

концепция идентичности не имеет практической ценности и нуждается в более конструктивном методологическом подходе. В качестве альтернативы предлагается т.н. «теория стратегического экзистенциализма» (Appiah 1995). Основное положение этой теории строится на признании того факта, что исключительно в политических и практических целях можно действовать так, как будто идентичности — это устойчивые сущности.

Теория стратегического экзистенциализма находит сегодня небольшое количество сторонников, даже среди антиэкзистенциалистов, поскольку представляет собою определенный вектор исследований идентичности в западном изучении культуры. Тем более, что, как отмечает сам С. Холл (Hall, 1995), любое чувство принадлежности, идентичности, идентификации общностей — это выдумка (fiction), обозначающая временное, частично и условно укоренившееся значение. Некое упорядочение или временная «стабилизация значения» необходимы, чтобы совершать какие-либо действия или говорить о чем-либо.

Отметим, что критические замечания в адрес антиэкзистенциалистской концепции идентичности в какой-то степени не лишены оснований и чтобы их опровергнуть или доказать их истинность необходимы дальнейшие серьезные исследования. Однако важная заслуга этой теории, по нашему глубокому убеждению, состоит в не вызывающем никаких сомнений признании определяющей роли языка, в формировании и функционировании идентичности как системы регуляционных дискурсов.

Список использованной литературы:

1. Appiah K. African Identity // L. Nicholson and S. Seidman (eds). *Social Postmodernism*. — Cambridge: Cambridge University Press, 1995. — P. 103 — 115.
2. Barker C. *Cultural Studies. Theory and Practice*. — SAYE Publications, London — Thousand Oaks — New Delhi, 2003. — 484 p.
3. Hall S. Fantasy, Identity, Politics // E. Caster, J. Donald and Y. Squires (eds) *Cultural Remix: Theories of Politics and the Popular*. — London: Lawrence and Wishart, 1995.

ФУНКЦІЇ НОМІНАТИВНО-РЕФЕРЕНЦІЙНИХ ОДИНИЦЬ В АМЕРИКАНСЬКОМУ ГАЗЕТНОМУ ДИСКУРСІ

Номінативні одиниці є основою побудови газетного тексту, оскільки позначають об'єкти, явища навколишньої дійсності, відображені у свідомості людини, і забезпечують смисловий зв'язок, цілісність, інформативність, комунікативність і прагматичність повідомлень, які відбивають мовленнєво-мисленнєву діяльність автора. Характерною ознакою номінативних засобів англійської мови є їх сполучуваність із детермінативами, яка визначає утворення номінативно-референційних одиниць (далі — НРО), які одночасно виконують дві дискурсивні функції — називну, яка полягає в іменуванні й характеристиці позамовної дійсності, й референтну, яка забезпечує різні способи включення референтів до тексту. Номінативний складник НРО представлений іменником або іменною фразою, а референційний — детермінативами, до яких включають артиклі, вказівні й присвійні займенники, а також квантифікатори разом із кількісними числівниками.

НРО забезпечують змістове розгортання газетних повідомлень, виконуючи ідентифікаційну, реляційну і характеристичну функції. Ідентифікаційна функція НРО полягає в ототожненні предмета відносно дійсності та тексту — вказуванні на кореферентність висловлень, які позначають один і той самий предмет. Ідентифікація предмета являє собою акт установлення властивостей і ознак, виявлених при безпосередньому спостереженні, що ґрунтуються на минулому досвіді людини.

Ідентифікуючу функцію в газетному дискурсі виконують власні назви, які мають властивість одиничної референції, незалежно від умов комунікації, адресні імена, утворені поєднанням онімів із класифікаторами, субстантивні вирази з означеними артиклями, які звужують сферу референції з класу до індивіда, та дейктичні займенники, котрі реалізують вказівну функцію.

Реляційна функція НРО з іменниками у присвійному відмінку та з присвійними займенниками виявляється в локалізації одних референтів стосовно інших. У когнітивних термінах реляційні

фрази пов'язують спостерігача, орієнтир і референт-ціль, відображаючи співвіднесеність особи з виділеним референтом, за допомогою якого встановлюється ментальний контакт з об'єктом володіння.

Іменники у присвійному відмінку відрізняються від присвійних займенників локалізацією менш виділених референтів стосовно більш помітних. Водночас, присвійні займенники відрізняються від означеного артикля, який вказує на зв'язок об'єкта зі структурою ситуації, відображаючи ідентифікацію через локалізацію одного референта стосовно іншого.

У газетному дискурсі реляційне значення НРО з присвійними займенниками набуває різноманітних смислових відтінків, які відображають відношення між мовцем і предметом мовлення. Займенникові фрази передають звичність предмета чи явища для особи, напр., *In August Maliki expressed his intention to change several of his 36 ministers*, безпосереднє відношення між предметами і особою, напр., *Eifman managed to secure his own small Leningrad ballet company* та різні афективні смисли, репрезентуючи природу стосунків, які складаються між суб'єктом і предметною сферою його діяльності, напр., *There is no hiding his spensiveness as he looks in the rearview mirror at a presidency more than half gone and contemplates how he will stay relevant after 2008*.

Характеристична функція НРО полягає у відображенні кількісних і якісних властивостей референтів за допомогою неозначеного артикля і квантифікаторів. Характеристичні властивості неозначених фраз пов'язані з перспективою зображення референтів. Неозначений артикль розглядається як засіб співвіднесення референта з межами поля сприйняття в близькій перспективі й відображає точку зору стороннього спостерігача, що виступає джерелом інформації та асоціюється з референтом, який не може бути ідентифікованим (non-identifiable).

Неозначені НРО співвідносять у газетному дискурсі референти з позиціями учасників подій і відображають різну відстань від них. Неозначені іменні фрази здійснюють якісну класифікацію, номінацію й генералізацію референтів, співвідносять позначені ними об'єкти з реальністю, відображаючи тим самим ступінь модальності відповідних фрагментів тексту.

Отже, номінативно-референційні одиниці виконують в американському газетному дискурсі ідентифікаційну, реляційну й характеристичну функції, котрі втілюються у певних моделях будови досліджуваних одиниць, які становлять перспективу подальших досліджень на матеріалі статей різної тематики.

Список використаної літератури:

1. Березин В. М. Экспрессивные средства языка современных СМИ : основные тенденции, культурно-речевая оценка / В. М. Березин // Материалы VII Междунар. науч. конф. [«Язык и социум»], (Минск, 1–2 декабря). — Минск : РИВШ, 2007. — С. 170-173.
2. Берри Р. Детерминативы и квантификаторы. Справочник по английскому языку / Р. Берри. — М. : АСТ Астрель, 2004. — 221 с.
3. Жаботинская С. А. Теория номинации : когнитивный ракурс / С. А. Жаботинская // Вестник МГЛУ. — 2003. — Вып. 478 : Лексика в разных типах дискурса. — С. 145-164.
4. Кубрякова Е. С. Образы мира в сознании человека и словообразовательные категории, их составляющие / Е. С. Кубрякова // Известия РАН. Серия Литературы и языка. — 2006. — Т. 65, № 2. — С. 3-13.
5. Diessel H. Demonstratives, joint attention, and the emergence of grammar / H. Diessel // Cognitive Linguistics. — 2006. — Vol. 17, № 4. — P. 463-489.

Нікульшина Т. М.
докторант Інституту філології КНУ ім. Т. Шевченка

КОЛІРНА КАРТИНА ІРРЕАЛЬНОГО СВІТУ (НА МАТЕРІАЛІ АНГЛІЙСЬКОЇ ТА УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ)

З огляду на підвищення зацікавленості лінгвістичної спільноти у когнітивних особливостях, зумовлених відмінністю картин світу, неабияке наукове значення має зіставне дослідження відображення окремих аспектів у різних мовах.

Колірна картина ірреального світу в англійській та українській мовах містить повний перелік основних кольороназв, проте виокремлено різний ступінь деталізації окремих відтінків на позначення уявних об'єктів: білий — *blond, salt, snow, translucent, білявий, блідий, молочний, невидимий, світлий, сніговий, сніжний*; чорний — *sooty, вороний, гнилий, нічний, темний*; сірий — *ash, dun, metal, silver, металевий, сивий, срібний*; коричневий — *chocolate, рудий, смаглявий*; червоний — *bloody, purple, scarlet, кривавий, розово-щоккий, світло-червонястий, темно-червоний*; жовтий — *golden, metal, colour of moldy cheese, orange, бронзовий, вогненний, дозрілий, залізний, золотавий, золотий, золотистий, золотосяйний, сліпучо золотавий, медовий, мідний, місячний, сонячний*; зелений — *laurel, palm, зеленавий, зеленуватий*; блакитний — *bright blue, світлий клубок синього кольору*; синій — *marine, посинілий*.

Зіставлення лексичного позначення кольорів та їх відтінків визначило непоодинокі випадки неспівпадіння. Наведені вище приклади доводять семантичну бідність кольорової периферії в англійській мові та її різнобарвність в українській мові, де вона містить відтінки різного кольорового фону. Отже, для ірреального світу англійської спільноти, на відміну від української, спектр колірної номенклатури не є розгалуженим.

Значну кількість кольоронайменувань можна структурувати із застосуванням методу польового моделювання, виокремлюючи ядро, навколоядерну та периферійну зони. В англійській мові ядерну зону моделюють чотири кольори — *black, white, green, red*, тоді як в українській — два (*чорний, білий*). Білий і чорний кольори мають найдавніше походження, отримавши найбільше розповсюдження в практичній діяльності, і в уявному світі досліджуваних соціумів вони також домінують, формуючи ядро. Підставою для

розташування білого і чорного в ядерній зоні становить їх морально-етична значущість — ці кольори позначають чітко зафіксоване національно-специфічне розуміння та сприйняття базових понять — добро/зло.

Серед основних кольорів спектра червоний колір виокремлюється найчіткіше, у порівнянні, наприклад, із зеленим (колір трави, листя) або синім (колір неба, води). У природі червоний зустрічається значно рідше. Саме цей факт — його не розповсюдженість, але яскравість — дозволяє будь-якій людині відразу розрізнити червоний колір або його чисельні відтінки. Червоний — надзвичайно яскравий та насичений колір, який може по-різному впливати на людину, обумовлюючи суперечливі почуття: *the Red-nosed Reindeer* — a character in a children's Christmas song. Rudolph is a reindeer who has a shiny red nose. The other reindeer think his nose looks silly, but Santa Claus asks him to help the other reindeer to pull his sleigh on a foggy night, because his bright nose helps them to see where they are going (Рудольф — персонаж дитячої Різдвяної пісні; це олень із блискучим червоним носом. Інші олені вважають такий ніс дурнуватим, проте Санта Клаус просить Рудольфа допомогти під час подорожі в туманній ночі, тому що його блискучий ніс допомагає їм орієнтуватися). Натомість червоні очі викликають неприємні відчуття: *вовкулак* — за народними повір'ями, людина-перевертень, що за тяжкі провини або в результаті чаклунства обертається на вовка; у людському образі нібито має понурий вигляд, великі брови, зрослі на перенісці, та червоні очі, по яких його можна впізнати.

Навколоядерну зону в англійській мові складають *golden, brown, yellow*, в українській — *зелений, золотий, червоний*.

Для зображення ірреального світу характерною ознакою в українській мові становить використання золотого кольору, який в українській картині світу викликає піднесені почуття, має певну символічність, проте в англійському соціумі *gold, golden* призначені для відтворення більш прозаїчного, наприклад, зовнішньої краси: *Goldilocks*.

Окрему групу складають імпліцитні кольороназви, в яких реалізується семантика наявності/відсутності кольору — *invisible, painted, невидимий, різнокольоровий*; наявності/відсутності блиску — *bright, shiny, яскравий, блискучий*; наявності/відсутності прозорості: *dirty, gloom, mist, spotted, гнилий, брудний, прозорий, темний, чистий*.

Характеристика колірної картини ірреального світу в досліджуваних мовах становить підґрунтя для узагальнень щодо її основних

ознак. Колористична лексика є значним фрагментом ірреального світу, оскільки система колірних номінацій створюється народом, віддзеркалюючи його сприйняття уявного світу як ментального конструкту. Колір задає певну аксіологічну перспективу, впливаючи на сприйняття позначуваного цим кольором явища. Значних розбіжностей в перцепції уявного світу англійським та українським соціумами, експлікованих у кольоронайменуваннях, не зафіксовано, проте, на відміну від англійської мови, в якій домінують ядерні кольори на позначення об'єктів ірреального світу, в українській мові діє розвинута й розгалужена система відтінків кольорів, яка дозволяє увиразнити, ширше й детальніше надати уявлення української спільноти про уявний світ і свідчить про розвиненість кольорової картини ірреального світу в українській мові, яка не стільки інакше формується, скільки інакше — яскравіше, наочніше — виявляється. Отже, колірний ряд бідніше представлений в англійській мові, а семантично-ускладнена кольорова парадигма характерна для об'єктів ірреального світу в українській мові.

Список використаної літератури:

1. Великий тлумачний словник сучасної української мови / [укл., голов. ред.: В. Т. Бусел]. — К., Ірпінь : ФТФ «Перун», 2007. — 1736 с.
2. Знаки української етнокультури. Словник-довідник / [авт.-укл.: В. В. Жайворонок]. — К. : Довіра, 2006. — 703 с.
3. Словник української мови : в 11 т. / [АН УРСР, редкол. : І. К. Білодід (голова) та ін.]. — К. : Наук. думка. — 1971-1980.
4. Longman Dictionary of Contemporary English / [ed. by A. Gadsby]. — Harlow : Pearson ESL, 2006. — 1968 p.
5. Longman Dictionary of English Language and Culture. — Harlow : Addison Wesley Longman, 1998. — 1568 p.

Носолєвська В. Л.
*аспірант Харівського національного університету
імені В. Н. Каразіна*

ЖАНРИ АВІАЦІЙНОГО ДИСКУРСУ

Поняття дискурсу, що є одним з найпоширеніших у сучасній лінгвістиці, не має загальноприйнятого визначення. Так, наприклад, у світлі функціонального підходу дискурс постає як текст у широкому комунікативному контексті, а з позицій структурного підходу дискурс є сукупністю текстів, об'єднаних певними характеристиками. В останньому випадку притаманні тому або іншому різновиду дискурсу властивості постають як конститутивні ознаки жанри у бахтінському розумінні.

Як зазначає В. І. Карасик, дискурс проявляється у вигляді жанрів, що становлять собою історично обумовлені формати комунікативної поведінки. Дискурс, таким чином, можна розглядати як такий, що обіймає жанри, розгортається у жанрах, є абстрагуванням особливостей висловлювань, типових для конкретного жанру.

Оскільки спілкування відбувається у контекстах різноманітних ситуацій, то мовлення розшаровується на набори прив'язаних до певних ситуацій конвенцій, тобто реєстрів. Регістр накладає обмеження на вибір лексичних засобів та синтаксичних структур відповідно до комунікативної специфіки та контексту певної ситуації, тоді як жанр є засобом досягнення цілей у певних ситуаціях, для яких результатом виступають когнітивна організація і композиційна структура тексту.

Отже, жанр, який є формою реалізації дискурсу, можна визначити як відносно стійкий у тематичному, композиційному та стилістичному планах набір когнітивних, комунікативних та формальних характеристик певної сукупності текстів у їх зв'язку з ситуативним контекстом. Жанр реалізується за допомогою реєстру і потребує мовного вираження у вигляді тексту. Регістр складається з наступних контекстних змінних: специфіки каналу комунікації, або ж способу комунікації (*mode*), що визначає роль мовлення у взаємодії комунікантів, описує організацію тексту; змісту соціальних ролей учасників комунікації (*tenor*), що пояснює, у яких соціальних стосунках перебувають учасники комунікації; тематичної сфери функціонування мови (*field*).

Для унаочнення жанрової специфіки авіаційного дискурсу порівняємо два фрагменти, один з яких є уривком із наукової статті,

інший — з підручника. Обидва присвячені опису паливної системи літака. Стосовно соціальної ролі авторів, зазначимо, що автор наукової статті є дослідником, а читач — його колегою; автор навчального тексту виконує роль вчителя для читача-учня. Враховуючи це, визначаємо загальну мету порівнюваних текстів у такий спосіб: в першому випадку вона полягає в повідомленні результатів власного дослідження (поглиблення наукового знання), а у другому — у систематизації та поясненні вже відомого матеріалу (передача наукового знання).

Стосовно специфіки каналу комунікації зауважимо, що перший текст є більш формальним, більш насиченим цифровими даними (*... total fuel capacity less than 300 kg, fuel system weight less than 20 kg and total fuel tank volume is limited to 0,382 m³*), містить частіші посилання на дослідження інших учених, більше рисунків и таблиць, автором активно застосовується аргументація його поглядів (*However, it is expected that such an overweight can be reduced through relocation of components and design optimization*). Другий текст також має свої особливості, відсутні або менш виражені у першому: він є менш формальним, автор часто користується прикладами та описує гіпотетичні ситуації (*For instance, given the ambient conditions, the fuel flow becomes too high for the mass airflow through the engine.*), пояснює нову термінологію та графічно виділяє її (*This condition is known as lean die-out.*), широко використовує інтенсифікатори, чим подекуди виражає особисте ставлення (*Turbine-powered aircraft have a very wide vertical operating range that spans from sea level to more than 45,000 feet*).

Як бачимо, соціальний контекст існування тексту є визначальним для його жанру, який, у свою чергу, залежить від регістру, де зміст соціальних ролей формує мету повідомлення, а вже від неї залежить специфіка каналу комунікації, тобто вибір лексики, конструкцій, інформації.

Зіставний аналіз текстів показує, що їх лінгвістичні відмінності спричиняються саме ситуаційним контекстом, тобто умовами, у яких текст був продукований. Тексти різних жанрів будуть мати різні особливості каналу комунікації, незалежно від соціальних ролей та тематичної сфери. Авіаційний дискурс може реалізовуватися у різних формах, тому перспективним є виділення та поглиблене вивчення особливостей кожного окремого жанру, зокрема, комунікативної ролі та когнітивної семантики предикатів, що організують науково-інженерне мовлення.

Список використаної літератури:

1. Карасик В. И. О типах дискурса / В.И. Карасик // Языковая личность: институциональный и персональный дискурс: сб. науч. тр. — Волгоград: Перемена, 2000. — С.5-20. — [Электронный ресурс] — Режим доступа: <http://shtab.russian-latvia.info/main.php?w2=pressa&id=1027>.
2. Карасик В. И. Языковые ключи / В.И. Карасик. — Волгоград.: Парадигма, 2007. — 520 с.
3. Чернявская В. Е. Лингвистика текста: поликодовость, интертекстуальность, интердискурсивность / В. Е Чернявская. — М.: Книжный дом «ЛИБРОКОМ», 2009. — 248 с.
4. Яхонтова Т. В. Лінгвістична генологія наукової комунікації: монографія / Т. В. Яхонтова. — Львів: Вид. центр ЛНУ імені Івана Франка, 2009. — 420 с.
5. Halliday M.A.K. Language as Social Semiotic: The Social Interpretation of Language and Meaning / M.A.K. Halliday. — L.: Arnold, 1978. — 260 p.

ГЕНДЕРНІ ОСОБЛИВОСТІ ХУДОЖНЬОГО ЖАНРУ

Активні суспільні трансформації, що відбуваються на сьогоднішній час, суттєво змінюють усталені способи життєдіяльності, суспільні норми та ідеологічні конструкції суспільства. Ці трансформації активно осмислюються на різних рівнях та провокують формування та розвиток нових наукових напрямків, що мають на меті осмислити та висловити ці зміни. Одним із таких напрямків стала теорія гендеру.

Термін «гендер» виник для визначення нових стратегій світового регулювання соціо-статевих відносин у суспільних науках та гендерних дослідженнях. Вони мали на меті аналізувати відносини між жінкою та чоловіком, визначати їхні характеристики через спільне й відмінне, розкривати ролі статей, конструктив фемінності та маскуліності тощо.

Перші наукові праці з гендерної проблематики з'явилися близько 20 років тому. Але, незважаючи на відносну молодість гендерного підходу та складність самого феномену, початок ХХІ століття ознаменувався пошуком соціального партнерства жінок і чоловіків, рівномірного використання їх потенціалу в будь-якій сфері життєдіяльності, що є метою сучасного людства [3, 12].

Гендерний аналіз був започаткований у 70-х роках ХХ століття у британській (М. Адлер, Р. Макаулей, С. Ромейн) та американській лінгвістиці (Д. Камерон, Р. Лакофф). Протягом останнього десятиріччя гендерна проблема активно досліджується у вітчизняному (О. Л. Бессонова, Н. Д. Борисенко, О. Л. Козакишина, Ю. П. Мельник, С. К. Топочевський, Н. М. Гоца та ін.) і в російському (О. І. Горошко, А. В. Кириліна, В.В. Потапов та ін.) мовознавстві.

Введення терміна «гендер» у науковий дискурс стало доволі вдалим прийомом, здатним переглянути споконвічно усталені уявлення про механізми відтворення статевої нерівності, про механізм реалізації влади, про статево-рольову структуру суспільства, головними рисами якого були патріархатність та гетеро сексуальність. Розуміння гендеру в сучасних теоріях ґрунтується на концепції соціального конструювання, яка поширюється в феміністській літературі другої половини 80-х років ХХ століття в новому тлумаченні.

Численні дослідження когнітивної природи мови та дискурсу (О. П. Воробйова, С. А. Жаботинська, О. В. Кравченко, О. С. Кубрякова, Р. У. Ленекер, М. М. Полюжин) і розвиток прагмалінгвістики (В. І. Карабан, С. Левінсон, Л. М. Медведева, Г. Г. Почепцов, Н. І. Сукаленко, І. П. Сусов,) дозволяють розглядати мовну картину світу, мовну та комунікативну компетенцію, комунікативно-прагматичні норми спілкування як фактори, що зумовлюють відмінності гендерно зумовленої комунікативної поведінки та впливають на її відображення в художньому творі.

Мова художнього твору на сучасному етапі наближається за своїми ознаками до реального спілкування й максимально достовірно передає його особливості. У художньому творі автор відображує комунікативну поведінку персонажів обох статей. Цей процес не є довільним, оскільки автор є членом соціуму, носієм певної мови, володіє знаннями про стереотипи гендерної комунікативної поведінки й намагається відтворити їх. Судження й уявлення автора про те, чим визначається або відрізняється чоловіча комунікативна поведінка від жіночої, знаходять своє відображення у мовленні дійових осіб художніх творів. Отже, автор використовує ті чи інші риси гендерно зумовленої комунікативної поведінки для створення стереотипних ознак мовлення чоловіків і жінок.

Уявлення про те, як говорять чоловіки та жінки, складають стереотипи гендерної комунікативної поведінки, які є частиною суспільної свідомості. При цьому мовлення жінок сприймається як відхилення від норми, якою традиційно вважається чоловіча комунікативна поведінка. Вивчення гендерно зумовленої комунікативної поведінки зосереджує увагу не лише на розбіжностях у мовленні чоловіків і жінок, але й на соціально-психологічних чинниках, що її зумовлюють. До останніх належать ситуація спілкування, мовець і слухач, які характеризуються певним соціальним станом, статтю, віком, рівнем освіти, психологічними особливостями і психічним станом (Л.Б. Нікольський). Усі ці риси обов'язково відображаються в персонажному мовленні.

Отже, вищезазначене дає можливість стверджувати, що гендерні особливості мови чітко проявляються в загально лінгвістичних мовних та мовленнєвих особливостях чоловічих та жіночих персонажів в різних жанрах. До винятку не належить також и жанр художньої прози, де основні події зображуються з метою вияснення обставин дії та розкриття загадки, де головним героєм може бути як чоловік-оповідач так і жінка-оповідач.

Список використаної літератури:

1. Берн Ш. Гендерная психология / Ш. Берн. — М.: Олма — пресс, 2001. — 420с.
2. Борисенко Н.Д. Гендерный аспект репрезентации персонажной речи в английских драматических произведениях конца XX ст.: автореф. дис. ... на здобуття наук. ступення канд. філол. наук: 10.02.04 «Германські мови» / Н.Д. Борисенко. — К., 2003. — 29с.
3. Горошко Е.И. Особенности мужских и женских ассоциаций // Пол и его маркировка в речевой деятельности / Под ред. Е.Н.Шовгеля / Е.И. Горошко. — Кривой Рог: МИЦ ЧЯКП, 1996. — 320 с.
4. Кирилина А. В. Гендерные аспекты массовой коммуникации // Гендер как интрига познания / А.В. Кирилина. — М.: Рудомино, 2000. — 230 с.
5. Клименко Н.О. Гендерні аспекти творчості О.Шапір: Автореф. дис. ... на здобуття наук. ступення канд. філол. наук: 10.02.04 «Германські мови» / Н.О. Клименко. — Херсон, 2008. — 26 с.

ВИРАЖЕННЯ КОНЦЕПТУ «ЦІЛЕ»/«ЧАСТИНА» ЧЕРЕЗ ВІДНОШЕННЯ ПОНЯТЬ «ДВА»/«ОДИН» У НІМЕЦЬКІЙ ТА УКРАЇНСЬКІЙ МОВАХ

Концепти «ціле» і «частина» взаємообумовлюють один одного. Таємниця цілісності полягає у першу чергу у зв'язках, які об'єднують елементи в складні комплекси, у взаємодії їх частин. Розглядувані нами числа «2» і «1» прямо співвідносяться із цими категоріями як перші члени категорії кількості, що зароджувалася на основі виділення концепту цілого і членування його на частини.

У прадавній період множина (або скоріше — двоїна) існувала як цілісна одиниця. Так, у багатьох сучасних мовах форма однини може передавати значення множини, але не навпаки. Одним із втілень явища цілісної множинності у сучасних мовах можна також назвати збірні іменники, за допомогою яких мислиться деякий єдиний предмет.

Пізнання навколишнього світу і подальший розвиток мислення стародавньої людини зумовили виділення в бінарній опозиції одного із його членів, що започаткувало протиставлення «ціле» / «частина».

Символічно одиниця передавала вертикально виструнчену людину (мікрокосм), а також творчий початок, силу, неперевершеність, Всесвіт і Бога.

Числівник «1» не можна звести до одного загального іє. архетипу на відміну від числівників «2» — «10». Різнобій в архетипах числівника «1» у порівнянні зі спільністю архетипів числівників «2» — «10» іє. мов говорить про те, що числівник «1» утворився набагато пізніше, ніж числівники «2» — «10» і навіть «100».

Етимологія багатьох лексем укр. та нім. мови на позначення «одиниці» (перважно займенників і числівників) показує, що ви-членування одиничного відбувається в цьому випадку із «двох», що виступає ще одним доказом первинності поняття «два» перед поняттям «один». Також позначення окремої людини, виражене в особових займенниках укр. *він*, рос. *он*, нім. *er* та суфіксах *-in-* (*-ин-*), понятійно пов'язане з виокремленням її як «одиниці». Закріплення за суфіксом *-in-* у багатьох мовах іє. і іншого походження підтверджує такий семантичний розвиток понять: людина → людина / жінка → чоловік / жінка.

Значення «одиниці» знайшло своє відображення також у демінутивних суфіксах, виходячи із семи «зменшення».

У свн. мові форми числівника *eins* та неозначеного артикля *ein* граматично вже починають розрізнятися, хоча семантично та функціонально у багатьох випадках ще збігаються. Вона зберігає свою флективність і до нашого часу, як і її аналог — давньоукр. *единъ* > укр. *один*. Семантично дана лексема в обох мовах передає у першу чергу значення «один із...», а також відокремленість і відмежування, самотність через втрату партнера після поділу бінарна, виокремлення за певною ознакою та виражає процес індивідуалізації. Від даних лексем і в укр., і в нім. мовах були утворені заперечні займенники, хоча і в різні історичні періоди. Яскраво проявляється у текстах свн. періоду суфікс *-in-* < іє. **oi-n-os* для вираження посесивності та матеріалу виготовлення, що характерно передусім слов'янським мовам і не збереглося у нвн. мові, а також у функції демінутива та показника жін. роду, в укр. мові — також чол. роду. На відміну від нім. мови морфема *-in-* може виступати повнозначною основою неозначеного займенника чи прислівника зі значенням «хтось», «якийсь», «інший», вказуючи на протилежну особу чи предмет, не називаючи їх (напр. *ініший, деінде, інколи, інок, іноземний* і т. д.)

Реалізація числа «1» через протокорінь іє. **sem-* в обох розглянутих мовах проявляється у словах із семантикою об'єднання, збирання елементів в одну групу. Словоформа давньоукр. *самъ* > укр. *сам* виступає переважно рефлексією мовця і виражає активного Я-діяча, що у нім. мові передається за допомогою лексеми *selber*. Лексема *sam* вживається також у свн. мові у функції сполучника порівняння, виражаючи семантику подібності, аналогічності, рівнозначності. В укр. мові від даного архетипу утворився префікс *су-*, що виражає зв'язок, з'єднання чого-небудь.

Одним із варіантів реалізації числа «1» у герм. мовах виявляється також морфема *wen / wan* < **k^wana* «частина». Часто цей формант корелює із поняттям «людина».

Для новітнього часу характерним є те, що поняття одиничності пов'язане напряму із концептом цілісності та структурної неподільності, що є відмінним від дуального мислення давньої людини.

Список використаної літератури:

1. Мажюлис В. П. Индоевропейская десятичная система числительных / В. П. Мажюлис // Вопросы языкознания. — 1956. — № 4. — С. 53—59.

2. Маковский М. М. Сравнительный словарь мифологической символики в индоевропейских языках: Образ мира и миры образов / М. М. Маковский— М. : Гуманит. изд. центр ВЛАДОС, 1996. — 416 с.

3. Панфилов В. З. Гносеологические аспекты философских проблем языкознания / Владимир Зиновьевич Панфилов. — М. : Изд-во «Наука», 1982. — 360 с.

4. Таранець В. Г. Діахронія мови : Збірка статей / Валентин Григорович Таранець ; за заг. ред. проф. Л. М. Голубенко. — Одеса : Друкарський дім, 2008. — 232 с.

5. Таранець В. Г. Походження поняття числа і його мовної реалізації (до витоків індоєвропейської прамови) / Валентин Григорович Таранець. — Одеса : Астропринт, 1999. — 116 с.

Петлюченко Н. В.
д.филол.н, проф.,
кафедра германских и романских языков НУ «ОЮА»

КОГНИТИВНЫЕ МЕХАНИЗМЫ РЕЧЕВОГО ВОЗДЕЙСТВИЯ ХАРИЗМАТИЧЕСКОЙ ЯЗЫКОВОЙ ЛИЧНОСТИ

В настоящем докладе рассматриваются проблемы, связанные с когнитивными механизмами харизматического речевого воздействия, адаптацией социально-психологических моделей Стивена Келмана и Нины Богомоловой в аспекте харизматической коммуникации, а также когнитивными ресурсами (установками, идеалами, ценностями, интересами) харизматической языковой личности. Имеющиеся исследования дискурсивных практик харизматов преобладают в основном в сфере политического дискурса: Антонио Салазар, Бенито Муссолини, Франциско Франко (P. Danler), Адольф Гитлер (С. Schnauber, J. Kopperschmidt, D. Laak), Уго Чавес (А. Bolnvar), Герхард Шредер, Гельмут Коль, Йошка Фишер, Ангела Меркель (Т. В. Юдина, Н.В.Петлюченко). При этом когнитивные механизмы вербального воздействия харизматических персоналий в различных видах публичного дискурса (политическом, академическом, юридическом и др.) остаются до сих пор не исследованными.

Для исследования когнитивных основ языковой личности харизматического политика важным является определение *направленности* личности, которая складывается из последовательного взаимоотношения компонентов «потребность→интересы→идеалы» харизматика и формирует его прагматический уровень, на котором он связан с окружающим миром и нуждается в нем. *Идеалами*, или высшими ценностями харизматика являются вера в Бога, нацию, народ, его историческую миссию, единство и будущее страны, ее особый, «избранный» статус. Необходимо подчеркнуть, что категория идеала обладает глубоким социальным значением. Как правило, известные исторические харизматические лидеры черпали свое воодушевление именно в высоких идеалах свободы, равенства, братства. В отличие от ценностей, которые имеют для всех харизматиков универсальный характер, *интересы*, как правило, являются индивидуальными и определяются интересами той группы людей, для которых этот лидер является харизматическим, а также

отражают специфику национально-культурного кода. Отстаивая эти интересы, харизматический лидер, прежде всего, воздействует на эмоции, апеллирует к ним, что выражается в возможном отсутствии логически связанных аргументов.

В основе процесса харизматизации политического лидера лежит эффект *приписывания* (нем. *Zuschreibung*) лидеру народом харизматических признаков. Этот процесс может быть представлен в виде *модели харизматической коммуникации*, которая состоит из следующих этапов: (1) отправление нехаризматизированным лидером послания народу, (2) воздействие послания через аргументы и призывы, (3) овладение народом аргументами и призывами послания, (4) совпадение отправленного содержания с ожидаемым, (5) воодушевление народа, (6) осуществление совместных действий на высоком эмоциональном единении (харизматический экстаз), (7) приписывание лидеру харизматических качеств.

В данной модели по Келману можно выделить три ключевые характеристики харизматического лидера: 1) **КРЕДИТНОСТЬ** харизматического лидера, т.е. *доверие* к нему, определяемое механизмом внутреннего принятия («интернализацией») его послания, 2) **ПРИВЛЕКАТЕЛЬНОСТЬ**, связанная с механизмом его самоидентификации с народом, и 3) **ВЛАСТЬ**, связанная с механизмом внешнего принятия послания народом и исполнением совместных действий. Таким образом, наибольший информативный вес в послании харизматика имеют фактор «ВЛАСТЬ», включающий в себя признаки **НАСТУПАТЕЛЬНЫЙ, СМЕЛЫЙ, НАСТОЙЧИВЫЙ, ЭНЕРГИЧНЫЙ**, а также фактор «ПРИВЛЕКАТЕЛЬНОСТЬ», включающий в себя признаки **ДОБРЫЙ, ОТЗЫВЧИВЫЙ, ДРУЖЕСТВЕННО РАСПОЛОЖЕННЫЙ, ПРИВЕТЛИВЫЙ**). Последний фактор в меньшей степени является важным для харизматического политика, а больше включен в ментальную оценку действий обаятельных личностей (актеров, телевизионных ведущих, шоуменов, спортсменов и т.д.), которые в обыденном языке также часто называются харизматичными.

Основываясь на социально-психологической модели коммуникатора Нины Богомоловой, включающей в себя два ряда отношений: (1) коммуникатор (*ХЛ*) — послание (*Botschaft*) и (2) коммуникатор (*ХЛ*) — аудитория (*народ*), можно выделить в модели харизматической коммуникации два фактора харизматического лидера, отражающих его когнитивные, эмоциональные и поведенческие аспекты.

Первый фактор «**КОМПЕТЕНТНОСТЬ — УБЕЖДЕННОСТЬ**» (*ХЛ* vs. *Botschaft*) включает в себя когнитивный аспект

«ЗНАНИЕ СООБЩАЕМОЙ ДЕЙСТВИТЕЛЬНОСТИ», эмоциональный аспект «ВООДУШЕВЛЕННОСТЬ, ВЫСОКАЯ УБЕЖДЕННОСТЬ В СООБЩАЕМОМ», поведенческий аспект «УМЕНИЕ ПОБУДИТЬ К СОВМЕСТНЫМ ДЕЙСТВИЯМ». Второй фактор «УВАЖЕНИЕ — ПРИВЛЕКАТЕЛЬНОСТЬ» (*ХЛ vs. народ*) и (*народ vs. ХЛ*). Отношения *ХЛ vs. народ* включают в себя когнитивный аспект ЗНАНИЕ СВОЕЙ АУДИТОРИИ, эмоциональный аспект ВООДУШЕВЛЕНИЕ НАРОДА, поведенческий аспект: УМЕНИЕ ОБЩАТЬСЯ С АУДИТОРИЕЙ НА РАВНЫХ; отношения Народ vs. ХЛ в включают в себя когнитивный аспект ИЗВЕСТНЫЙ АУДИТОРИИ АВТОРИТЕТ ХАРИЗМАТИЧЕСКОГО ЛИДЕРА, эмоциональный аспект ВНУТРЕННЯЯ СИЛА И ВНЕШНЯЯ ПРИВЛЕКАТЕЛЬНОСТЬ КОММУНИКАТОРА, СИМПАТИЯ К НЕМУ, поведенческий аспект УМЕНИЕ АДЕКВАТНО РЕАГИРОВАТЬ НА ОБРАТНУЮ СВЯЗЬ ОТ АУДИТОРИИ.

Таким образом, при исследовании когнитивной специфики харизматического речевого воздействия необходимо исходить из того, что в образе харизматика отражается коллективное сознание общества, и определенная политическая ситуация заставляет народ искать своего политического идола. В каждой революционной фазе истории артикулируется, прежде всего, желание народа найти такого лидера, который бы стопроцентно отвечал политическим ожиданиям и культурным стереотипам различных противоборствующих сторон и воплощал в себе определенные предпочтения, которые каждый народ приписывает своим политическим лидерам и называет свои (народа) предпочтения его (лидера) харизмой.

Список использованной литературы:

1. Петлюченко Н. В. Харизматика : мовна особистість і дискурс : монографія / Н. В. Петлюченко. — Одеса : Астропринт, 2009. — 464 с.
2. Radkau J. Max Weber: Die Leidenschaft des Denkens. — München, Wien: Carl Hansen Verlag, 2005. — 1007 S.
3. Weber M. Wirtschaft und Gesellschaft. Grundriss der verstehenden Soziologie. — Paderborn: Voltmedia, 2006. — 1311 S.

LINGUA ITALIANA NEL XXI SECOLO

A seguire I mass media italiani risulta che chi non conosce la lingua inglese o francese non capisce una notevole parte di ciò che ascolta o legge, molti dei lettori e degli spettatori non capiscano la lingua italiana e nemmeno I protagonisti della vita politica la padroneggiano. Che effetto ha questo imbarbarimento sulla lingua italiana?

Alcuni italiani, sono tornati ai dialetti, ma molti non sono più padroni né nella lingua né del dialetto. Qui di seguito sono riportate tutte le lingue parlate in Italia di cui si sia a conoscenza. Sono escluse ovviamente quelle che fanno parte del patrimonio culturale di singoli individui che per interesse o diletto, conoscono una o più lingue straniere. Molte di queste parole straniere ignote agli italiani comuni sono state imposte al grande pubblico dai comunicatori. La lingua usata dai giornali e televisioni non può essere in tutti I casi una lingua comprensibile a tutti. Lo spiego agli operai torinesi Antonio Gramsci quando disse che anche un giornale comunista come «Unità» non poteva usare per ogni argomento una lingua chiara a tutti.

La scomparsa dei dialetti, cioè delle lingue native, e il segno di questa nuova cultura umana inodore e insapore. La lingua e la scrittura create giorno per giorno dalla gente comune ma vive, la lingua dei mercanti, delle carceri, delle fabbriche, degli eserciti cedono il posto alla lingua delle scuole e delle accademie, pulita, corretta ma insapore.

Anche al tempo dei dialetti ci fu differenza tra quello usato dal popolo e quello adottato dalla classe dirigente, dagli amici, ma in pratica il dialetto era una lingua popolare comprensibile a tutti, da ogni classe ed età.

Questo discorso sul dialetto e sulla lingua, sulla sopravvivenza di una lingua veramente comprensibile alla gente comune non è una questione astratta, riguarda un problema gravissimo per la civiltà di un paese, riguarda la possibilità di avere una lingua veramente espressiva e compresa da tutti.

Letteratura:

1. Bocca, Giorgio. — Grazie, no.7 idee che non dobbiamo più accettare.
2. Il racconto italiano del XX secolo in 3 v.
3. Manfredi V. Dizionario della lingua italiana.
4. Ungaretti. Vita d'un uomo.
5. Zingarelli. Vocabolario della lingua italiana.

КОМПОНЕНТ «ГОЛОВА» В СТРУКТУРЕ ФРАЗЕОЛОГИЗМОВ, ВЕРБАЛИЗУЮЩИХ КОНЦЕПТ INSANITY

Данное исследование посвящено изучению концептуальной метафоры *INSANITY IS CHANGE OF PHYSICAL FORM*, структурирующей определенный сегмент концепта *INSANITY*. Концепт в данном исследовании понимается, как «дискретное ментальное образование, являющееся базовой единицей ментального кода человека, и обладающее упорядоченной структурой, представляющее собой результат когнитивной деятельности личности и общества, и несущее комплексную информацию об отражаемом предмете или явлении».

Экскурс в историю психиатрии указывает на то, что феномен безумия был известен человечеству еще в 7 тысячелетии до нашей эры, о чем свидетельствуют археологические раскопки. Несмотря на то, что люди в те времена полагали, что безумие имеет сакральную природу, являясь карой богов, либо результатом одержимости демонами, они догадывались о том, что вредоносному влиянию подвергается именно головной мозг, либо голова. Как подтверждают археологические раскопки, для избавления от недуга древние лекари сверлили отверстие в черепной коробке, через которое должны были удалиться демоны.

Отдельного внимания заслуживает рассмотрение лексических единиц с компонентом «голова», которые вербализуют концепт *INSANITY*, так как феномен безумия непосредственно связан с патологическими изменениям головного мозга, а все «мыслительные процессы и состояния сознания, операции памяти связаны с партонимами голова, мозг». Соматизм голова в рассматриваемых нами фразеологизмах метонимически заменяет психическое, умственное состояние человека, и служит символом разума, самоконтроля.

Соматизм *голова* связан когнитивной корреляцией с *вместилищем* (помещением, посудой), где присутствуют или отсутствуют, либо некоторым образом движутся различного рода сущности (свет, мрак, туман, ветер, птицы, насекомые, животные и т.д.), и которое может поддаваться разрушению (разваливаться, трескаться, лопаться ломаться и т.д.). Отсутствие/ присутствие чего-либо,

движение либо разрушение являются донорскими когнитивными сценариями, которым уподобляются состояния либо действия человека. В нашем исследовании рассматриваются фразеологизмы, концептуализирующие феномен безумия, путем кодирования различного рода изменений связанных с нарушением нормальной формы головы, и ее привычного содержимого.

Когнитивный компонент ГОЛОВА вербализуется следующими лексемами в изучаемых фразеологизмах:

1. «head», которая метонимически заменяет психическое состояние, либо умственную деятельность человека, что и отражено в одном из значений данной лексемы «your mind or mental ability», напр. «to lose one's head», «to be out of one's head» (стать/быть сумасшедшим);

2. лексемой «brain», которая еще более точно отражает связь между феноменом безумия и патологическим состоянием головного мозга;

3. лексемой «skull» (череп), которая также как и лексема «head» метонимически заменяет умственное состояние, так как служит контейнером для головного мозга;

4. лексическими единицами, вторично номинирующими голову человека, в результате метафорического переноса основанного на ассоциации по сходству формы головы с неким предметом напр. «conk» (раковина) напр. «to be off one's conk», «onion» (луковица) напр. «to be off one's onion», «pannikin» (жестяная кружка) напр. «to be off one's pannikin», «gourd» (разновидность тыквы) напр. «to be off one's gourd»; «chump» (кусок древесины) напр. «to be off one's chump», «pot» (котелок, горшок) напр. «crackpot», «crumpet» (сдобная пышка) напр. «barmy on the crumpet» (досл. сумасшедший на голову);

5. Наиболее частотным образом головы, который вербализуется в изучаемых фразеологизмах является верхняя часть здания. Метафорическое переосмысление в данном случае, как и в предыдущих, основано на ассоциации сходства расположения. Здание в данном случае концептуализируется как тело человека, а структурные элементы, находящиеся в верхней части — как голова. Верхние части здания вербализуются следующими лексемами: «upstairs» (верхний этаж) напр. «to have no one upstairs»; «upper story» (верхний этаж) напр. «to have rats in the upper story»; «attic» (чердак) напр. «to have fogs in the attic»; «belfry» (колокольня) напр. «to have bats in the belfry»; «stack» (дымоход) напр. «to blow one's stack». Структурный элемент здания КРЫША имплицитно выражается

лексемами «tile» (черепица) «a thin rectangular slab of baked clay or other material, used in overlapping rows for covering **roofs**»; «slate» (шифер) «a flat plate of slate used as **roofing** material»; «shingle» (кровля) «one of many small thin pieces of wood or another building material, fastened in rows to cover a **roof** or wall». Данные лексемы, которые в прямом значении обозначают структурные элементы крыши, являются компонентами следующих фразеологизмов, обозначающих безумие «to have a tile/slate/shingle loose» и переводятся, как «не хватает винтика».

В результате изучения семантики, образности и структуры фразеологизмов с элементом ГОЛОВА можно прийти к выводу, что феномен БЕЗУМИЕ концептуализируется в виде пяти сценариев: ПОТЕРЯ ГОЛОВЫ; РАЗРУШЕНИЕ/ПОВРЕЖДЕНИЕ ГОЛОВЫ; ПОЯВЛЕНИЕ В ГОЛОВЕ ИНОЙ СУЩНОСТИ; ЗАМЕНА СОДЕРЖИМОГО ГОЛОВЫ НА ИНУЮ СУЩНОСТЬ; ОБРАЗОВАНИЕ ПУСТОТЫ В ГОЛОВЕ.

Список использованной литературы:

1. Арутюнова Н.Д. Язык и мир человека / Н.Д. Арутюнова. — М.: «Языки русской культуры», 1999. — 896 с.
2. Маслова В.А. Когнитивная лингвистика. Учебное пособие / В.А. Маслова. — Минск: ТетраСистемс, 2004. — 256 с.
3. Попова З.Д., Стернин И.А. Когнитивная лингвистика / З.Д. Попова, И.А. Стернин. — М.: АСТ: Восток-Запад, 2007. — 314, [6] с.
4. Селіванова О.О. Лінгвістична енциклопедія / О.О. Селіванова. — Полтава: Довкілля-К, 2010. — 844 с.

Потапенко С.И.
Профессор Нежинского государственного
университета им. Н. Гоголя

МЕЖДУ ЭЛИТОЙ И НАРОДОМ: ЛИНГВОРИТОРИЧЕСКИЙ АНАЛИЗ ИНАУГУРАЦИОННОГО ОБРАЩЕНИЯ ВИКТОРА ЮЩЕНКО

Важность заявленных идей для говорящего объясняется риторикой эффекта, которая предполагает установление их соотносительности с тремя риторическими этапами текстопостроения: выбором темы (инвенция), ее линеаризацией (диспозиция) и вербальным оформлением (элокуция). Согласно этому подходу значимая для автора мысль определяет его деятельность на всех трех этапах, пронизывая все выступление, а менее важные идеи вербализуются в отдельных фрагментах речи лишь на стадии элокуции.

Применение положений риторики эффекта к анализу воплощения объединительного лозунга *«Я президент усієї України»*, прозвучавшего в кульминационной части инаугурационной речи Виктора Ющенко, свидетельствует о его соотносительности лишь с орнаментацией речи (элокуция), ибо при линеаризации содержания и его вербальном оформлении доминирует мотив неравенства, отражающий состояние сознания бывшего президента.

На макрокомпозиционном уровне идея неравенства отражена в произнесении двух инаугурационных речей: одной — в стенах парламента для украинской элиты, а другой — для народа на центральной площади Киева.

На микрокомпозиционном уровне неравенство в первую очередь проявляется в приветствии, дифференцирующем различные группы украинской элиты: духовенство, председателя Верховного Совета, народных депутатов, почтенных гостей и дорогих друзей: *«Пресвяті отці, шановний голово Верховної Ради, шановні народні депутати, високоповажні гості і дорогі друзі»*. Примечательно, что в приветствии нашлось место всем, кроме украинского народа, приведшего В. Ющенко к власти. Особое внимание привлекает именование двух групп украинской элиты: духовенства (*пресвяті отці*), что по-видимому сигнализирует о его главенствующей роли в дальнейших планах президента, и друзей (*друзі*), то есть людей, лично преданных главе государства и не входящих ни в одну из перечисленных выше групп.

Складывается впечатление, что уже в обращении В. Ющенко не только сигнализирует народу, что с ним, как и ранее, не будут считаться, но и дифференцирует украинскую элиту по степени важности. В этой связи следует обратить внимание на двусмысленность существительного *друзі* как в инаугурационном выступлении, так и в идиолекте В. Ющенко в целом: оно имеет прямое значение при референции к ближайшему окружению и переносный смысл при установлении тесного контакта с аудиторией. Контраст между этими двумя значениями существительного *друзі* ярко проявляется в конце инаугурационного выступления в парламенте, когда В. Ющенко использует его во втором значении, приглашая присутствующих выйти к народу (*У такий день, шановні друзі, я шукаю спосіб, щоб ми були серед людей*), а затем наряду с депутатами и гостями в состав приглашенных включает и своих друзей, употребляя существительное в прямом значении: *Я запрошую сьогодні і зараз усіх присутніх у цій залі народних депутатів, гостей, друзів, всіх вас запрошую сьогодні і зараз, після закриття цієї сесії, на майдан.*

Обращенность парламентской части речи к политической элите проявляется в выборе номинативных средств и в последовательности их употребления. Выражая благодарность за поддержку, В.Ющенко постепенно расширяет круг адресатов: вначале обращается к соратникам (*політичних побратимів*), затем — к депутатам (*парламенту*) и в последнюю очередь — к народу: *Я щасливий тим, що моя праця була немарною. Вона доклалася до праці моїх політичних побратимів, до роботи нашого парламенту, до справи українського народу, до справи кожного громадянина.*

Референция в приведенном и последующих абзацах к народу и государству именами существительными, устанавливающими внешнюю точку зрения, а не дейктиками, предлагающими внутриситуативную перспективу, возносит президента и элиту над населением вместо интеграции с ним: *Сьогоднішня подія ще раз засвідчила: українська нація і українська держава відбулася. Громадяни України добилися чесних виборів, передача влади відбулася легітимно.*

Более тесный контакт с депутатами, чем с массами, устанавливается в двух последующих абзацах дейктиком *ви* в сочетании с приложением *шановні народні депутати: Ви, шановні народні депутати, захистили українську єдність, соборність і незалежність нашої України.* Соответственно, в конце высказывания словосочетание *нашої України* связывает государство не со всем народом, а лишь с депутатами.

Углубление интеграции нового лидера с парламентариями, а не с массами, наблюдается в следующем абзаце, где призывая депутатов к сотрудничеству, президент предлагает им свою руку: *Сьогодні я хочу запропонувати вам свою руку. Сьогодні я хочу подати свою руку кожному народному депутату, кожній фракції, кожному керівнику фракції і закликаю вас до співпраці.* Референция в этом абзаце лишь к парламентариям (*кожному народному депутату, кожній фракції, кожному керівнику фракції*) ограничивает значение инклюзивного *ми*, которое в следующем высказывании, посвященном единой цели, включает лишь депутатов: *У нас є єдина ціль — заможна демократична Україна.* Противопоставление элиты и народа достигает кульминации в предпоследнем абзаце парламентской речи, когда президент призывает депутатов к единению для того, чтобы работать с народом и для народа, то есть ставит элиту над массами: *Я переконаний, що наша робота, шановні друзі, буде продовжуватися. Нам разом працювати з народом і для народу.*

Проведенный лингвориторический анализ инаугурационной речи В. Ющенко выявил, что третий президент Украины не был готов к объединению общества, ибо делил его на многослойную элиту с различной степенью приближенности к главе государства и остальное население.

ЗМІНЕНІ СТАНИ СВІДОМОСТІ ЯК МІЖДИСЦИПЛІНАРНА ПРОБЛЕМА

Характерною особливістю сучасних студій художньої семантики поряд зі спрямованістю на розкриття прихованих текстових смислів є акцент на вивченні різних проявів особистості, включеної у створення, сприйняття та інтерпретацію тексту. Одним з таких ракурсів є інтерес до психічних і психологічних станів, зокрема до змінених станів свідомості (ЗСС).

У психології ЗСС трактуються як нетривалі непатологічні психосоматичні стани, які виникають у психічно здорових людей під впливом зовнішніх і внутрішніх факторів. Такі стани суб'єктивно розпізнаються самою людиною чи стороннім спостерігачем як відхилення від нормального стану.

Ми зосереджуємося на тлумаченні ЗСС як художнього втілення альтернативних форм свідомості в сукупності вербальних і персонажних образів у ракурсі зображення й інтерпретації перебігу психічної діяльності творчої особистості та харизматичної особистості лідера.

Вивчення особливостей втілення ЗСС в художньому дискурсі потребує особливого підходу до цього явища, оскільки образний ряд і відповідні когнітивні структури, зокрема текстові концепти, що знаходять своє відображення в художньому тексті, відрізняються від власне мовних когнітивних структур за своїм змістом і формою. Окрім того, художній текст не містить безпосередніх вербальних маркерів цього психічного явища — його вияви, що мають дифузний характер, не ідентифікуються, а реконструюються. Це ставить перед дослідником додаткове завдання розробки спеціальної методики такої реконструкції із залученням лінгвопсихологічного підходу до аналізу текстових явищ.

Лінгвопсихологічний підхід до аналізу мовних та текстових явищ з'явився порівняно нещодавно і розвивається в межах мовознавчої школи, очолюваної професором В. З. Дем'янковим. У рамках цього напрямку лінгвопсихологія трактується як наука, предметом вивчення якої є людська ментальність і духовність, які розглядаються крізь призму мови.

У більш спеціальному смислі, якого притримуємося ми, лінгвопсихологію доцільно розуміти як галузь філології, об'єктом якої

є мова та текст як засоби збереження, накопичення і трансляції знань про навколишній світ, людину та її психіку, що підлягають концептуалізації, категоризації та вербалізації, тобто осмисленню, систематизації й омовленню у словесних і текстових формах.

Попередньо, пропонується такий алгоритм аналізу ЗСС у художньому тексті: виділення фрагментів, що містять описи ЗСС творчої та/або лідерської особистостей персонажів, на основі ідентифікації чинників ЗСС і психо-емоційних симптомів, які супроводжують ці стани. На другому етапі шляхом контекстуально-інтерпретаційного аналізу встановлюється корпус засобів вербального втілення ЗСС в словесно-образній системі художнього тексту. Наступний етап аналізу ЗСС передбачає звернення до персонажної системи твору, що, в свою чергу, пов'язано з необхідністю перегляду ролі персонажних образів у лінгвістичних дослідженнях художнього тексту. Персонаж, що перебуває у зміненому стані свідомості, розглядається одночасно як віртуальна мовна особистість, певний психологічний тип і складник образної системи художнього тексту, в якій письменник втілює своє уявлення про творчу та/або лідерську особистість й особливості перебігу творчого чи близьких до нього за психо-емоційним напруженням процесів, що передбачають входження у ЗСС.

Список використаної літератури:

1. Демьянков В. З. Лингвопсихология как раздел когнитивной лингвистики, или: Где эмоция — там и когниция / В. З. Демьянков, Л. В. Воронин, Д. В. Сергеева, А. И. Сергеев // С любовью к языку: сб. научн. тр. — М.: Институт языкознания РАН; Воронеж: Воронежский госуд. ун-тет, 2002. — С. 29-36

ФОРМАЛЬНІ МОДЕЛІ АППОЗИТИВНИХ КОНСТРУКЦІЙ В АМЕРИКАНСЬКОМУ ГАЗЕТНОМУ ДИСКУРСІ

В англомовній традиції аппозиція (лат. *appositio* — *ad* («поряд») та *positio* («розташування»)) визначається як граматична конструкція, що складається з двох елементів (переважно іменникових словосполучень), розташованих поряд один з одним. Причому один з елементів, а саме **аппозитивний елемент**, слугує задля визначення іншого — **стрижневого елементу**.

Наявність цих двох елементів є базовою формальною характеристикою аппозитивних конструкцій. Однак, як засвідчив аналіз структурних моделей аппозитивних конструкцій, у їх складі може бути два аппозитивних елементи. Це дозволяє диференціювати формальні моделі за критерієм кількості елементів на **двокомпонентну** (один аппозитивний елемент) та **трикомпонентну** (два аппозитивні елементи). Перша модель кореспондує з препозитивною та постпозитивною, а друга — з препозитивно-постпозитивною структурною моделлю. Наприклад:

- **двокомпонентна модель:** *Defense Secretary Robert M. Gates reviews printed-out PowerPoint slides at his morning staff meeting, although he insists on getting them the night before so he can read ahead and cut back the briefing time. (The New York Times, Apr. 26, 2010)*

- **трикомпонентна модель:** *WASHINGTON — General Stanley A. McChrystal, the leader of American and NATO forces in Afghanistan, was shown a PowerPoint slide in Kabul last summer that was meant to portray the complexity of American military strategy, but looked more like a bowl of spaghetti. (The New York Times, Apr. 26, 2010).*

Другим критерієм типології форм аппозитивних конструкцій вважаємо **розташування їх елементів**.

Як правило, стрижневий елемент й аппозитивний елемент аппозитивної конструкції йдуть один за одним — у цьому випадку маємо **контактну модель** аппозитивної конструкції, наприклад:

Watching him beside Poland's prime minister, Donald Tusk, I thought of Francois Mitterrand and Helmut Kohl hand-in-hand

at Verdun in 1984: of such solemn moments of reconciliation has the miracle of a Europe whole and free been built. (The New York Times, Apr. 12, 2010)

Але у газетних текстах аналітичного характеру також наявні реалізації, де аппозитивну конструкцію «розірвано», а її елементи розташовані неконтактно в межах одного висловлення або текстового фрагменту (уривку), утворюючи *дистантну модель*, приміром:

***David Albright, a United National nuclear inspector and president of the Institute for Science and International Security, said he had figured the NRC's information was "iron-clad."** (The Wall Street Journal, Mar. 18, 2011)*

*Instead, he said, **two different theories** of surging radioactivity for reactor No. 4 had emerged, **one concluding the spike was coming from the reactor, the other saying it came from the spent fuel.** (The Wall Street Journal, Mar. 18, 2011)*

Третім і основним критерієм диверсифікації форм аппозитивних конструкцій вважаємо **граматичні характеристики** стрижневого елементу й аппозитивного елементу, які перебувають у прямому корелятивному зв'язку. За даними досліджень ці одиниці є різнорівневими: вони належать до лексичного чи синтаксичного рівня мовної структури, охоплюючи слова, сталі словосполучення, вільні словосполучення і речення.

Для виявлення формально-граматичних моделей аппозитивних конструкцій в американському газетному дискурсі необхідно розглянути діапазон варіювання характеристик стрижневого елементу й аппозитивного елементу.

Стрижневий елемент у складі аппозитивної конструкції може бути поданий:

- словом, найчастіше іменником — власною або загальною назвою, а також займенником;
- сталим словосполученням (номінативні комплекси з власних назв, або з загальної та власної назви);
- вільним словосполученням.

Аппозитивний елемент у складі аппозитивної конструкції може бути поданий:

- словом, найчастіше іменником — загальною або власною назвою;
- сталим словосполученням (номінативні комплекси з загальної та власної назви);
- вільним словосполученням;

- реченням (найчастіше — підрядним означальним, зокрема, означальним аппозитивним).

На основі аналізу граматичних характеристик елементів аппозитивної конструкції, визначаємо наступні формально-граматичні моделі аппозитивних конструкцій:

- **однорівневі аппозитивні конструкції** (стрижневий елемент й аппозитивний елемент подані однорівневими одиницями, наприклад: слово — слово, слово — стале словосполучення);

- **різнорівневі аппозитивні конструкції** (стрижневий елемент й аппозитивний елемент подані різнорівневими одиницями, приміром: слово — вільне словосполучення, стале словосполучення — речення тощо);

- **комбіновані аппозитивні конструкції** (у випадку трикомпонентної формальної моделі).

Список використаної літератури:

1. Мишина Ю. Е. Приложение в английском языке: структура, семантика, просодия // Автореф. дис. на соиск. уч. степ. канд. филол. наук. — Самара, 2007. — 22 с.

2. Meyer Ch. Apposition in Contemporary English / Ch. Meyer. — Cambridge: Cambridge University Press, 2006. — 152 p.

КОНЦЕПТ ОБАЯНИЕ В ЗАПАДНОЙ И СЛАВЯНСКОЙ ЛИНГВОКУЛЬТУРАХ

Концепт ОБАЯНИЕ относится к модально-оценочным категориальным концептам, понятийными составляющими которого являются *эстетическая оценка* и *идеал*. Данный концепт по-разному толкуется в различных культурах и ассоциируется, прежде всего, с яркой, (не обязательно красивой) внешностью человека, индивидуальным стилем поведения, приятной манерой общения, эмоциональным состоянием радости или воодушевления, которое выражается в определенных характеристиках голоса, мимики и жестах. Опираясь на какие-то черты внешности, мы можем наделять человека определенными внутренними свойствами, которые в действительности ему могут не быть присущими. Истинное обаяние включает в себя также наличие определенных внутренних черт, явно выраженных во внешнем облике человека и называемых Менегетти *организмическим состоянием благодати*. Такое состояние благодати отражают определенные феноменологии — ярко выраженная физическая привлекательность, светящиеся глаза, блестящие волосы, пышущее здоровьем тело, которые притягивают к себе все вокруг.

В западной и славянской культурах ценностные характеристики обаяния связаны чаще всего с понятием *привлекательности* (англ. *appeal*, нем. *Attraktivität*, укр. *привабливість*, белорус. *павябны*). Привлекательный человек вызывает к себе необъяснимое притяжение, которое связывается, например, в обыденном языке с понятиями *флюиды* или *флюидность*. Также в обыденном языке обаяние часто ассоциируется с понятием *аура*, под которой понимается «тонкая невидимая субстанция, истекающая из человеческих и животных тел», а в переводе с греческого слово аура (др. греч. *αἶρα*, лат. *aura*) означает «дуновение ветерка». В феномене привлекательности часто присутствуют гендерный (мужчины чаще называют привлекательными женщин, а женщины - мужчин), а также этноспецифический компоненты (напр., «славянская красота», «английское благородство», «испанская страстность» и др.).

Рассматривая семантику и способы вербализации концепта ОБАЯНИЕ в немецком, английском, русском и украинском

языках, можно определить, что в немецкой лингвокультуре концепт AUSSTRAHLUNG интерпретируется в таких понятиях, как (1) *Attraktivität, Faszination, Anziehungskraft, Charme, Präsenz*, (2) *Strahlkraft*, (3) *Charisma, Erscheinungsbild, Design, Aura*, (4) *sexuell-erotische Ausstrahlung, Sexappeal, sexuelle Anziehungskraft*. Человек, у которого отсутствует обаяние, характеризуется как *ausstrahlungsfreie Person, Graue Maus, Mauerblümchen, unscheinbares Frauenzimmer* и т.д. Синонимичный ряд концепта AUSSTRAHLUNG составляют такие понятия, как *Stimmung, Atmosphäre, Flair, Fluidum, Emanation, Begnadung*. Основными конститuentами этого понятия в немецком языке являются ATTRAKTIVITÄT, ANZIEHUNGSKRAFT, CHARME, PRÄSENZ.

Концепт CHARM в английской лингвокультуре определяется такими понятиями, как *magic power, occult influence, incantation, enchantment, attractiveness, appeal, charisma*. При этом харизма за рамками религиозного и политического дискурсов обозначает неотразимую привлекательность человека (*compelling attractiveness*), способное вызвать преклонение у других (*can inspire devotion in others*). Дифференциальными признаками данного концепта в английском языке выступают MAGIC POWER, CHARMINGNESS, ATTRACTIVENESS, APPEAL.

В понятийном аспекте концепт ЧАРІВНІСТЬ или ЧАРІВЛИВІСТЬ в украинской лингвокультуре связывается с семантикой слова *чари* (чары; очарование, обаяние; волшебство), которое включает в себя магические средства (*приворотне зілля, приворот-зілля, приворотень*) или магические действия и приемы (*приворот*), с помощью которых колдуны (*чаклуни*) способны повлиять на ход событий, людей и природу. В свою очередь, *чаклун* или *чарівник* это человек, который делает что-то очень легко, ловко и может очаровать (*зачарувати*) других, то есть действовать, влиять на кого-то, то чарами. Когда-то колдунов называли *обаятелями* (от *ббяти* — «говорить», *обаяніє* — «заклинания у заклинателей»). Основными составляющими концепта ЧАРІВНІСТЬ в украинском языке являются МАГІЧНІСТЬ, ЧАРІВНИЦТВО, ПРИВАБЛИВІСТЬ.

В русской лингвокультуре концепт ОБАЯНИЕ определяется через понятия ОЧАРОВАНИЕ, которое понимается как ПОКОРЯЮЩЕЕ ВЛИЯНИЕ, ПРИТЯГАТЕЛЬНАЯ СИЛА, КОЛДОВСКАЯ СИЛА. В русских словарях слово «обаяние» известно с XVIII в., но его корни уходят в XII—XIII вв. Древние русичи называли «баянами» волхвов или колдунов, от этого слова произошел глагол «баяти», что означает колдовать (отсюда обаяние — «колдовство»,

«чародейство»). В XVIII в. обаятельными стали называть людей, обладавших сильным покоряющим влиянием. Необходимо отметить, что в русской литературе слово *зелье* использовалось по отношению к женщине для характеристики ее как соблазнительной, привлекательной, напр., *зелье-баловница*, *зелье-девка*.

Таким образом, концепт обаяние в западных и славянских лингвокультурах совпадает в таком общем семантическом компоненте, как *чары* (англ. *charm*, нем. *Charme*, рус. *очарование*, укр. *чарівність*) и определяется свойствами человека привлекать, очаровывать, восхищать, своими внутренними или внешними качествами, которые имеют свои контрастивные черты как в различных видах дискурса (актерский, политический, спортивный, рекламный), так и в определенном национально-культурном коде.

Список использованной литературы:

1. Сучасний тлумачний словник української мови : 65 000 слів / за заг. ред. докт. філол. наук, проф. В.В.Дубчинського. — Х. : ШКОЛА, 2006. — 1008 с.
2. Жайворонок В.В. Знаки української етнокультури : словник—довідник / Жайворонок В.В. — К. : Довіра, 2006. — 703 с.
3. Толковый словарь Ушакова онлайн : <http://ushakovdictionary.ru/word.php?wordid=19326>; 4. The Compact Edition of the Oxford English Dictionary. — Oxford : University Press, 1971. 5. Беларуска-рускі слоўнік : <http://slounik.org/bulykabr/>

БОГИНЯ ФРЕЙЯ, ЕЕ МЕСТО В ПАНТЕОНЕ БОГОВ, ЭТИМОЛОГИЯ

В современной лингвистике все чаще уделяется внимание исследованиям в области диахронической германистики и семантики. Проблема развития семантики и структуры древних германских слов еще недостаточно изучена и требует дальнейшего рассмотрения. В связи с этим диахронические исследования Т. В. Гамкрелидзе, В. В. Иванова, Л. Р. Зиндера, В. Д. Калиушенко, В. В. Левицкого, О. Д. Огуй, В. Г. Таранца, В. Н. Топорова, Л. Н. Ягуповой имеют огромное научное значение. Особенно значимым и результативным мы видим рассмотрение эволюции слов, нашедшее отражение в языке. Все вышеотмеченное позволяет считать данную область исследования весьма актуальной.

Предметом нашего исследования является изучение функциональных и семантических особенностей богини Фрейи на материале древних текстов «Старшей Эдды», что позволит нам уточнить существующую этимологию германской богини.

Материалом нашего исследования являются древние тексты «Старшей Эдды», отражающие особенности прагерманского языка.

Наряду с главным божеством Одином часто встречается богиня Фрейя, жена его. Она является богиней-правительницей, богиней плодородия, красоты, любви и колдовства. В патриархальный период богиня отошла на второй план, сохранив за собой признаки материнства.

Нами было проанализировано 16 текстов из «Старших Эдд» (всего 20764 словоформы), где имя главной богини *Freyja* встретилось 42 раза.

Рассмотрим семантику богини Фрейи на материале отдельных текстов.

п.14 «*Fólkvangr er inn níundi, en þar Freyja ræðr sessa kostum í sal; hálfan val hæn kæss hverjan dag, en hálfan Óðinn á.*» [Elder Edda, *Grímnismál*]

«Фолькванг — девятый, там Фрейя решает, где сядут герои; поровну воинов, в битвах погибших, с Одином делит.»

В Эдде «*Grímnismál*» идет перечисление названий дома главного германского божества Одина — мужа Фрейи. Один является

верховным богом, следовательно Фрейя является верховной богиней. В данном случае упоминается следующее место прибывания этих двух главных божеств: девятое — ‘*Fólkvangr*’ (‘*folk*’ — войско, ‘*vangr*’ — поле) — военное поле или поле войска. Богиня решает, где сядут герои и делит павших в бою воинов, т.к. имеет такое же право и берет она отнюдь не худших (‘*hálfa*’ — половина, ‘*val*’ — выбор). В этой ситуации Фрейя выступает богиней-правительницей.

В следующей Эдде «*Þrymskviða*» богиня выступает в роли богини любви и красоты, где Тор обращается к Фрейе за помощью, чтобы она помогла ему добыть свой молот, который похитил у него великан Трюм.

п.3 «*Gengu þeir fagra Freyju túna ok hann þat orða alls fyrst of kvað: «Muntu mér, Freyja, fjaðrhams léa, ef ek minn hamar mættak hitta».* [Elder Edda, *Þrymskviða*]

Пошли они к дому Фрейи прекрасному, и речь он такую повел сначала: ‘Фрейя, не дашь ли наряд свой из перьев, чтоб я свой молот мог бы сыскать?’

Трюм потребовал взамен молоту Хлорриди отдать ему в жены богиню:

«*Ek hef Hlórriða. hamar of fólginna átta röstum fyr jörð neðan, hann engi maðr aftr of heimtíri nema færi mér Freyju at kvæn.»* [Elder Edda, *Þrymskviða*]

‘Да, я запрятал Хлорриди молот на восемь поприщ в землю глубоко; никто не возьмет молот обратно, разве что Фрейю в жены дадут мне’.

В Эдде «*Lokasenna*» Локки беспощадно разоблачает богов и богинь, он обвиняет Фрейю в разврате и колдовстве.

п.32 “*Þegi þú, Freyja, þú ert fordæða ok meini blandin mjök, síð þik at bróðr þínum stóðu blíð regin, ok myndir þú þá, Freyja, frata.*” [Elder Edda, *Lokasenna*]

‘Ты, Фрейя, молчи! Ты, злобная ведьма, погрязла в разврате: не тебе ли пришлось — пойманной с братом — визжать с перепугу!’

Древние германцы посвятили Фрейе один из дней недели — пятницу. Этот день считался счастливым, т.к. пятница — нем. *Freitag*, англ. *Friday* = Day of Freya (возможно Day of Frigg). *Freya* в нем. *Frau* — ‘женщина, госпожа’, днв. *Frouwa*, нл. *Vrouw*, дс. *Frūa*, дфрз. *Frouwe*, дисл. *Freyja* (букв. ‘госпожа’) — богиня Фпейя; дисл. *Freyer* один из богов; гот. *Frauja*. днв. *frō* ‘господь, господин’, дс. *frōho*, *frōio*, да. *frēa* ‘господь, господин’, < герм. **frōwjon-/frawja-/frawan-/frawaz* — ‘господин; господствующий, выступающий вперед’ (< ие. * *pro-*).

Полученное в реконструированной форме значение согласуется со значимостью, рассмотренной нами на «Старших Эддах», в частности: ‘богиня-правительница; богиня плодородия, красоты, любви и колдовства.’

В перспективе несомненный интерес представляют семантика и функциональные особенности других наименований божеств, рассмотренных на древних текстах, включая «Старшие Эдды» и другие германские тексты.

Список использованной литературы:

1. Левицкий В. В. Семантические и фонетические связи в лексике индоевропейского праязыка. Опыт количественного анализа этимологического словаря: Монография. / Виктор Васильевич Левицкий. — Черновцы: Рута, 2008. — 232 с.
2. Старшая Эдда: <http://norse.ulver.com/edda/>
3. Стеблин-Каменский М. И. Старшая Эдда // Старшая Эдда. Древнеисландские песни о богах и героях. / М. И. Стеблин-Каменский — М.-Л., 1963. — 255 с.
4. Таранец В. Г. Трипільський субстрат: Походження давньоєвропейських мов: Монографія / Валентин Григорович Таранець. — Одеса: ОРІДУ НАДУ, 2009. — 276 с.
5. Vries J. de. Altnordisches etymologisches Wörterbuch / Jan de Vries. — 2. Aufl.— Brill ; Leiden ; Boston ; Kūln, 2000. — 689 S.

Солошук Л.В.
доктор філологічних наук,
професор ХНУ імені В.Н. Каразіна,
Зимич Є.В.,
викладач ЛДІКМ

ВЗАЄМОДІЯ ВЕРБАЛЬНИХ ТА НЕВЕРБАЛЬНИХ КОМПОНЕНТІВ КОМУНІКАЦІЇ У МАРИТАЛЬНОМУ ДІАЛОГІЧНОМУ ДИСКУРСІ

У сучасній лінгвістичній парадигмі актуальним є дослідження принципів взаємодії вербальних і невербальних компонентів комунікації на різних етапах організації маритального діалогічного дискурсу, що відображає взаємини чоловіка і жінки, метою яких є створення, розвиток і підтримка гармонійних матримоніальних стосунків. Маритальний діалогічний дискурс складається з передматримоніального і матримоніального діалогічних дискурсів.

Використання вербальних засобів комунікації у передматримоніальному діалогічному дискурсі характеризуються синтаксичною незалежністю та інтонаційною завершеністю. Невербальні засоби спілкування демонструють збільшення щільності їхнього вживання у матримоніальному дискурсі, що обумовлене переміщенням комунікантів з периферійної дискурсивної зони спілкування до маргінальної, з перспективою переходу в ядерну, забезпечуючи таким чином скорочений код спілкування [1], тобто здатність до адекватного декодування кінесичних, просодичних і проксемічних комунікативних компонентів індивідуального характеру.

Спрямованість на гармонізацію міжособистісних взаємовідносин у передматримоніальному діалогічному дискурсі вимагає використання відповідних вербальних і невербальних засобів для формування особливої тональності спілкування: *A great joy, streaked with a subtle sadness, filled Laura's body so that the blood ran faster and drummed in her ears, choking her words in her throat. «You love me.» «Yes!» And she grasped his hands in both of hers, bent over him and kissed his mouth. She felt him tremble. When he tried to move, she released his hands and held his head while she clung to his mouth. She felt his arms around her, felt him straining toward her and knew that he was overwhelmed* (Plain).

У цьому прикладі стратегія гармонізації міжособистісних стосунків спрямована на вираження почуття на вербальному рівні («*You love me*». — «*Yes!*»). Невербальні компоненти комунікації, що використовуються молодим чоловіком і дівчиною, виконують функцію експлікації та підтвердження почуття любові, доповнюють вербально організоване освідчення в коханні.

При аналізі взаємодії вербальних і невербальних компонентів у матримоніальному діалогічному дискурсі представляється можливим визначити емоційну реакцію, ядро якої складають радість, захоплення: «*Come in,*» said Mary, *in a cheerful and hearty tone.* A husband entered [Worboyes, p. 197].

Репліка дружини супроводжується розгорнутим коментарем, який містить опис просодичного компоненту *in a cheerful and hearty tone*. Прикметники *cheerful* — «*Something that is bright and pleasant and makes you feel positive and happy*», *hearty* — «*enthusiastic, energetic, and often loudly expressed*» [2], що виражають позитивну емоцію, вказують на переважання доброзичливої тональності у спілкуванні дружини та чоловіка.

Так, для гармонійного маритального діалогічного дискурсу характерною особливістю є можливість стиснення вербальної інформації за рахунок невербальних комунікативних компонентів, тобто можливий вихід на особливий код комунікації, коли люди розуміють один одного без слів. Комунікативно значимі кінесичні, проксемічні і просодичні компоненти сприяють більшій точності й ефективності передачі смислів у маритальному діалогічному дискурсі. Подружжя, у якому склалися гармонійні стосунки, поступово починає копіювати невербальні дії одне одного, що робить їх схожими.

Виходячи з особливостей розвитку сучасного суспільства, де нормою стають міжнаціональні шлюби, перспективним вважаємо дослідження взаємодії вербальних та невербальних компонентів у маритальному діалогічному дискурсі, в якому чоловік і дружина є представниками різних лінгвокультур.

Список використаної літератури:

1. Солошук Л.В. Вербальні і невербальні компоненти комунікації в англomовному дискурсі / [монографія] Людмила Василівна Солошук. — Харків : Константа, 2006. — 300 с.
2. Longman Dictionary of Contemporary English — London : Pearson Education, 2005. — 1950 p.
3. Plain B. Daybreak / B. Plain. — New York: Dell Publishing Co., 1994. — 420 p. Worboyes S. Over Bethnal Green / S. Worboyes. — London : Hodder & Stoughton, 2000. — 442 p.

Талавіра Н.М.
аспірантка Ніжинського державного університету
імені М.Гоголя

ВЕРБАЛІЗАЦІЯ ПРОТИСТОЯННЯ В АНГЛОМОВНОМУ ЖУРНАЛЬНОМУ ДИСКУРСІ: БЕЗАРТИКЛЕВІ ЗВОРОТИ

Значення безартиклевих прийменникових зворотів англійської мови, напр., *in contrast*, *at hand*, які досі залишаються на периферії досліджень, може бути пояснене з урахуванням рівнів категоризації, на яких представлено референти (Е.Рош). На базовому рівні категоризація об'єктів здійснюється гештальтно, тобто як цілого, позначеного номінативними фразами з неозначеним артиклем, напр., *a car*. Суперординатний рівень подає дійсність в узагальненому вигляді за допомогою безартиклевих одиниць, напр., *friendship*. Категорії субординатного рівня можна чітко ідентифікувати завдяки деталям і чисельним специфічним рисам, що зумовлює вживання означених іменних груп, напр., *the car he bought*.

На суперординатному рівні категоризації звороти *in/into battle*, *in/at war* репрезентують протистояння у найбільш загальному дискурсі. У таких виразах прийменник *in* локалізує референт у замкненому тривимірному просторі, співвідносному з КОНТЕЙНЕРОМ, а прийменник *at* — на межі, імплікуючи балансування. Відсутність артикля у складі виразів спричинена відображенням протистояння на суперординатному рівні. Оскільки субстантив *battle* злічуваний, а іменник *war* має як злічувану, так і незлічувану форми, суперординатність зворотів на позначення протистояння маркується у журнальному дискурсі додатковими сигналами узагальнення: темпоральними вказівками на довгий період перебігу подій, предикатами зі значенням повторюваності, іменниками у множині, вживанням безартиклевого звороту як вставного члена речення.

Темпоральні засоби узагальнення відображені сполученням прийменникового звороту *at war*, який вказує на перебування країн або військових угруповань на межі збройного конфлікту, з темпоральною одиницею, що іменує довгий період перебігу події — півтора роки (*a year and a half*): *Moscow and Tbilisi are still officially at war a year and a half after Russian troops rolled into the breakaway Georgian republics of South Ossetia and Abkhazia and declared them independent* (Newsweek 26.04.2010, с. 11).

Роль предикативних засобів узагальнення відображена сполученням звороту *in war* з присудком *were accustomed*, який вказує на звичність події: «*We were accustomed to losing people – that happens in war, that's what it's all about,*» *he says now* (Newsweek 21.03.2011, с. 54).

У складі звороту на позначення протистояння *out of a war* неозначений артикль подає референти на базовому рівні категоризації, тобто співвідносить їх з безпосереднім сприйняттям з позиції стороннього спостерігача за допомогою дієслів на позначення розумової або мовленнєвої діяльності, напр., *Lieberman says McCain is precisely the man to keep America out of a war* (Newsweek 07.04.2008, с. 41).

Означений артикль звужує семантику фрази *in the war* до субординантного рівня, надаючи їй індивідуальних рис за допомогою словосполучень у постпозиції, напр., *Four years ago, American and Chinese officials joined hands in the war against terrorism, and Beijing stood by stoically as American GIs and air bases proliferated in Central Asia* (Newsweek 12.09.2005, с. 51). Додатковим сигналом субординантного, або внутрішньоситуативного, рівня категоризації слугує вказівка на точну часову віднесеність події, позначена обставиною *four years ago*. В інших контекстах означене словосполучення *in the war* імплікує конкретний військовий конфлікт, позначений порядковими числівниками, які локалізують референт у певній послідовності, або за рахунок кореферентної відсилки до вже згаданого референта: *At the end of the Second World War, supranational mechanisms like the United Nations and the World Bank were created to enforce world peace and, later, to fight poverty and inequality [...] Even the losers in the war were invited to participate in the emerging system* (Newsweek December 2007-February 2008, с. 19).

Подібно до звороту *in war* прийменниковий вираз *in battle* на позначення бойових дій між ворогуючими арміями локалізує референт у КОНТЕЙНЕРІ. Безартиклевість звороту, який вказує на суперординатний рівень категоризації, зумовлена зображенням бою без співвіднесення з будь-якими його складниками, напр., *Making decisions in battle, Prussian military strategist Karl von Clausewitz wrote two centuries ago, is akin to making life-or-death choices «in mere twilight» with one's surroundings shrouded by the «effect of fog or moonshine»* (Newsweek 26.01.2009, с. 9). У наведеному прикладі додатковими сигналами суперординатного живання звороту *in battle* слугують іменники у множині *decisions*,

choices, surroundings, які співвідносять референти з образ-схемою МНОЖИНА, що імплікує відстань об'єктів від спостерігача.

На базовому рівні категоризації неозначений артикль сигналізує про новий ракурс подання протистояння за допомогою означень, напр., *The departing president has spent the past eight years in a losing battle to break the hard-line mullahs' grip on power* (Newsweek 20.06.2005, с. 40). У наведеному реченні фраза *in a losing battle* відображає характер бою з позиції автора статті.

На субординатному рівні категоризації означений артикль у фразі *in the battle* зумовлений урахуванням додаткових компонентів ситуації, які перебувають у стані взаємодії. У наступному прикладі ситуативним сигналом протистояння виступає позначення власними назвами учасників боротьби за президентський пост, напр., *In the battle with Obama and Joe Biden, the McCain campaign will emphasize Palin's executive responsibilities, her judgment, her instincts, her reformist credentials and her fighting spirit* (Newsweek 15.09.2008, с. 35).

Таким чином, безартиклеві звороти на позначення протистояння подають референти на суперординатному рівні категоризації, про що свідчить їхнє сполучення з іншими одиницями узагальненого змісту. Неозначений артикль подає новий ракурс протистояння з позиції учасників діяльності на базовому рівні. Означені словосполучення, що представляють протистояння на субординантному рівні, сполучаються з одиницями, які вказують на певні війни або їхніх учасників.

ІНДОЄВРОПЕЙЦІ: ЛЮДИНА І СУСПІЛЬСТВО (історичний екскурс)

1. Зазначені дві категорії — людина і колектив існували завжди в соціумі з часу його зародження і до сьогодні. Вивчення особливостей розвитку цих соціальних складових у взаємозв'язку належить до актуальної проблеми сучасності, а розв'язання її дозволяє державним установам враховувати їх при організації та керівництві суспільством. Предметом нашого спостереження є відносини в суспільстві, об'єкт становлять людина та її колектив. Метою є вивчення особливостей розвитку суспільства на матеріалі життя давніх індоевропейських (іє.) племен.

2. Проблема взаємовідносин людини і колективу постала з часу до-індоевропейського життя людини, вірніше, з періоду зародження *homo sapiens*. Уже в цей час стосунки стада та дикої людини регулювалися двома інстинктами — **статевим** та **харчуванням**, необхідними для продовження людського роду. Колектив обмежував статеві відносини в час групового і тривалого добування їжі. В ньому первісно ендогамні (внутріродові) статеві відносини змінилися на екзогамні (позародові, або міжплемінні). У цей час відбулося зародження сім'ї, основної ланки в колективі людей. Велика сім'я утворювала рід. Такі відносини присутні в давніх племен, в тому числі в індоевропейців.

3. Зародження понять і реалій в житті людини, як свідчать дослідження, мали **дуальну** природу. У нашому спостереженні — це особистість і колектив. Первісно людина разом з колективом утворювали єдине ціле, і колективні відносини повністю гармоніювали з життям людини. Утворення бінара людина/колектив привело до співіснування двох полюсів: індивідуальних та колективних ознак. Проте це протиставлення не було антагоністичним, один полюс поступово й плавно переходив в інший. Кожен із полюсів являв собою проявлення біологічної та соціальної функції, в цілому відбувалося гармонійне поєднання одних і других життєвих потреб і установок. В іє. роді (сім'ї) старійшина уособлював потреби колективу, це міг бути батько або мати в залежності від виду роботи, занятості. Основною ланкою, що пов'язувала сім'ю стародавньої людини в одну сукупність, була родинність усіх, хто проживав у

цій сім'ї. Тобто, всі члени сім'ї належали до одного роду. Більше того, родину утворювали кілька сімей. Така сукупність відома в історії людства як *община* (пор. у др. *вєрвь* «община»). Необхідність у давнину колективно добувати їжу, розподіляти її порівно між всіма членами родини, захищати свої оселі від ворожих нападів — все це примушувало общини об'єднуватися. Об'єднання родових общин поступово сприяло утворенню нової спільноти — *племені*. Це наймення відноситься до давнього родинного терміну. Спорідненою до псл. **plemk* вважаємо лексему, яка представлена в германських мовах у вигляді: днн. *folc* «товпа, загін воїнів; народ». Реконструйовані корені знаходилися в основі зародження понять соціального життя, які розвивалися у напрямку: «сім'я» → «рід» → «община» → «плем'я», «народ». Дослідження свідчать, що ця соціальна ієрархія була характерною для індоевропейців у давнину та в період після розпаду праєтносу.

4. В іє. племені (роду) існували соціальні прошарки скотарів та землеробів (корені **k^wer-*/**k^wel-*), представлених відповідно в господарських лексемах: *тур, корова — поле, лан, село* та ін. Скотарі — сильні, задиристі, багатші й спритніші, ніж землероби, які слабкіші, спокійніші, добріші, тому останні завжди підкорялися скотарям. З часом серед скотарів виділяється керівна еліта — *царь, король, дружина, бояри, дворяни*, які уособлювалися в божестві слав. *Перун* (герм. *Wodan, Tor*) (корінь **k^wer-* розширив свої значення). У результаті іє. суспільство утворювало три соціальні прошарки, які успадковані всіма іє. племенами, в тому числі слов'янськими. Із бінарного протиставлення витворилося **тернарне**, що ще в більшій мірі ускладнило протиставлення між людиною та колективом, тобто між соціальним та біологічним.

Керівна еліта орієнтувалася на невпинне збагачення, задоволення своїх біологічних потреб та потреб своїх близьких по роду. Соціальні функції в колективі відходять на другий план, вплив соціуму на регулювання життя особистостей з кожним часом зменшується. Історія життя племені (народу) і людини постійно характеризується загостренням їхніх відносин та нетерпимим протиставленням, що фактично продовжується до сьогоденного дня.

5. Біологічні функції (потерби) знаходяться в основі сучасних так званих **ринкових** відносин у державі, які зводяться до максимального використання природних даних людини (таланту, здібностей і т.п.) у безперервному пошуку шляхів збагачення особистості. Постулюється боротьба, конкуренція різних біологічних індивідумів, в основі діє принцип — перемагає той, хто має біологічні

переваги над іншими (навіть при державних демократичних засадах). Ця погоня з безкінченою метою збагачення виснажує людину, призводить до різних катаклізмів у суспільстві та конфлікту з владою.

Протиріччя біологічне/соціальне, яке тяжіє над людиною у сучасному суспільстві, повинно змститися в сторону соціального. Зазначену проблему можна зняти лише з допомогою **громадських** організацій та інститутів на чолі з елітою, провідною в соціальних перетвореннях. Ідеальними можуть бути лише гармонійні відносини людини і суспільства, які існували на початковому етапі їхнього зародження. Наголосимо ще раз, що ці відносини полягали в **колективному** добуванні (створенні) продукту і **рівномірному** розподілі його між членами колективу, а лишки його йшли на соціальні потреби, перш за все на дітей та старих людей.

Список використаної літератури:

1. Таранець В.Г. Арії. Слов'яни. Руси: Походження назв Україна і Русь: [монографія] / В.Г. Таранець. (вид.2-е). — Одеса: «Фаворит» — «Друкарський дім», 2009. — 296 с.
2. Шрадер О. Индоевропейцы / О. Шрадер. Перевод с нем. Ф.И. Павлова. Изд-е третье. — М.: Едиториал УРСС, 2010. — 216 с.
3. Schmoeckel R. Die Indoeuropder / Reinhard Schmoeckel. Aufbruch aus der Vorgeschichte. 4. Auflage. — Ulm: Verlag Bastei Lübbe, 2004. — 575 S.

Фідик В.І.

викладач кафедри практики англійської мови
Дрогобицький державний педагогічний університет
імені Івана Франка

СТРУКТУРА ПОСТМОДЕРНІСТСЬКОГО ПОВІСТУВАННЯ: НАРАТИВНА РИЗОМА

Ризома — це специфічна форма кореневища, що не має чітко вираженого центрального підземного стебла [3, 77]. На відміну від будь-яких видів кореневої організації, ризома — не лінійний «корінь», а, радикально відмінна від кореня рослин, потенційна нескінченність, що імпліцитно містить у собі «приховане стебло» [5]. Принципова різниця полягає в тому, що це стебло може розвиватися в будь-якому напрямку й приймати будь-які конфігурації, оскільки ризома абсолютно нелінійна — «світ втратив свій стрижень» [4, 70]. Ризома не подібна до дерева, бо не є об'єктом відтворення: ані зовнішнього — як дерево-корінь, ані внутрішнього — як структура-дерево.

Постмодерністське повісткування твориться шляхом постійної трансформації наративних форм у різні «голоси», руйнуванням лінійності та однозначності текстової інформації, що зумовлюють *ризоматичний стиль викладу* — невизначеність між порядком подій наратива та порядком їхнього «розповідання» і, як наслідок, знищення фабули та створення особливого типу «нелінійного письма» чи «діалогу текстів». Таким чином класичний художній твір трансформується у *ризоматичний*.

Під *наративною ризомою* у структурі постмодерністського повісткування розуміємо позаструктурний, нелінійний спосіб організації цілісності повісткування, що ґрунтується на гетерогенності постмодерністського художнього тексту, в якому є безліч «коренів» і кодів (художніх, філософських, соціологічних, культурологічних), переплітаючись, утворюють ризому. Безперервне творення ризоматичного абсурдного повісткування, де домінує не зміст оповідання, а його форма, спосіб розгортання тексту, зумовлюють залежність композиційно-стилістичної специфіки повісткування від автора, а не від автора.

До складу постмодерністського ризоматичного наративу входять неоднорідні теми, різні дати та рівні. Ризома може бути зламана в якомусь місці, може переміститися на іншу лінію [3, 71].

Зміни, злами в ризомі виникають щоразу, коли сегментарні лінії зненацька виявляються на лініях зникнення. Ці лінії постійно переходять одна в одну. Отже, ризома складається не з єдностей, а з вимірів, точніше — з ліній, що рухаються, не підпорядковуючись жодній структурній моделі. Вона відмежована від самої думки про генетичну вісь як про глибинну структуру [5]. На місці розриву за допомогою мовностилістичних засобів різних рівнів створюється «формування» [3, 69], що повертає втрачений зміст і, таким чином, формує новий варіант прочитання твору.

Зважаючи на фундаментальну властивість ризоми бути гетеронімною, тобто неоднорідною і розвиватися у різних напрямках, коли кожна точка може бути і одночасно є зв'язаною з будь-якою іншою [3, 124], при збереженні цілісності постмодерністського художнього тексту відбувається руйнування традиційної, семантично центрованої текстової структури.

Отже, ризоматичну структуру постмодерністського художнього тексту складає сукупність не пов'язаних між собою хаотичних фрагментів, проте у кожному з них містяться зв'язки з попередніми, хоча ці зв'язки безструктурні, множинні, заплутані й постійно обриваються, що призводить до амбівалентності постмодерністського письма.

Постмодерністський наратив якнайкраще демонструє ризоматичну повістувальну манеру, де немає ані чітко організованої послідовності подій через ієрархію наративних форм, ані їхнього послідовного часового розгортання. Безперервне творення постмодерністського ризоматичного наративу, де домінує не зміст оповідання, а його форма, спосіб розгортання тексту, зумовлюють залежність композиційно-стилістичної специфіки повісткування від наратора. Саме за допомогою наративної ризоми твориться постмодерністське повісткування, специфіка якого полягає у перерваності сюжету, коли лінійний зміст втрачається, і читач може доусвідомлювати смисл оповідання самостійно.

Список використаної літератури:

1. Бабелюк О. А. Принципи виявлення дієгетичного/недієгетичного наратора в американських постмодерністських коротких оповіданнях // Наука і сучасність: 36. наук. праць / Нац. пед. ун-т імені М. П. Драгоманова. — К., 2005. — Вип. 48. — С. 205—217.
2. Барт Р. Избранные работы : Семиотика. Поэтика / Р. Барт ; сост., общ. ред. и вступ. ст. Г. К. Косиков. — М.: Прогресс, Универс, 1994. — 626 с.

3. Дельоз Ж., Гваттари Ф. Капіталізм і шизофренія: Анти-Едип / Ж. Дельоз, Ф. Гваттари. — К.: КАРМЕ-СІНТО, 1996. — 284 с.
4. Женетт Ж. Повествовательный дискурс / Ж. Женетт // Женетт Ж. Фигуры: в 2 т.: пер. с фр. — М., 1998. — Т. 2. — С. 60—281.
5. Можейко М.А. Новейший философский словарь [Электронный ресурс]. — Режим доступа: <http://www.philosophi-terms.ru/>.

АМБІВАЛЕНТНІСТЬ ХУДОЖНЬОГО ТЕКСТУ ЯК КЛЮЧОВА ОЗНАКА ПОСТМОДЕРНІСТСЬКОЇ ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНОЇ ПРОЗИ

Літературознавці визначають *постмодерністську експериментальну прозу* як амбівалентну за своєю природою, тобто таку, що відкидає саму можливість однозначного сприймання. Саме завдяки амбівалентності ця література стала «мистецтвом мовчання, порожнечі, смерті», що створює специфічну мову двозначності, мовної гри.

Письменники, які творять постмодерністську експериментальну прозу, як правило, більше зацікавлені бути новаторськими, ніж зрозумілими. Термін *«новаторство»* (від англ. *innovational activities*, франц. *ecsprit novateur*, від лат. *novator*: оновлювач) трактуємо як «вияв ініціативи, запровадження нових тенденцій у письменстві, що виникають внаслідок критичного перегляду літературної традиції». Під терміном *«постмодерністська експериментальна проза»* розуміємо постмодерністський прозовий твір малої форми, для якого характерний новаторський експеримент у творенні та застосуванні стилістичних засобів різних мовних рівнів, побудові композиції, залученні тематичних сюжетів, що у своїй сукупності створюють амбівалентність постмодерністського художнього тексту.

У постмодерністській експериментальній прозі найчастіше втілюються різні амбівалентні емоції, такі як: задоволення і невдоволення, радість і сум, добро і зло, любов і ненависть тощо. Наголосимо, що саме у такого типу текстах головні герої можуть бути одночасно зображені і як ненависні, огидні істоти, і як приємні та доброзичливі. Замість того, щоб подати послідовно вибудований сюжет художнього твору, автори-експерименталісти перескакують з думки на думку, розгалужуючи основну сюжетну лінію різними відхиленнями, вдаються до мовної гри, перекручуючи лексичні значення слів та синтаксис складних і простих речень в непередбачений, неочікуваний для читача спосіб. При цьому у тексті містяться

різні фоно-графічні стилістичні засоби, які поєднуються з окремими випадковими зображеннями, що не є ілюстраціями до тексту, а слугують тільки певною формою сприйняття.

Термін «амбівалентність» широко застосовується в різних галузях науки: філософії (Ж. Бодріяр, Ж. Ліотар, Ф. Ніцше), психіатрії (Дж. Аттвуд, П. Ганнушкін), психології (А. Адлер, М. Бердяєв, Г. Блюм, Е. Фромм, А. Хурчак), соціології (О. Донченко, І. Лисий), літературознавстві (І. Колтухова, О. Поліщук), лінгвістиці (О. Бабелюк, Ю. Главацька, В. Карловська, Н. Котова, Г. Хрестолобова) тощо. Кожна з названих сфер висвітлює той чи інший аспект амбівалентності, зокрема: предметом дослідження філософії є принцип єдності і боротьби протилежностей; психіатрії — періодична складна гама полярних почуттів; психології — поєднання протилежних або конфліктних емоцій, що утворюються внаслідок душевних переживань індивіда, чи необхідна складова психічного розвитку людини; соціології — подвійність і суперечливість соціальної позиції; літературознавства — художня гра на межі вигадки та реальності; лінгвістики — поєднання протилежних значень лексичних одиниць різного лінгвістичного статусу (слів, словосполучень, речень, надфразних єдностей) у тексті.

Амбівалентність постмодерністського художнього тексту, як ключова його ознака, слугує, на наш погляд, тим чинником, що сприяє його відкритості та неоднозначності, адже в протиставленому пізнавальному і суперечливому, двозначному чи багатозначному народжується істинна вартісність прочитаного.

У постмодерністському художньому тексті амбівалентність проявляється в зображенні невизначених станів шляхом активного використання нетрадиційних метафор, антитези, оксюморона, порівняння, граматичних повторів, паралельних конструкцій, прямих і непрямих звертань автора до читача, вставних слів із семантикою невпевненості тощо (семантико-граматичний аспект); у ризоматичній організації твору, формуючи й відтворюючи ефект ошуканого очікування, насамперед за допомогою використання таких засобів як антитеза, оксюморон, метафора, порівняння, повтор та ін., які взаємодіють в аспекті мовної гри (композиційно-стилістичний аспект); у поліфонічності наратора, який постійно створює мінливий світ, що балансує на межі вигадки і реальності (наративний аспект).

Список використаної літератури:

1. Бабелюк О.А. Поетика постмодерністського художнього дискурсу : принципи текстотворення (на матеріалі сучасної американської прози малої форми) : дис. ... доктора філол. наук : спец. 10.02.04 «Германські мови» / О.А. Бабелюк. — Київ, 2010. — 456 с.
2. Денисова Т.Н. Коротко про історію, теорію і практику американського постмодернізму / Т.Н. Денисова // Сучасна американська література : проблеми вивчення та викладання : матеріали семінару. — Миколаїв : Вид-во МДГУ ім. Петра Могили, 2002. — С. 5-60.
3. Зелінська Т.М. Амбівалентність особистості : шлях до гармонії чи душевного болю : навч. посіб. / Т.М. Зелінська ; М-во освіти і науки України, НПУ ім. М.П. Драгоманова. — Київ : 2005. — 200 с.
4. Карловская В.Н. Репрезентация полярных эмоций в художественном тексте (на материале современной англоязычной прозы) : автореф. дис. ... канд. филол. наук : спец. 10.02.04 «Германские языки» / В.Н. Карловская. — СПб, 2009. — 21 с.
5. Котова Н.С. Амбивалентная языковая личность : лексика, грамматика, прагматика : дис. ... доктора филол. наук : спец. 10.02.01 «Русский язык» / Н.С. Котова. — Краснодар, 2008. — 551 с.
6. Літературознавча енциклопедія : У 2-х томах / авт.-уклад. Ю.І. Ковалів. — К. : ВЦ «Академія», 2007. — Т. 1. — 608 с.; — Т. 2. — 624 с.

МОДУСНА МОДЕЛЬ КОНЦЕПТУ *STUPIDITY*, ВЕРБАЛІЗОВАНОГО ЗАСОБАМИ СУЧАСНОЇ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ

У вітчизняній когнітивістиці, що активно розвивається сьогодні, найбільш численними є дослідження, присвячені реконструкції лексикалізованих у різних мовах концептів та моделюванню їх структурної організації. Вибір моделі значною мірою зумовлюється природою досліджуваного концепту.

Об'єктом нашого дослідження є концепт *STUPIDITY* (БЕЗ-ГЛУЗДЯ), який за своєю природою є ознаковим та характеризується високим ступенем абстрактності, адже безглуздя само по собі у світі не існує, це завжди ознака, що приписується живим істотам, наділений розумом. Цим досліджуваний концепт істотно відрізняється від концептів, що мають відповідники у реальному світі. Відтак, запропонована В.І. Карасиком [1, с. 154] складникова модель, що містить поняттєвий, образний та ціннісний складники та застосовується до моделювання лексикалізованих культурно значущих концептів, не є цілком придатною під час аналізу концепту *STUPIDITY*, оскільки останньому вочевидь бракує предметного змісту.

Вважаємо доцільним застосування до аналізу цього концепту модусної моделі, що була запропонована М.В. Нікітіним [4, с. 54-56] та отримала свій розвиток у працях українських лінгвістів [2; 3; 5]. За визначенням цього вченого, концепт існує в різних іпостасях, або мовленнєво-мисленнєвих модусів, що реалізують певні функції концепту в дискурсивній діяльності та актуалізують певні часитни його потенційного змісту [4, с. 54]. Отже, розглядаючи мовні засоби лексикалізації певного концепту або особливості його актуалізації у дискурсі, ми маємо справу з одним і тим самим концептом, але у його різних функціонально обумовлених модифікаціях.

Модуси поділяються М.В. Нікітіним на три групи, першу з яких складають систематизаційні модуси, до яких належать категоризаційний (за термінологією О.І. Морозової — класифікаційний), структураційний та упізнавальний (ідентифікаційний). Функція систематизаційних модусів полягає у категоризації та класифікації сутностей та класів сутностей, результатом чого є логічне поняття

як функціональний модус концепту, що забезпечує системне упорядкування світу у свідомості носія мови [4, с. 55].

Друга групи модусів — це модуси речовий та ознаковий. Речовий модус модифікує зміст концепту уявленням про денотат як носія ознак, тобто зміст концепту — це те, що описується. Ознаковий модусу, навпаки, наповнює концепт ідеєю «ознаковості», тобто концепт слугує для опису певної речі, ознакою якої він є. Онтологічними ознаками вважаються всі сутності, які не є онтологічними речами [4, с. 56].

До третьої групи належать модуси екстенсії думки. Це модуси загального (поняття про клас) та одиничного.

На відміну від складникової моделі концепту, модусна модель дозволяє висвітлити специфіку концепту STUPIDITY, онтологічно первинним для якого є ознаковість, та розмежувати випадки, коли актуалізований у дискурсі концепт STUPIDITY застосовується до разової, випадкової поведінки індивіда або узагальнює її до типової ознаки. Під час моделювання розглядуваного концепту, однак, недоцільно нехтувати й систематизаційними модусами, насамперед, категоризаційним і структураційним. Повну модусну модель ознакового концепту STUPIDITY буде представлено у виступі.

Список використаної літератури:

1. Карасик В.И. Языковой круг: личность, концепты, дискурс / В. И. Карасик. — Волгоград: Перемена, 2002. — 477 с.
2. Луньова Т.В. Лексикалізований концепт ГАРМОНІЯ в сучасній англійській мові: структура і комбінаторика: дис. ... канд. філол. наук : 10.02.04 / Т.В. Луньова. — Київ, 2006. — 348 с.
3. Морозова О.І. Лінгвальні аспекти неправди як когнітивно-комунікативного утворення (на матеріалі сучасної англійської мови): автореф. дис. ... доктора філол. наук : 10.02.04 / О.І. Морозова. — Київ, 2008. — 32 с.
4. Никитин М.В. Развернутые тезисы о концептах / М.В. Никитин // Вопр. когнитивной лингвистики. — 2004. — № 1. — С. 53-64.
5. Яценко М.О. Актуалізація аксіологічного змісту концептів МАСКУЛІННІСТЬ та ФЕМІНІННІСТЬ у сучасному англомовному художньому дискурсі: дис. ... канд. філол. наук : 10.02.04 / М.О. Яценко. — Харків, 2008. — 217 с.

STRATEGY OF TROLLING AS A METHOD OF PSYCHOLOGICAL MANIPULATION

An «Internet troll» or «Forum Troll» or «Message Board Troll» is a person who posts outrageous message to bait people to answer. Forum Troll delights in sowing discord on the forums. A troll is someone who inspires flaming rhetoric, someone who is purposely provoking and pulling people into flaming discussion. Flaming discussions usually end with name calling and a flame war.

Nowadays, the phenomenon of trolling other people online is considered a bad thing. But it has not always been so. Trolling was a noble cause once, perpetrated by Usenet veterans, who would pull simple and innocent general ignorance type of jokes on unsuspecting newbie's. There was much rejoicing and a handful of tears, but in the end, people learned through whimsical, violent allegories.

Lately, trolling has become synonymous with mass spam and viral videos, with regurgitated catch phrases and inane jokes practiced by more computer savvy against the web plebes. There are some advantages and disadvantages of trolling:

I. Positive influence of trolls:

- 1) Trolls give fresh prospective to discussions.
- 2) Trolling add spice to otherwise suave web pages.
- 3) Visitors feel that Author is liberal and takes criticism with same ease as he would allow compliments.
- 4) Sometimes it's ribaldry which adds more visitors because people want to read piquant things.
- 5) Having only polite and genteel comments would make cyber world unsubstantial.

II. Negative influence of trolls:

- 1) Trolls are like weeds. If not trimmed on time they can crowd out.
- 2) They can really force genuine readers of a site to be on the back seat by targeting them.
- 3) Some people can not take the pressure created by Trolls and thus discontinues the cyber world forever.
- 4) Responding to trolls give them the undeserved recognition.
- 5) Reverting to them may impact some authors' peace of mind

and thus creativity as well because continuous trolling can make them hangdog for no reason.

Troll takes pleasure in creating disputes and quarrels in the forum. He likes to start arguments that annoy others, and sees the forum as a very suitable place for such games. Troll does not understand that his comments hurt others. Troll uses the fact that usually he is anonymous (in real life they would not dare to behave this way). Troll is indifferent to criticism. He does not regret or feel guilty. Troll is the person who does not have enough attention and he is looking for it in the forum, whether positive or negative. For example, the troll might say:

Eg. «I really like Politician X, but do you think she's really strong on domestic policy?»

Eg. «Politics influence on sequential degradation of the population to a level of the caveman. Idiots are easily manipulated».

Eg. «Numerous repetitions of slogans influence on the retarded effect on the subconscious mind of readers».

The goal of this troll is to foment doubt within the community at large. Trolls who pose under a false identity are also known as sock puppets.

To sum up, I want to stress that trolling is extremely popular in journalism, politics, culture, literature, philosophy, history etc. In this article, I illustrated the strategy of trolling and how it influences on all spheres of our life.

References:

1.Georgia Varley. Inspired trolling law is waste of time says internet campaigner. Liverpool Echo. Retrieved 02/02/2012.

2.Harper, Douglas. Troll. Online Etymology Dictionary. Retrieved 24/03/2009.

3.Natasha MacBryde. The Trolls Among Us. New York Times. Retrieved 07/05/2011.

4.Sean Duffy. Case highlights murky world of trolling. BBC News. Retrieved 14/09/2011.

5.Tom de Castella and Virginia Brown. Trolling: Who does it and why? BBC News Magazine. Retrieved 14/09/ 2011.

ОСНОВНІ ПІДХОДИ ДО ВИВЧЕННЯ КОНКРЕТНОЇ ЛЕКСИКИ

Одним із пріоритетних завдань лінгвістичної семантики є вивчення лексичного складу мови за лексико-семантичними полями. Сучасні дослідження лексико-семантичних полів фокусують свою увагу на так званій конкретній лексиці. Зокрема, відзначимо, вивчення лексико-семантичного поля *фрукти та овочі*, лексико-семантичного поля *«коштовне каміння»* на матеріалі англійської мови, поле *«ювелірні прикраси»* у французькій мові тощо.

На наш погляд, саме аналіз подібних угруповань конкретної лексики є досить цікавим та перспективним напрямом сучасних досліджень у галузі лінгвістичної семантики. Основна проблема їхнього аналізу пов'язана із теоретичним обґрунтуванням можливості вивчення подібної лексики. Під конкретною лексикою розуміються знаки, денотатами яких є образні уявлення про реально існуючі матеріальні об'єкти, які сприймаються органами відчуттів. А.А. Уфимцева наводить наступне визначення прикметника *«конкретний»*: *«Конкретний (від лат. concretus) — реальний, визначений, речовий, предметний, презентований у сукупності характеристик та відношень, дійсно існуючий»*. На думку ученої, наведене визначення у найбільш загальному вигляді окреслює основні ознаки імен, які відносяться до рубрики конкретної лексики. Імена класів за своєю суттю не тільки позначають конкретні сутності, предмети, які включені до кола референції цих імен, проте, називаючи їх як члени класів, вони означають одночасно і поняття, яке відображає відмінні ознаки кожного предмета цілого класу. Називаючи певний конкретний предмет, імена класів мають відповідний приклад даної серії предметів у мовленнєвому висловлюванні, саме тому предметні імена є референтними. У якості референта виступає конкретний предмет як екземпляр серії, яка чуттєво сприймається та відтворюється у нашій пам'яті за певними зовнішніми ознаками. Таким чином, імена класів виконують одночасно декілька семіологічних функцій: вони відсилають до конкретного референта у мовленнєвому висловлюванні, іменують конкретний предмет в його цілісності як член класу та виражають зміст поняття, що відображає відмінні риси даного класу.

Разом з тим, на думку деяких лінгвістів конкретна лексика взагалі не може виступати об'єктом семантичного аналізу, оскільки зв'язки між конкретними одиницями відображають саме їхні позамовні відношення, тобто обумовлені реальними зв'язками самих позначуваних предметів.

Проте, як пише Д.Н. Шмельов, зазначений факт не є вагомим обґрунтуванням відмови від вивчення цілого пласту лексики, пояснюючи, що тільки врахування всіх відношень, які існують у словниковому складі мови, може дозволити оцінити справжню сутність тих чи інших показників, а також особливості організації різноманітних груп слів. Певне підтвердження цієї думки знаходимо і у Дж. Лайонза у його праці «Вступ до теоретичної лінгвістики», в якій учений, зокрема, відзначає важливість вивчення семантичних полів у мовознавстві: «В останні роки проведена велика робота з дослідження лексичних систем у словниковому складі різних мов, особливо стосовно таких полів (або сфер), як рідство, колір, флора та фауна, вага та міра, військові звання...». Далі Дж. Лайонз відзначає, що категоризація конкретних полів різними мовами може проводитися різноманітними способами. Так, за його словами, «виражаючи цей факт у сосюрівських термінах, говорять, що кожна мова накладає специфічну форму на апріорно не ідентифіковану субстанцію плану змісту». У якості ілюстрації цього положення учений використовує поля кольору для того, щоб проаналізувати, як це поняття трактується або, за його словами «оформлюється» в англійській мові.

Саме так, незважаючи на те, що семантичні об'єднання слів на кшталт назв частин тіла, назв взуття та ін. наводяться деякими вітчизняними лінгвістами як приклади таких об'єднань, які не можна вважати семантичними, Д.Н. Шмельов задається питанням, чи можливо дійсно стверджувати, що подібні угруповання слів не характеризуються ніякими лінгвістично значимими ознаками. Учений також зазначає, що не дивлячись на всю конкретність та екстралінгвістичну обумовленість даних слів вони, тим не менш, відзначаються певною власне мовною спільністю. І це стає тим більш очевидним, якщо взяти до уваги особливості їхньої лексичної сполучуваності та словотвірні можливості. За словами Д.Н. Шмельова, «...весь лексичний склад мови у більшій чи меншій мірі відображає позамовну дійсність, і говорити про значення слова без співвідношення цього слова з чимось поза мовою можливо тільки, якщо надати самому терміну «значення» досить обмежений зміст».

Однак, беззаперечним є той факт, що так звана конкретна лексика суттєво відрізняється від абстрактної як в плані значення, так і в плані парадигматичної організації різноманітних угруповань слів, що робить подібні дослідження ще більш актуальними.

Список використаної літератури:

1. Лайонз Дж. Введение в теоретическую лингвистику. — М.: Прогресс, 1978. — 543 с.
2. Селіванова О. Сучасна лінгвістика: термінологічна енциклопедія. — Полтава: Довкілля-К, 2006. — 716 с.
3. Уфимцева А.А. Опыт изучения лексики как системы / А.А. Уфимцева. — М.: Издательство Академии Наук СССР, 1962. — 287 с.
4. Шмелев Д.Н. Проблемы семантического анализа лексики / Д.Н. Шмелев. — М.: Наука, 1973. — 280 с.

ДИАЛОГИЧНОСТЬ ТЕКСТОВ АНГЛОЯЗЫЧНОЙ ПРОПОВЕДИ

Проповедь — аффективный, действенный жанр и его главная цель — воздействие на адресата, так что всякая проповедь одновременно несет информацию о предмете, выражает отношение к нему проповедника и оказывается эмоционально окрашенной. В нашей работе исследуются лингвистические механизмы отражения диалога в текстах проповедей.

Диалог трактуется как взаимодействие авторского слова с «чужим» словом в разных его проявлениях. Диалогичность — понятие более широкое, чем диалог. Любой текст в той или иной мере диалогизирован, поскольку продуцируется с установкой на активное восприятие его адресатом.

Основы теории диалога были заложены еще в 20-30-х гг. XX в. в трудах Л.В. Щербы, Л.П. Якубинского, М.М. Бахтина, Е.Д. Поливанова и др. Вопрос о наличии диалогичности в письменных (в том числе нехудожественных) текстах был поставлен Кожиной М.И. Это качество стало изучаться не только на материале устной речи в обиходной сфере, но и применительно к письменной речи разных функциональных стилей.

В церковно-религиозном общении важнейшее проявление диалогичности — специфическая интертекстуальность в форме осознания и воспроизведения слова Бога как своего слова. Основное содержание проповеди священника образуют истины Откровения (догматы), определяющие видение событий личной и общественной жизни, их оценку.

Проповедям свойственна диалогичность, которая дифференцируется в двух типах — внешней и внутренней диалогичности. Внешняя диалогичность реализует направленность речи на адресата, обнаруживает статус адресата и характер взаимоотношений субъекта и адресата речи. Этот тип диалогичности обеспечивается такими признаками как актуализация «you»-сферы высказывания, неизменность речевой позиции субъекта речи, необратимость адресанта и адресата речи, высокая степень участия субъекта речи в процессе создания текста. Внешняя диалогичность проявляется за счет введения в монологический контекст диалогических языковых

форм: «we-форм», глагольных и местоименных форм 2-го лица множественного числа, вопросно-ответных единств, императивных конструкций, обращений, вопросительных предложений. Все эти формы диалогичности присутствуют в текстах проповедей.

Наиболее частотным средством внешней диалогичности в текстах английских проповедей являются «we-формы». Они позволяют отнести действие или состояние к группе лиц, включая и проповедника и адресата проповеди. Семантика «we-форм» демонстрирует симметричность позиций субъекта речи и ее адресата, исключает выражение иерархичности отношений участников совместных действий. То есть проповедник ставит себя в равноправную позицию с другими верующими, показывая, что слова проповеди относятся к нему так же, как и к остальным прихожанам церкви. «We-формы» подчеркивают роль слушателя как коммуникативного партнера.

Адресат проповеди имеет коллективный и пассивный характер, поэтому задача адресанта состоит в том, чтобы вовлечь прихожан в активное восприятие текста проповеди. С помощью местоименных форм 2 лица автор проповеди активизирует мыслительный процесс адресата, стремясь сблизить свои оценки и позиции с его мнением, сделать его своим сторонником: *Remember I told you, when the Scripture says something, it's saying it to you.*

Вопросительные предложения выполняют функцию активизации внимания адресата. Часто вопросы идут в составе вопросно-ответных единств, которые демонстрируют стремление проповедника перенести в монолог особенности спонтанного диалога и усиливают адресность проповеди. Они также побуждают к активному восприятию текста. Вопросно-ответные единства создают «двухагентную ситуацию» общения и являются прямым перенесением в монолог структур спонтанного диалога, благодаря чему адресат речи определяется как реальный, конкретный участник речевой коммуникации. Используя вопросно-ответные единства, проповедник побуждает слушающих его прихожан следить за ходом рассуждения. Как средство реализации категории диалогичности, вопросительные и вопросно-ответные конструкции устанавливают и поддерживают ощущение личного контакта проповедника со слушателями, служат драматизации изложения.

Внутренняя диалогичность проявляется в вопросно-ответной форме, в оценке чужих смысловых позиций, в воспроизведении микродиалогов с гипотетическим читателем. Основу внутренней диалогичности составляет авторизация, понимаемая как указание

на источник информации в речи, и связанные с ней модификации «я»-сферы высказывания. Внутренняя диалогичность становится возможной в тех случаях, когда адресант включает в текст проповеди чужую речь — высказывания Иисуса, других библейских персонажей, святых отцов, универсальные высказывания (пословицы, сентенции), гипотетическую речь.

Следует отметить специфику форм передачи чужого слова в тексте проповеди, а именно приоритет прямой речи над косвенной.

Если светский оратор в своих суждениях исходит из личных взглядов, то основным источником пастырской проповеди является слово Божие. Роль проповедника, его авторского «я» состоит в том, чтобы познакомить слушателей со словами Бога, истолковать эти слова, призвать паству жить в соответствии с ними, помочь сближению души каждого слушателя с Богом.

В ходе исследования отмечено, что в живом и многообразном творческом процессе создания проповеди элементы внутренней и внешней диалогичности осложняются, переплетаются и чередуются, благодаря чему происходит развитие содержания текста.

Список использованной литературы:

1. Дускаева Л.Р. Диалогическая природа газетных речевых жанров / Лилия Рашидовна Дускаева. Автореф. дис. на соискание учен. степени доктора филол. наук. — Специальность 10.01.10. — журналистика. 359 с. [Электронный ресурс]. — Режим доступа: http://www.psujournal.narod.ru/lib/dial_.htm

2. Кожина М.Н. Диалогичность письменной научной речи как проявление социальной сущности языка // Методика и лингвистика. — М., 1981.

3. Мишланов В.А., Салимовский В.А. Диалогичность церковно-религиозных текстов // Вестник Пермского университета. Вып. 6(12), 2010 — С. 24-29.

4. Чубай С.А. Диалогичность как сущностное свойство современной политической рекламы / С.А. Чубай — Вестник ВолГУ. Серия 2. — 2008. №1(7) — С. 40-43

СЕКЦІЯ 2. ПЕРЕКЛАД І ПЕРЕКЛАДОЗНАВСТВО

Борко Т.М.

*к.пед.н., Миколаївський міжрегіональний інститут
розвитку людини ВНЗ «Відкритий міжнародний
університет розвитку людини «Україна»»*

РЕДАКТОРСЬКО-ПЕРЕКЛАДАЦЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ МИКОЛИ ЛУКАША У ФОРМУВАННІ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ РЕДАКТОРІВ

Перекладацька діяльність М. Лукаша — явище унікальне в історії української художньої культури, де синтезовано як глибоке розуміння вимог до художнього перекладу, так і тих процесів, які відбувалися в українській мові, культурі загалом. Перекладацька концепція М. Лукаша спрямована на забезпечення цілісності української культурної полісистеми та повноцінного функціонування української мови й невідривна від редакторської діяльності.

Дослідники відзначають, що однією з найвагоміших рис перекладів М. Лукаша є універсалізм, що виявляється в різномовності та різножанровості текстів, обраних для перекладу, різноманітності їх стилів, напрямів, літературних течій, лексичному розмаїтті [2] і, додамо, редакторського чуття.

Дослідники-лінгвісти відзначають факти, на які, безперечно, слід звертати увагу майбутніх редакторів. Зокрема, в сучасних українських мовознавчих студіях виразно окреслилося зростання уваги до історичних джерел формування лексики літературної мови, до висвітлення її зв'язків із культурно-писемною традицією та з територіальним розмаїттям літературно-мовного процесу від кінця XVIII — до початку XX ст. [1].

За визнанням багатьох своїх сучасників, Микола Лукаш був не тільки перекладачем, письменником, літературознавцем, а й самовідданим лексикографом, а відтак — і редактором. Усе своє свідоме життя він укладав картотеку української лексики та фразеології, маючи на меті створити новий тлумачний словник української мови

XX століття, що значно перевищив би й словник Бориса Грінченка, і словник Агатангела Кримського... [5]. Переклади М. Лукаша, використані в ілюстративній частині «Словника української мови», навіть у тій невеликій кількості словникових статей і лише в перших трьох томах Словника, дають можливість виявити глибокі й органічні зв'язки Лукашевої мови з текстами староукраїнських пам'яток, з творчістю письменників XIX ст., що створили основу нової літературної мови. З особливою увагою М. Лукаш ставився до постаті П.Куліша й активізував у своїх перекладах уживання таких слів, що в Словнику Грінченка виступають із посиланням саме на твори П. Куліша (*бистрень, веретище, відрадоші, застум*). Своєю перекладацькою творчістю він розширив і збагатив стильові властивості й діалектних, і застарілих, і рідковживаних слів — як зі східно-, так і з західноукраїнських джерел [4].

Майбутній редактор має усвідомлювати, що переклади М. Лукаша є потужним джерелом збагачення української мови завдяки активному залученню призабутих, рідковживаних форм, з одного боку, та реалізації й демонстрації органічної здатності мови до слово- і фразотворення, багатой синонімії — з іншого.

М. Лукаш досконало володів глибинними пластами української фразеології, надавав перевагу повним та частковим еквівалентам, часто трансформуючи останні для максимального наближення до оригінального тексту. Мовне новаторство М. Лукаша є логічним продовженням мовностилістичних пошуків його попередників і засвідчує неперервність розвитку українського художнього перекладу. Тонке відчуття ритмомелодики тексту, його евфонічної організації — визначальний чинник для М. Лукаша при перекладі віршових творів [2]. Дослідники відзначають, що у перекладах М. Лукаша використано яскраво виражені елементи переспіву, які, проте, не порушують жанрово-стилістичної домінанти оригіналу. Їх введення у структуру перекладу зумовлено не браком фонових знань, а свідомим активним пошуком нових виражальних можливостей української мови, що, у свою чергу, пояснюється дією цілої множини соціокультурних чинників.

Відомо, що перекладацький досвід М. Лукаша використовується на заняттях зі студентами-перекладачами та філологами в багатьох ВНЗ України, зокрема на факультетах іноземних мов Львівського національного університету імені Івана Франка та Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка — з історії й теорії художнього перекладу, стилістики, лексикографії, теорії перекладу, у спецкурсі «Український художній

переклад в іменах». У бібліографічному покажчику «Микола Лукаш» підсумовано пошук матеріалів української Лукашани, укладачем В. Савчин визначено 1648 позицій, які можуть бути не тільки джерелом досліджень Лукаша-перекладача, а й Лукаша-редактора. Ми вперше розглядаємо творчу спадщину М. Лукаша в контексті цілісного використання її у навчальному процесі при підготовці майбутніх редакторів.

Зауважимо, що в редакторсько-перекладацькій практиці М. Лукаша чимало прикладів, які є характерними для творчої діяльності багатьох перекладачів і про які в аудиторії майбутніх редакторів можна говорити як про типові. Однак при формуванні професійної компетентності майбутніх редакторів варто звернути увагу студентів на індивідуальні новотвори, які є важливою особливістю поетики М. Лукаша. Їх активне використання є джерелом образності, художньої виразності, експресивності текстів його перекладів [3].

Список використаної літератури:

1. Савчин В. Звільняв «загратоване» слово [До 10-ї річниці від дня смерті М.О.Лукаша] / Валентина Савчин // Світ молоді. — 1998. — 28 серпня.
2. Савчин В. Лукашеві уроки української мови // Урок Української. — 2000. — №4. — С. 21-24.
3. Савчин В.Р. Новаторство Миколи Лукаша в історії українського художнього перекладу: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук: 10.02.16 / Валентина Романівна Савчин; Київський національний ун-т ім. Тараса Шевченка. — К., 2006. — 20 с.
4. Федунівич-Швед О. Лексика перекладів Миколи Куліша в одинадцятитомному «Словнику української мови» / Оксана Федунівич-Швед // Урок української. — 2007. — № 2-3. — С. 36-41.
5. Череватенко Л. «Сподіваюсь, ніхто не скаже, що я не знаю української мови» / Леонід Череватенко // Фразеологія перекладів Миколи Лукаша: Словник-довідник / [уклали О.І. Скопненко, Т.В. Цимбалюк]. — К.: Довіра, 2002. — С. 711-734.

Козак Н.І.
к.ф.н., доцент ММІРоЛ «Україна»
Куракіна І.В.
Магістрант ММІРоЛ «Україна»

ОСОБЛИВОСТІ ЕСТЕТИЧНОЇ КОНЦЕПЦІЇ А.В. СВІНБЕРНА

Свінберн увійшов в історію англійської літератури не тільки як поет, романіст і літературний критик, але і як творець власної естетичної концепції, яка відіграла значну роль у розвитку літератури Великобританії. У зв'язку з цим, для більш точного аналізу особливостей його поезії та збереження їх у перекладах, виникає необхідність більш детального аналізу естетичних поглядів англійського поета, тим більше, що вся поетична творчість Свінберна є наслідком і підтвердженням його естетичної доктрини. При недостатній увазі до естетики Свінберна дослідження його поетичної спадщини виявилось б неповним і не до кінця точним в тлумаченні створених ним образів та сюжетів.

Різноманіття форм та особливостей звукопису в поезії Свінберна займають особливе місце у його творчості. Свідоме прагнення поета до створення музичного вірша, в якому б значення і настрій передавалися не тільки за рахунок семантики слів, а й за рахунок їх звукової організації, вимагає особливої уваги до фонетичної та жанрової структури лірики Свінберна. Однак проблема форм і звукопису може вирішуватися лише на основі детального аналізу фонетичного ряду, звукових особливостей, ритмічного малюнка, характеру рими поезії Свінберна. Неординарність та складність звукової побудови вірша Свінберна не дозволяє нам приділити їй достатньо уваги в рамках даної статті, частковий розгляд якої, враховуючи складність і незвичайність форм і мелодики поезії Свінберна, може призвести до помилкових висновків. Тим не менш, варто підкреслити той факт, що Свінберн вніс багато нового в англійську поезію XIX століття: трискладові розміри, велику кількість алітерацій, витонченість рим [9; 66]. У плані індивідуальних принципів віршування Свінберн не мав собі подібних в англійській літературі: він став першовідкривачем і був визнаний віртуозним майстром вірша. Та й після нього ніхто з молодих англійських поетів, що сприйняли філософію і естетику Свінберна, не зважився наслідувати складну форму його поезії.

Естетична концепція А.Ч. Свінберна неодноразово ставала предметом наукових досліджень. В більшості випадків вона розглядається як роз'яснювальний момент при аналізі художніх творів поета. Такий підхід виявляється в ряді західних робіт: «A Study of Romantic Mythmaking» Деріда Райда [4]; «Swinburne's Medievalism. A Study in Victorian Love Poetry» [1] і «The Aesthetic of Androgyny in Swinburne's Early Poetry» [2] Ентоні Харрісона; «Algernon Charles Swinburne» [6] Джона Кессіді. Подібний тип аналізу, коли естетика виступає тільки як допоміжний матеріал, дає нам досить туманне уявлення про концепцію поета: як правило, автора цікавить якийсь певний аспект творчості Свінберна, в рамках якого неможливо дати уявлення про всю естетичну систему. Дерід Райд, наприклад, звертає увагу на риси античної естетики у роботах Свінберна, Харрісон говорить про зв'язок поета з прерафаелітами та розглядає твори, написані на середньовічний сюжет і ув'язнені у відповідну віршовану форму. В іншій роботі Харрісон звертається до ранньої поезії Свінберна і в результаті її аналізу доходить висновку, що естетичній системі Свінберна можна дати визначення «естетики гермафродитизму». У роботі Джона Кессіді «Algernon Charles Swinburne» глава «Art for Art's Sake» присвячена тим творам Свінберна, які, на думку Кессіді, втілюють в життя принципи «чистого мистецтва». До послідовників даної концепції автор зараховує і Шарля Бодлера, визнаючи його винятковий вплив на творчість Свінберна.

Цілком природно, що у формуванні естетичних поглядів Свінберна особливу роль зіграло різноманіття його літературних інтересів. Антична естетика, основана на міфологічних уявленнях, викликала глибоку повагу з боку англійського поета. Зрозуміло, він не поділяв багатьох її положень, зокрема, про корисність прекрасного, про єдність утилітарного, практичного і чисто естетичного, однак деякі моменти виявилися близькими, наприклад, думка Сократа про ідею краси як безпосередньо властивої для свідомості людини. Свінберн вважав, що ідея краси — щось суб'єктивно-людське, а тому будь-який предмет вартий уваги, бо краса полягає не в ньому самому, а в його сприйнятті людиною. Про це говорить він у своїх критичних есе «William Blake» [8], «George Chapman» [7; 249-253].

Завдання представити естетичну концепцію А.Ч. Свінберна як систему ускладнюється тим, що він не був філософом або теоретиком мистецтва у вузькому сенсі цього слова, він лише слідував своєму естетичному кредо як поет, драматург, романіст і критик. Однак, аналіз творів Свінберна, як художніх, так і критичних,

а також зарубіжні та вітчизняні дослідження у цій області дозволяють стверджувати, що основний вплив на формування естетичної системи поета спричинили прерафаеліти та концепція «чистого мистецтва», бо основним принципом англійського поета була свобода, необмежена ніякими рамками: ні релігією, ні мораллю, ні будь-чим іншим.

Список використаної літератури:

1. Swinburne, Algernon Charles, George Chapman. A critical essay. London: Chatto and Windus, Piccadilly. 1875 — 187 p.
2. Swinburne, Algernon Charles, William Blake. A critical essay. London: John Camden Hotten, Piccadilly. 1868 — 304 p.
3. Машкова Диана Владимировна. Творчество О. Ч. Суинберна в контексте англо-французских эстетических взаимодействий : диссертация ... кандидата филологических наук : 10.01.03.- Казань, 2001.- 211 с.: ил. РГБ ОД, 61 02-10/965-7.

Козак Н.І.
проректор з наукової роботи та міжнародної
діяльності, к.філ. н., доцент, ММІРОЛ «Україна»
Куракін А.В.
магістрант спеціальності
«Філологія» ММІРОЛ «Україна»

ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ ЮРИДИЧНИХ ТЕКСТІВ

Розгляд факторів передачі будь-якого тексту в умовах міжкультурної комунікації будуватиметься з урахуванням основних особливостей мовної культури, типу і механізму соціального кодування рідної (української) і іноземної (англійської) мов. Такий підхід дозволяє виявити нову точку зору на рішення практичних задач, зв'язаних із проблемами перекладу, наприклад, юридичного тексту. Велику роль у цьому зв'язку відіграє не тільки володіння соціальними знаннями правових норм, юридичної термінології, судово-процесуальних систем, але й особистісні якості перекладача, тому що передача будь-якого тексту припускає взаємодію суверенних національних мов, і, відповідно, культурних концептів. Для досягнення адекватної передачі тексту необхідно володіти специфікою образів і зв'язаних з ними програм діяльності тих типів культур, між якими ведеться комунікація.

Дослідницьким шляхом доведено, що ті або інші фрагменти дійсності, зв'язки і відносини знаходять висвітлення в мові як суспільному явищі. Прикладом цього може служити судова мова, що є розрізняючим чинником між національними культурами. Так, у США судово-юридична тематика є основною складовою частиною масової культури цієї країни [1].

Американський громадянин на підсвідомому рівні вірить у справедливість і стабільність своєї правоохоронної системи. Нам же, для досягнення максимально наближеного й адекватного сприйняття чужої лінгвокультурної спільності, необхідно стати учасником комунікативного процесу, за допомогою текстів-перекладів відповідної юридичної (правової) тематики. Саме передача тексту з однієї з форм взаємодії культур, вона дає відоме представлення про чужу культуру.

Юридична мова — це, можна сказати, державна мова. Дане правило є дуже важливим, його не можна порушувати. Найбільша

проблема в цьому випадку — неможливість в деяких випадках знайти точний, адекватний переклад з однієї мови на іншу. Це ускладнює роботу перекладача, створює певні перешкоди у використанні іншомовного юридичного документа [4, 2].

Різні види перекладацької діяльності в неоднаковому ступені зберігають близькість до перекладу і, відповідно, відтворюють оригінал з більшою або меншою повнотою. Оскільки досягнення ідеального перекладу є не зовсім можливим, то перекладачеві доводиться йти на різного роду компроміси.

«Ступінь же реального наближення двомовної комунікації з перекладом до комунікації одномовної, природно, залежить від майстерності перекладача, але також і від ряду об'єктивних обставин. До таких, в останню чергу, відносяться властивості тексту, що перекладається, і спосіб виконання перекладу» [3]. Наприклад, юридичний документ є особливим перекладом, де мова повинна забезпечувати реалізацію суспільного призначення і відповідності правовому полю.

Здійснюючи переклад юридичного тексту, перекладач навмисно відступає від структурної і смислової відповідності між двома сторонами комунікації на користь їх рівноцінності в плані дії. Так, юридичний текст — одна з найважливіших життєвих форм виразу права. Юридичний документ, інший письмовий носій перекладної юридичної інформації, має текстові особливості, своєрідний мовний вираз. Не дивлячись на наявні суперечності в поглядах учених-лінгвістів і юристів, більшість єдина в тому, що всякий текст має лексичну, логічну і граматичну основи, певним чином організовані з метою передачі інформації. Немає сумніву, що юридичні тексти в перекладі з іноземної мови на мову перекладу незалежно від їх функціонального призначення і прагматичної ролі мають такі ж основи. [5]

Треба зазначити, що правом є сукупність правил поведінки індивідів і груп в суспільстві, що приписують кожному певну форму дій і що формують принципи дозволу спірних питань. Тому мова перекладу юридичного документа повинна в цілому відповідати трьом умовам: бути точним, ясним і достовірним.

Текст більшості документів повинен мати рівний і спокійний стиль, що не викликає додаткових асоціацій і не відволікаючий від суті документа. Нейтральний виклад юридичних норм підвищує ефективність правового регулювання. [3]

Список використаної літератури:

1. Вийнюк О.Ю. Відтворення англійської юридичної лексики в українських наукових перекладах. — Київ: нац. ун-т ім. Т.Шевченка. — К.: 2003. — 20 с.
2. Ворошилов Р.Л. Іншомовні слова в сучасній технічній термінології // Укр. правопис і наукова термінологія: історія, концепції та реалії сьогодення. Матеріали засідань мовознавчої комісії та комісії всесвітньої л-ри НТШ у Львові 1994-1995 рр. — Львів, 1996. — С.129-135.
3. Ворошилов О.Д. З історії української термінографії // Мова і духовність нації. — К., 1992.— С.141-157.
4. Воробйова Р.Л. Вторинна номінація у технічній термінології // Семантика, синтактика, прагматика мовленнєвої діяльності: Матеріали Всеукраїнської наукової конференції: Львів: Літопис, 1999.— С. 120-125.
5. Гудманян А.Г. Відтворення власних назв у перекладі юридичних текстів. — К.: 2000. — 40 с. — укр.

РЕАЛІЗАЦІЯ КОМУНІКАТИВНО-КОГНІТИВНОГО ПІДХОДУ У НАВЧАННІ ПЕРЕКЛАДУ СПЕЦІАЛІЗОВАНИХ ТЕКСТІВ СТУДЕНТІВ СПЕЦІАЛЬНИХ ФАКУЛЬТЕТІВ

Основним завданням когнітології є опис і пояснення мовної здатності та знань мови як внутрішньої когнітивної структури та динаміки адресанта — адресата, що розглядається як система перетворення інформації, яка складається з кінцевого числа самостійних модулів і співвідносить мовну інформацію на різних рівнях.

Процес становлення когнітивного підходу відіграв важливу роль в упорядкуванні моделей спілкування, моделей репрезентації, які згодом стали важливим компонентом спілкування іноземною мовою як в аудиторії між студентами та викладачем, так і в поза аудиторний час між людьми різних професій та різних напрямів діяльності.

Коло проблем сучасної когнітології дуже широке, але їхнє розв'язання більшою мірою зумовлене, по-перше, світоглядною позицією дослідника щодо природи пізнання світу; по-друге, поглядом на природу онтогенези мови.

У використанні комунікативно-когнітивного підходу під час навчання перекладу виділяють два послідовні етапи: а) представлення або репрезентація знань під час роботи над текстом; б) власне обробка знань або організація їхніх структур з метою формування семантичного висновку або сприймання та побудови мовних повідомлень.

У межах цих двох етапів визначається широкий спектр завдань комунікативно-когнітивного підходу під час навчання перекладу:

- 1) Аналіз структур зберігання знань про мову та у мові, а також тих, до яких апелює мовленнєва діяльність.
- 2) Дослідження спрацювання цих структур у конкретній діловій розмові.
- 3) Вивчення ментально-мовної сутності мисленнєвих операцій: запам'ятовування, навчання, сприймання, згадування, забування тощо.

4) Встановлення ментально-антропоцентричних чинників комунікації.

5) Когнітивна інтерпретація процесів номінації, породження тексту та його сприймання.

6) Опис універсальних когнітивних стратегій комунікації.

7) Дослідження динаміки структур зберігання знань, її чинників, когнітивне пояснення семантичних змін, створення символів тощо.

В наш час створена солідна теоретична основа комунікативно-когнітивного навчання іноземних мов у контексті діалогу культур, розроблені та апробовані методичні технології для реального втілення ідей комунікативного та соціокультурного підходів.

Основною метою навчання іноземних мов є мовна комунікація, в якій мовна система виступає тільки як засіб її реалізації.

Відбір матеріалу відіграє важливу роль. Якщо для студентів перших курсів бажано підбирати матеріали з різних тем, то для студентів старших курсів — спеціалізовані тексти. Студенти виявляють більшу активність в обговоренні ситуацій та проблем, з якими вони можуть зустрітися у своїй майбутній кар'єрі.

В процесі роботи з текстами студенти спеціальних факультетів зустрічаються з багатьма труднощами:

- Обмеження часом
- Складний рівень матеріалу
- Культурне середовище
- Можливість виконання
- Тематичні обмеження
- Відповідність цілям курсу

Як результат, викладач може адаптувати матеріал текстів, щоб запобігти зазначених труднощів. В багатьох випадках значно краще підготувати матеріал самому з урахуванням потреб та інтересів конкретних груп студентів.

У викладача іноземної мови виникає педагогічна та психологічна проблема первісного створення, формування та збереження уже існуючої у студента потреби у спілкуванні іноземною мовою та пізнання особистісно-значущої дійсності засобами цієї мови. Таким чином, основний принцип, за яким базується навчання переладознавству, полягає в установленні безпосереднього зв'язку навчального матеріалу з життєвим досвідом студентів.

Список використаної літератури:

1. Берман И.М. Методика обучения иностранному языку в неязыковых вузах. — М.: Высшая школа. — 1970.
2. Кусько К.Ф. Лінгвістика тесту за фахом // Лінгводидактична організація навчального процесу з іноземних мов у вузі. Колективна монографія. — Львів: Світ. — 1996.

BEEINFLUSST EINE ÜBERSETZUNG DIE REZEPTION? ‚FUENTEOVEJUNA‘ VON LOPE DE VEGA UND SEINE RUSSISCHEN ÜBERSETZUNGEN

In beinahe jeder Ausgabe von «Fuenteovejuna» von Lope de Vega wird zumindest kurz erwähnt, dass dieses Stück im russischen Sprachraum eine ganz besondere, politische Rezeption fand. Die vorliegende Untersuchung vergleicht vier Übersetzungen dieses Stückes ins Russische, die im Abstand von fast Hundert Jahren realisiert wurden, und geht der Frage nach, ob die Übersetzungen dazu beigetragen haben könnten, dieses Drama als Geschichte eines politischen Volksaufstandes und als Aufruf zum Aufstand gegen die Herrscherklasse zu begreifen.

Die erste Übersetzung von *Fuenteovejuna* ins Russische wurde von 1876 von Sergej Jur'ev angefertigt und im gleichen Jahr am 7. März 1876 im Malyj Teatr in Sankt-Petersburg aufgeführt, wobei bereit am Tag darauf die Stimmen laut wurden, die Aufführung als einen Aufruf zu Revolte sofort zu verbieten. Die anfänglich vereinzelt vorzufindende Dehnung einzelner Passagen in der Übersetzung nimmt im dritten Akt drastisch zu, als das Königspaar in Erscheinung tritt. So werfen sich durch die Willkür des Komturs verzweifelte Bauern zu den königlichen Füßen mit dem Ausdruck «echándose a sus pies» (V. 1680), die in der Übersetzung zusätzlich «царственные» (S. 266) genannt werden. In den Versen 1813-1814 wird die Passage «¡Los Reyes nuestros señores vivan!» in der Übersetzung als «Да здравствуют Фернанд и Изабелла! Отцы родные, наши короли!» (S. 272) wiedergegeben. Es wird eine Warnung an die Untertanen, dass die Könige zwar gnädig sind, aber keinen Ungehorsam dulden (V. 2016-2029/S. 285-286) hinzugefügt und die Unterschutzstellung des Dorfes unter das Königshaus (V. 2437-2444/S. 311-312) u.v.m. Der Konflikt ist somit nicht in der Monarchie, sondern in der Gestalt des Komturs begründet und die Übersetzungsveränderungen dienen der Legitimierung der Monarchie und nicht deren Sturz.

1919 wurde «Fuenteovejuna» erneut von Konstantin Bal'mont übersetzt. Sein Stil zeichnete sich durch «besondere Klangsensibilität

und formale Virtuosität» aus, was in Bezug auf seine Übersetzungen zu den Vorwürfen führte, dass der Leser nicht mehr den Originalautor, sondern Bal'mont selbst las. Auch bei dieser Übersetzung wird die Stilistik stark verändert, meistens angehoben. So übersetzt Bal'mont z.B. «Castilla» (V. 93) durch «наследство гордое, Кастилью» (S. 7), «hado adverso» (V. 666) durch «звезды жестокой вражий свет» (S. 32), «¡Piedad, secor!» (V. 1276) durch «Услышь призыв молений слезных» (S. 62), «Es larga historia» (V. 895) durch «путь исканий» (S. 42) u.v.m. Die Erwähnungen von Gott, Himmel und anderen religiösen Realien werden in einigen Passagen weggelassen (V. 598, V. 860, V. 1187, V. 1868) und in anderen so geändert, dass die religiöse Thematik vermieden wird. Als Ergebnis entstand bei der Bal'montschen Übersetzung alleine aufgrund der stilistischen Veränderungen ein anderes Werk – symbolistisch, melancholisch und frei von einem Revolutionsaufruf.

Michail Lozinskij veröffentlichte seine als «unnachahmlich» bezeichnete Übersetzung von «Fuenteovejuna» 1951. Bekannt durch Genauigkeit und Präzision unternahm Lozinskij auch hier nur einige wenige Veränderungen. So vermeidet er z.B. in Versen 2049-55 den expliziten Wunsch des Volkes, die Herrschaft Ferdinand und Isabella anzuvertrauen, wiederzugeben («¡Vivan los Reyes famosos muchos acos, pues que tienen la vitoria, y a ser vienen nuestros duecos venturosos!») wird zu «Благоверным королям долгих лет и жизни славной! Пусть они рукой державной мир и счастье дарят нам.» (S.114), wodurch Könige lediglich weniger attraktiv und personifiziert dargestellt werden.

Die 1969 erschienene Übersetzung von «Fuenteovejuna» von Donskoj beinhaltet Veränderungen gegenüber dem Original in den Themenbereichen Angst, Sexualität und kollektive Identität. So z.B. wird die Passage «me pusieron temor (V. 207) auf Seite 46 der Übersetzung ausgelassen. Die sexuelle Ebene wird gemieden und der Konflikt zwischen dem Komtur und Frondoso um Laurencia durch einige Einschübe auf die Liebesebene verschoben («Поверь, не люб мне командор», S. 45 und «Зачем бы, господи прости, сеньор влюбился вдруг в крестьянку», S. 46). Doch die meisten inhaltlichen Veränderungen betreffen die Darstellung des Kollektivs: Der Übersetzer mildert das Beziehungsgeflecht Lehnsherr-Lehnsmann etwas ab (z.B. «Vuestro señor yo soy», V. 1887 wird zu «жить надо в мире сторонам обеим», S. 107), arbeitet den Patriotismus der Bauern stärker aus («¿Cómo es posible en tiempo limitado?», V. 1688 wird zu «Дома покинуть? Бросить край родной?», S. 99) und fügt sogar

die typisch sowjetischen Flosken ein («lo que habemos de hacer», V. 2102 und «ya sabéis lo que responder tenéis», V. 2120 werden zu «каким героем обязан быть любой», S. 116 und «я знаю, каждый будет тверд», S. 117). Allerdings vermochten diese durchaus als ideologisch zu betrachtende Veränderungen nicht mehr und waren nicht notwendig, die schon längst gestandene Rezeption des Stückes zu beeinflussen.

Aus der historischen Perspektive und unter der Berücksichtigung der in den Übersetzungen vorgenommenen Veränderungen steuerte nicht so sehr die Übersetzung die Rezeption, sondern umgekehrt bestimmte der Rezeptionskontext die Wahrnehmung der Übersetzung. Während die Übersetzung Jur'evs die Monarchie eher stärken wollte, galt sie als ein Aufruf zur Revolution, vermutlich alleine aufgrund der Thematisierung eines Bauernaufstandes. Während die Übersetzung von Bal'mont ein symbolistisches und melancholisches Werk war, wurde im gleichen Jahr die Aufführung von «Fuenteovejuna» in Kiev zu einer Propagandaveranstaltung für den Kampf gegen den Imperialismus. Die Übersetzung von Lozinskij ist trotz der ideologischen Vorgaben der Zeit durchaus originalgetreu. Doch wurde aufgrund der nachrevolutionären Kanonisierung und der Heroisierung Spaniens wegen des Bürgerkriegs «Fuenteovejuna» bereits zum Zeitpunkt seiner Übersetzung als ein fortschrittlich revolutionäres Werk rezipiert. Daher kann man, m.E., die Rezeption von «Fuenteovejuna» nicht ausschließlich nur auf die Übersetzungen zurückführen.

Список використаної літератури:

1. Lope de Vega: Fuente Ovejuna. Barcelona, 1993. Hg. von Donald McGrady.

2. Лопе де Вега: Фуэнте овехуна. (Перевод С.А.Юрьева) In: Ватсон, М.В. (сост.): Лопе де Вега. Собрание сочинений, том 1. Санкт-Петербург, 1913. — С. 180-324.

3. Лопе де Вега: Овечий ключ. (Перевод К.Д. Бальмонта). Москва-Петербург, 1919.

4. Лопе де Вега: Фуэнте Овехуна. (Перевод М. Лозинского). In: Лопе де Вега: Пьесы. Киев, 1979. Стр. 25-134.

5. Лопе де Вега: Фуэнте Овехуна. (Перевод М. Донского). In: Испанский театр. Серия «Библиотека всемирной литературы». Москва, 1969.

СПОСОБЫ АДАПТАЦИИ ФРАНЦУЗСКИХ ТОПОНИМОВ В РОМАНЕ М. БУЛГАКОВА «ЖИЗНЬ ГОСПОДИНА ДЕ МОЛЬЕРА»

В 2011 году к 120-летию со дня рождения М. А. Булгакова нами была подготовлена и издана работа «Географическое пространство Михаила Булгакова: Словарь топонимов романа «Жизнь господина де Мольера» [5], имеющая лингвистическое и лингвокультурологическое значение. Словарь отражает широкое географическое полотно, на фоне которого протекает действие романа. Весь топонимикон, составляющий, по нашим подсчетам, около 160 номинаций, с точки зрения роли в композиции текста может быть разделен на три неравные группы: 1) топонимы, связанные с развитием сюжета, судьбой главного персонажа и его ближайшего окружения, составляющие большинство; 2) топонимы, связанные с родиной нарратора, того «развязного молодого человека», которого, по мнению первого рецензента романа А. Н. Тихонова, необходимо заменить «серьезным советским историком» и который связывает в тексте такие далекие друг от друга миры, как Франция и Россия XVII-го века. Таковы *Московия, Москва, Санкт-Петербург*; 3) топонимы, непосредственно не связанные с сюжетом, попавшие в текст из различных информационных источников. Например, *Китай* упомянут в стихах о чудесах сценической техники в итальянском театре, *Испания* и *Нидерланды* — в связи с военными действиями короля Людовика XIV, *Англия* и *Лондон* — отражают перипетии жизни прототипа пьесы «Вынужденный брак» графа де Граммона. Разумеется, в контексте интересующей нас проблемы — адаптации французской топонимии в русском художественном тексте — остановимся на первой группе топонимов, состоящей главным образом из галлицизмов (мы отвлекаемся в данном случае от этимологии, хотя она занимает значительное место в словарных статьях), которые представляют те города, по которым гастролировала бродячая труппа Мольера, те парижские залы, где она обрела свою мировую славу, те уголки Парижа, где протекала частная жизнь великого драматурга. Согласно мнению исследователей, «перевод или не-перевод имен собственных в художественном тексте зависит от осознанного выбора переводчика:

либо он приближает текст к читателю, устраняя культурную дистанцию и раскрывая внутреннюю форму имен, либо сохраняет национальное своеобразие онимов и передает содержащийся в них смысл другими средствами» [4, с. 428].

Единицы географического пространства Франции в тексте рассматриваемого произведения с позиции способов их адаптации к системе русского языка представляют собой следующую таксономию: 1) топонимы-транскрипции, закрепленные в традиционной форме; 2) топонимы-транскрипции, созданные М. Булгаковым; 3) топонимы-кальки и полукальки, отражающие художественные интенции и авторское восприятие описываемой действительности. Обратимся к первой группе. Естественно, что такие давние заимствования, как **Франция**, **Париж** употреблены в давно и прочно стабилизировавшейся форме, восходящей к польскому посредству. Топоним **Париж** воспроизводит пол. *Paryż*, которое, в свою очередь, отражает посредство германских языков, где французское *Paris* было транслитерировано и дало в русский язык модификации *Париз*, *Париж* [2, с. 199]. Проприатив **Франция** тоже прошел через польский язык и поэтому употребляется в латинизированной форме (ср.-лат. *Francia*) с финалью —ia, отсутствующей в подлиннике [3, с. 447]. Эту группу составляют также **Бастилия**, **Версаль**, **Гаронна** (у Булгакова *Гарона*), **Марсель**, **Лион**, **Нормандия**, **Рона**, **Руссильон** (в тексте *Русильон*) и др., функционирующие в исторически закреплённой форме, не соответствующей сегодняшним правилам практической транскрипции [1].

Вторая группа немногочисленна. В ряде случаев М.Булгакову, по-видимому, самому приходилось создавать русские эквиваленты названий малоизвестных городков и деревень, отмеченных пребыванием Мольера. Так, название *Auteil*, деревни под Парижем, где поселился драматург, чтобы отдохнуть от многолетней изнурительной работы, русский автор передает как **Отейль**, хотя в соответствии со звучанием оно должно передаваться как *Отей*. Очевидно, на такой выбор повлияли укоренившиеся топонимы *Марсель* (вместо *Марсей*, от фр.*Marseille*), *Версаль* (вместо *Версай*, от фр. *Versailles*). Таким образом, булгаковский *Отейль* отвечает традиционному способу адаптации в русском языке французских геономинаций с финалью —il(les). Наибольший интерес представляет третья группа — калькированные топонимы, которые не только служат средством локализации места действия, но и приобретают в тексте дополнительную экспрессию, выполняя художественно-изобразительную функцию. Таковы, в первую очередь, наимено-

вания театров и театральных залов, в которых давала представления труппа Мольера. Булгаков отступает от традиции сохранять французские названия. Так он поступает с названием Театра Маре (фр. *marais* — «болото»), переводя его на русский язык и тем самым показывая читателю внутреннюю форму наименования — **Театр на Болоте** (и часто просто **Болото**). Интенция автора очевидна: Театр на Болоте был традиционным и признанным, он составлял серьезную конкуренцию новому **Блестящему театру**, созданному семьей Бежар и Мольером. Еще более выразительной коннотацией обладают варианты **Нельская канава** и **Канава у Нельской башни** — уничижительные обозначения одного из первых залов для спектаклей труппы Мольера, в устах ее недоброжелателей. Этот городской топоним (урбаноним) происходит от названия рва на берегу Сены, предназначенного для отвода сточных вод.

В романе «Жизнь господина де Мольера» семантическому калькированию подвергнуты многочисленные парижские урбанонимы: названия кабачков («**Еловая шишка**», «**Белый баран**»), светских гостиных и театральных залов (**Голубая гостиная**, «**Черный крест**», «**Белый крест**»), городских районов и некоторых улиц (**Новый Мост**, **улица Старых Бань**) и др. Всё это позволяет автору приблизить топонимический фон к русскому читателю, сделать его действенным, «своим». Той же цели служат и полукальки, частичные заимствования: **Старый Лувр**, **Малый Бурбон**, **Лавка Пердрижона**, **монастырь Святой Клары Д'Аннесси**, **церковь Сен-Жермен Д'Оксерруа** и многие другие.

Анализ способов передачи французских топонимов в романе М.А. Булгакова «Жизнь господина де Мольера» обнаруживает прежде всего широкие возможности русского языка к восприятию и усвоению иноязычных номенклатур. Топонимосфера романа представляется нам фокусом межкультурной коммуникации русского писателя и читателя, с одной стороны и французского этнокультурного пространства, репрезентированного национально-маркированными языковыми знаками, с другой. И роль писателя — сделать эти языковые единицы более или менее понятными читателю, отразив свои художественные интенции и идеи, как отражены в романе блестящего мастера русской словесности XX — М.А.Булгакова.

Список использованной литературы:

1. Гиляревский Р.С. Иностранные имена и названия в русском тексте: Справочник / Р.С. Гиляревский, Б.А. Старостин. — 3-е изд., испр. и доп. — М.: Высш. шк., 1985. — 304 с.
2. Мозговой В.И. Освоение иноязычной топонимии в русском языке XVII века (на материале «Вестей-Курантов») :Дис. ... канд. филол. наук. — Донецк, 1981. — 260 с
3. Никонов В.А. Краткий топонимический словарь / В.А. Никонов. — М.: Мысль, 1966.
4. Правдикова А.В. Специфика передачи иноязычных микро-топонимов в художественном тексте (на материале английского языка) / А.В. Правдикова // Ономастика Поволжья: сборник материалов XII международн. научн. конф. (Казань, 14 — 16 сент. 2010 г.) / Под ред. И.А. Гилязова. — Казань:Отечество, 2010. — С. 426 — 429.
5. Фомина Л.Ф., Орлов В.В. Географическое пространство Михаила Булгакова: Словарь топонимов романа «Жизнь господина де Мольера». Пособие для студентов / Л.Ф. Фомина, В.В. Орлов. — Одесса: ТЭС, 2011. — 116 с.

«FALSE FRIENDS OF TRANSLATOR» IN ENGLISH-INTO-GERMAN TRANSLATION

Topicality of the research is based on the problem of cultural differences of English and German in the modern international society from the point of view of Ukrainian who studies the two foreign languages. The article studies the issue of lexical parallelisms in the process of translation and investigates the way of translation of 'false friends of translators' as a problem of intercultural communication.

Along with English, Dutch and Frisian, German belongs to the West Germanic group of Indo-European languages. Also, since English and German have the same etymological origins, there actually are a great number of words in both languages that are very similar and do have the same meaning ('word'/'Wort' – 'слово'; 'book'/'Buch' – 'книга', 'house'/'Haus' – 'будинок', 'water'/'Wasser' – 'вода'). However, similar words with a different meaning are also quite common ('bekommen' means 'to get', that is, 'to come by', not 'to become', and is thus a false friend, which could lead a German English learner to utter an embarrassing sentence like: 'I want to become a beefsteak.'). The scientists who have investigated English and German in comparison are J.A. Hawkins, Catharina Belinghausen, Markus Schneider, Simon Corston-Oliver, Michael Gamon, Savchenko L. P., Tyschenko K.

According to Braun P. and Skorohodko E., language parallels are understood as the presence of common elements (in particular, lexical) in two languages which are not necessarily related. These linguistic parallels can be random and natural.

The degree of differences between the meanings of certain lexical parallels are not the same. Therefore, all lexical parallels not related to linguistic affinity can be divided into two categories – internationalisms and pseudointernationalisms. Internationalisms, in turn, also can be divided into two groups - full and partial.

Thus, there are three types of lexical parallels:

1) complete internationalisms, words that coincide in all meanings in both languages (Accent – r, Akzent – акцент; march - v. marschieren – маршувати; Pacific – r, Pazifik (*from Latin*) – Тихий океан);

2) partial internationalisms, words meanings of which overlap only partially (r, Flanell — a certain type of cloth (фланель) | flannel — r, Stoff, Körperwaschstoff (фланель; губка); e, Forke — a spiked instrument for shovelling manure and other things on a farm (вила) | fork - e, Gabel (вилка));

3) pseudointernationalisms, meanings of which do not match in these two languages at all (eventuell — possibly, maybe (можливо) | eventually — endlich, schließlich (нарешті); s, Handy, *n.* — cell/wireless phone (мобільний телефон) | handy, *adj.* — praktisch, nützlich, handlich (корисний, практичний)).

Pseudointernationalisms or interlingual homonyms, better known as ‘translator’s ‘false friends’ (caique from French: ‘*faux amis*’) are lexical units (pairs of words or phrases) in two languages or dialects that look or sound similar, but have different meaning. The term ‘translator’s false friends’ (‘*faux amis*’) was introduced by the French theorists of translation M. Koessler and J. Derocquigny in 1928. P. Newmark, an outstanding English linguist, calls them deceptive cognates, as their meanings are different and they can easily confuse the target text receptor. ‘False friends of translator’ were investigated by many linguists, among who are E. Skorohodko, D. Lotte, R. Budagov, V. Akulenko etc.

The ‘false friends’ can be created in several ways:

1. Borrowing.

If Language A borrowed a word from Language B, then in one language the word shifted in meaning or had more meanings added, a native speaker of one language will face a false friend when learning the other. The words ‘*preservative*’ (‘консервант’) in English and ‘*Präservativ*’ (‘презерватив’) in German are derived from the Latin word ‘*praeservativum*’. However, in the German language the predominant meaning of the word has become ‘*condom*’ while in English it is ‘*conservation*’.

2. Homonyms.

In certain cases, false friends evolved separately in the two languages. Words usually change by small shifts in pronunciation accumulated over long periods and sometimes converge by chance on the same pronunciation or look despite having come from different roots. For example, German ‘*Rat*’ (pronounced with a long ‘a’) (‘порада’, ‘радник’) is cognate with English ‘*read*’ (‘читати’) and German ‘*Rede*’ (‘розмова’), while English ‘*rat*’ (‘щур’) for the rodent has its German cognate ‘*Ratte*’.

3. Pseudo-anglicisms.

These are new words formed from English morphemes independently from an analogous English construct and with a different intended meaning. For example, in German '*Oldtimer*' ('*стара модель автомобіля*') refers to an old car (or antique aircraft) rather than an old person ('*ветеран*'), while '*Handy*' ('*мобільний телефон*') refers to a mobile telephone.

Thus, 'false friends of translators' combine both partial internationalisms, and pseudointernationalisms. It can be asked how one (Ukrainian) can handle 'translator's false friends'. There is still no definite answer to the question despite the amount of research done on it. In fact, the most suitable solution to the problem seems to be in the person's/translator's own hands. On seeing an unknown or ambiguous word in the text, one should consult a dictionary as long as it is possible; however, it is even more advisable to constantly improve one's vocabulary and extralinguistic competence. Paying special attention to the context also proves to be helpful in most cases. Moreover, although the coverage of lexical combinability is insufficient in most bilingual dictionaries, the translation problems caused by it are easily surmounted by a person's/translator's linguistic feeling that may be either 'inborn' or developed through continual practice and learning.

In recent decades the trend of converging of the international terms meanings and gradually overcome of the semantic differences is more and more visible. This process will be long, moreover, it is impossible to get rid of 'false friends of translators' finally, but it is very real to build and set standards of the new terms.

LIST OF LITERATURE

1. Braun P. Internationalisms: identical vocabularies in European languages, language adaptation. — Cambridge: Cambridge University Press, 1989. — 250 p.
2. Hawkins J.A. A comparative Typology of English and German: Unifying the Contrasts. — London, 1986. — 248 p.
3. Акуленко В.В. Интернациональные элементы в лексике языков. Национальное, интернациональное в литературе, фольклоре и языке. — Кишинев: Штлинца, 1971. — 328 с.
4. Будагов Р.А. Человек и его язык. — М.: Издательство МГУ, 1974. — 260 с.
5. Лоте Д.С. Вопросы заимствования и упорядочения иноязычных терминов и терминологических элементов. — М.: Наука, 1961. — 174 с.

ЯКІ ПЕРЕКЛАДИ ДОКУМЕНТІВ ВИЗНАЄ ФЕДЕРАТИВНА РЕСПУБЛІКА НІМЕЧЧИНА?

Як відомо, засвідчення офіційного документа, перекладеного з української мови на німецьку, відбувається за правилами та нормами, встановленими на території відповідної німецькомовної держави (ФРН, Австрії, Швейцарії тощо), й навпаки — засвідчувати офіційний документ, перекладений з німецької мови на українську, можна лише на основі відповідних українських законодавчих та адміністративних приписів. Так, на відміну від ФРН, в Україні засвідчувати переклад, виконаний перекладачем, має право лише нотаріус (див. ст. 79 *Закону України «Про нотаріат»* та розд. 29 *«Інструкції про порядок вчинення нотаріальних дій нотаріусами України»*). Однак переклади, здійснені українськими перекладачами (перекладацькими бюро) і завірені українськими нотаріусами, як уже зазначалося вище, на території ФРН **недійсні**. Про це відомо компетентним юристам, однак цього часто не знають звичайні українські замовники перекладів, які, подаючи відповідні оригінали та переклади документів, здійснені в Україні, отримують у держорганах ФРН відмову про їх прийняття.

У ФРН офіційний переклад документів, що підтверджують певні юридичні факти (свідoctв, сертифікатів, документів про освіту, нотаріальних заяв тощо), мають право здійснювати тільки уповноважені на це перекладачі (нім. *ermächtigte/beeidigte Übersetzer*). В Україні на сьогодні працює лише одне німецько-українське СП («Німецький центр «Ahrens&Schwarz»), яке співпрацює з німецькими присяжними перекладачами й, відповідно, здійснює переклади українських офіційних документів, що є дійсними на території ФРН [1]. У ФРН інститут *присяжного перекладача* має чимало регіональних особливостей, які досі повною мірою не відображені в українській перекладознавчій та юридичній літературі. Так, німецький перекладач (громадянин ФРН), який хоче отримати **уповноваження** здійснювати посвідчення перекладу (нім. *Ermächtigung zur Beglaubigung des Zieltextes*) повинен обов'язково скласти незалежний державний іспит, який підтверджує його кваліфікацію (нім. *Die staatliche Prüfung für Übersetzerinnen und Übersetzer sowie für DolmetscherInnen*), а також так звану **загальну присягу** (нім. *All-*

gemeine Beeidigung). Вищезазначений іспит у кожній федеральній землі проводить *Центр з організації й проведення державних іспитів* (нім. *Landesprüfungsamt*). Його мають право складати перекладачі, які отримали кваліфікацію перекладача у спеціалізованих закладах освіти і набули щонайменше трьохрічного професійного досвіду. Документ про успішне складання державного іспиту є допуском до процедури *загальної присяги*, що здійснюється на подання самого перекладача при місцевих та земельних судах ФРН. При кожному із земельних судів ФРН існують свої вимоги допуску до такої присяги (див., напр., вимоги Вищого земельного суду федеральної землі ФРН Бранденбург) [2]. Після складення *присяги* перекладач отримує професійну спеціалізацію «судовий перекладач» або «перекладач офіційних документів» (нім. *Gerichtsdolmetscher* або *Urkundenübersetzer*). Його прізвище вносять до реєстру офіційних судових перекладачів й він отримує право засвідчувати свої переклади іменною печаткою присяжного перекладача.

У різних федеральних землях процедура засвідчення перекладу уповноваженим (присяжним) перекладачем називається по-різному, здебільшого переважає термін *завірення* (нім. *Beglaubigen*), а ось у федеральних землях Мекленбург-Передня Померанія, Саксонія та Саксонія-Ангальт ця процедура називається *підтвердженням* (нім. *Bestätigen*), а у Баден-Вюртенберзі — *посвідченням* (нім. *Bescheinigen*). Міністерство юстиції ФРН рекомендує використовувати терміни *підтвердження* та *посвідчення*, оскільки вони не збігається із терміном нотаріального завірення (нім. також *Beglaubigen* — укр. *завірення справжності підписів або копій оригіналу*). Загалом законодавчі та адміністративні приписи щодо оформлення та здійснення перекладів офіційних документів у різних федеральних землях ФРН відрізняються (порівн., напр., *Закон Вільного і ганзейського міста Гамбур' «Про офіційне залучення та загальну присягу усних та письмових перекладачів»* — нім. скор. *HmbDolmG*, та відповідний закон *Закон Вільної держави Баварія* — нім. скор. *BayDolmG*) [3], до того ж у кожній із федеральних земель ФРН можуть бути ухвалені різними держорганами (див., напр., Інструкцію, видану Міністерством внутрішніх справ та спорту Вільного і ганзейського міста Гамбург, «*Про виконання завірених перекладів*» від 01.10.2010 — нім. *Merkblatt für die Anfertigung von beglaubigten Übersetzungen*). Посвідчувальні формули, які присяжний перекладач розміщує на початку або в кінці перекладу, також варіюються: «*завірений переклад з (відповідної) мови*» (нім. «*Beglaubigte Übersetzung aus der ... Sprache*»)

або «вищеподаний переклад документа, наданого мені в оригіналі (або разом з фотокопією чи копією) відповідною мовою, є правильним і повним» (нім. «*Vorstehende Übersetzung der mir im Original (oder: begl. Fotokopie, oder Kopie) vorgelegten und in ... Sprache abgefassten Urkunde ist richtig und vollständig*»), або «правильність і повноту перекладу» (нідтверджую) (нім. *für die Richtigkeit und Vollständigkeit der Übersetzung*). Після цього формулювання перекладач ставить свій підпис і особисту печатку. Тож, у ФРН практикується так звана спрощена процедура завірення документа, за якою додаткове завірення перекладу з боку нотаріуса не обов'язкове (згідно з § 2 *Постанови уряду ФРН «Про спрощення процедури у законодавстві про встановлення обов'язкової форми документації»* — нім. *Verordnung zur Vereinfachung des Verfahrens auf dem Gebiet des Beurkundungsrechts*).

Список використаної літератури:

1. Перекладацьке бюро німецьких присяжних перекладачів «Німецький центр «Ahrens&Schwarz» [Електронний ресурс] — Режим доступу: www.ahrens.kiev.ua;

2. Brandenburgisches Oberlandesgericht [Електронний ресурс] — Режим доступу: <http://www.olg.brandenburg.de> ;

3. Gesetz über die öffentliche Bestellung und allgemeine Vereidigung von Dolmetscherinnen und Übersetzerinnen sowie Dolmetschern und Übersetzern [Електронний ресурс] — Режим доступу: www.gesetze-im-internet.de

СЕКЦІЯ 3. ПРОБЛЕМИ ЮРИДИЧНОЇ ЛІНГВІСТИКИ ТА ЮРИДИЧНОГО ДИСКУРСУ

Балабуха К.В.
доцент НУ «ОЮА»

МІСЦЕ ФРАЗЕОЛОГІЧНИХ ОДИНИЦЬ У ЮРИДИЧНІЙ ЛЕКСИЦІ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ

Сьогодні в лінгвістиці приділяється велика увага питанню взаємодії мови і культури. Культура, як і мова, є формою свідомості, що відображає світогляд людини. Мова служить засобом накопичення і зберігання інформації, вона — вмістище знань людини про світ. Зв'язок лінгвістики із національними культурами незмінний. Дослідження взаємозв'язку мови і культури набуває нового ракурсу розгляду у зв'язку з вивченням картини світу і, зокрема, мовної картини світу. Мова — це знакова система, де зафіксована не тільки реальність, але і символічний всесвіт. Фразеологізми, у свою чергу, розглядаються вченими (Б. Ажнюк, А. Архангельский, О. Кунін, О. Селіванова, В. Телія та ін.) як лінгвосеміотичний феномен, у якому в усталеній формі зберігаються і транслюються уявлення етносу про світ, культурна та історико-міфологічна інтеріоризація дійсності та внутрішнього рефлексивного досвіду народу[1]. Отже, фразеологізми є носіями екстралінгвістичної інформації, що становить культурний компонент значення, згідно з лінгвокраїнознавчою теорією слова Є.Верещагіна та В. Костомарова.

У цій статті ми розглянемо як представлений фразеологічний фонд англійської мови у юридичній лексиці.

Мова права — функціональний різновид літературної мови з характерними лінгвостилістичними та структурно-жанровими ознаками, обумовленими специфікою правової сфери та комунікативно-професійними потребами в ній. Мова права характеризується набором лінгвостилістичних параметрів. Серед них: офіційність, ясність, точність, чіткість структури викладу, кодифікованість, узагальненість, високий рівень стандартизації термінології і синтаксичних конструкцій (усталених виразів, формул, кліше) та деякі інші[2]. Мова англійських юридичних текстів є однією з найбільш

спеціалізованих, що особливо спостерігається на рівні термінології. Юридична термінологія - це прошарок лексики, яка обслуговує правознавство, пов'язана з юриспруденцією, як наукою, як фахом, як галуззю професійної діяльності. Правова термінологія входить до складу фразеологічного фонду мови разом з великою кількістю кліше, розмовних формул, сталих виразів та фразових дієслів, які представлені у значному об'ємі у юридичній лексиці. Наприклад: (англ.) *Chancellor of Exchequer* — (укр.) міністр фінансів; (англ.) *obiter dictum* — (укр.) неофіційна думка судді, (англ.) *to do away with somebody* — (укр.) позбавитись когось; (англ.) *to break into* — (укр.) проникнути до приміщення та ін.

У межах цієї статті розглянемо таку групу фразеологізмів як терміни-метафори і терміни-ідіоми. До неї входять словосполучення, що складаються зі слів з метафоричним значенням, а також терміни-фразеологізми. Труднощі перекладу таких термінів полягають у тому, що їх внутрішня форма, не дає перекладачу змоги вивести значення всієї термінологічної одиниці. Іншими словами, вгадати значення таких словосполучень буває далеко не просто, а дослівний переклад усіх компонентів словосполучення (калькування) в цих випадках, як правило, не передає значення такого терміна. Наприклад: (англ.) *blue sky laws* — (укр.) законодавство про контроль за капіталовкладеннями; (невірно) - закон про повітряний простір; (англ.) *king's bounty* — (укр.) допомога матері, що народила трійню або більше; (невірно) - королівська щедрість; (англ.) *christmas tree* — (укр.) перевантажений поправками законопроект; (невірно) — різдвяна ялинка.

Якщо є ознаки того, що термін є ідіомою чи містить метафоричні або метонімічні значення, то дослівний переклад таких термінів, як правило, не допускається. Спочатку необхідно визначити точне значення термінологічного словосполучення, національно-історичну вмотивованість, у разі її наявності, використовуючи словники і довідкові джерела. Іноді зрозуміти значення подібного терміну можливо лише, якщо брати до уваги його екстралінгвістичний компонент значення або історичне походження. Наприклад: (англ.) *statutory rights* — (укр.) законні права покупця у (реченні: *This offer doesn't affect you statutory rights*). Походження: відповідно закону, що був прийнятий в 1994 році у Великій Британії, кожний покупець товарів має тримати за свої гроші якісний товар, який співпадає з описом та без дефектів під час знижок та особливих акцій. (англ.) *Spin doctors* — (укр.) експерт зі зв'язків зі спільнотою. Екстралінгвістична інформація: Завдання цього експерту — представляти

найсприятливішим та найпереконливішим способом непопулярні рішення та політичні ініціативи і т. ін. «Spin» означає обертання м'яча в деяких видах спорту, що може мати непередбачені наслідки.

Якщо перекладач відмовляється від збереження образності через невмотивованість внутрішньої форми, особливості стилю, контексту тощо, то для передачі значення терміна використовується описовий переклад, який у подальшому може бути скорочений до ключового слова. Наприклад: (англ.) *king's bounty* — (укр.) допомога.

У межах даної статті неможливо навести більше прикладів з усього розмаїття фразеологічних одиниць, що вживають у складі юридичної лексики. Однак, вони впевнено ілюструють важливість урахування екстралінгвістичної інформації при їх перекладі. Аналіз автентичної юридичної літератури та наукових джерел з питань фразеології та термінології дає змогу зробити висновок про суттєву частину фразеологічних одиниць у об'ємі юридичної лексики, яка вимагає ретельного вивчення як з боку лінгвістів та перекладачів, так із збоку методистів.

Список використаної літератури:

1. Браян Локкет за строкой словаря. (Сборник необычных английских слов и выражений). — М.: «Глосса», 1998. — 144с.
2. Селіванова О.О. Нарис з української фразеології (психоконітивний та етнокультурний аспекти): Монографія. - К. - Черкаси: Брама, 2004. — 276 с.
3. Суперанская А.В., Подольская Н.В. Общая терминология: теоретические вопросы. — М., 1998. — 243 с.

ЛАТИНОАМЕРИКАНСКИЕ ВАРИАНТЫ ИСПАНСКОГО ЯЗЫКА И ИХ РОЛЬ В ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ ПОДГОТОВКЕ ЮРИСТОВ

Проблема языковой вариативности является одной из актуальных тем современности. Наибольший вклад в изучение проблемы языковой вариативности на материале испанского языка внес академик Г.В. Степанов, который предложил понятие «национальный вариант» — термин, характеризующий формы национальной речи, которые не обнаруживают резких структурных расхождений, но вместе с тем приобретают автономию, поддерживаемую и осознаваемую в пределах каждой национальной общности.

В Большом Энциклопедическом Словаре можно найти следующее определение национального варианта: *«**Национальный вариант** — термин, характеризующий способ существования и функционирования единиц национального языка и языковой системы в целом. Под этим термином понимают особые социолингвистические объекты (или разновидности), в виде которых существует реально единый язык»*. Отталкиваясь от определения национального языка как высшей формы существования языка нации, национальный вариант языка можно охарактеризовать как форму существования единого национального языка в различных социумах, который, однако, выполняет те же функции, что и национальный язык, от которого данный вариант образован. При этом национальный вариант языка неизбежно вбирает в себя весь социально культурный колорит той нации, в рамках которой он существует.

С точки зрения лингвистического статуса, все латиноамериканские варианты испанского языка считаются «национальными вариантами», что подтверждается его рангом официального (государственного) языка в этих странах, наличием национальной литературной нормы на испанском языке, статусом родного для более 50% жителей, и выполнением им всех общественных функций.

Для определения языковых стандартов испанского языка Испании сначала, как известно, ограничивались критерием использования разговорного языка в высшем обществе, регистр устной речи, принятый повсеместно за образец, принадлежал королевскому двору и монарху. Позднее данный критерий был изменен: устная языковая норма знати была вытеснена письменной литературной нормой — язык двора уступил место языку просветителей. Испанский языковой стандарт утверждался на протяжении XVII — XVIII веков и сопровождался стилистическими разногласиями между защитниками «чистого» испанского языка и сторонниками его обогащения за счет французского языка и литературы. Испанский язык приобретает свой институционный статус с основанием Испанской Королевской Академии в 1713 году.

На территории Латинской Америки испанский язык является собой вариант структурно единого испанского языка в совокупности его новых общенародных и местных диалектов и говоров. Литературная норма речи (главным образом устная) здесь географически дифференцирована в соответствии с национальными, государственными границами. Однако американская письменная речь, при всем ее сходстве с литературным языком Испании, не является, по мнению исследователей, абсолютно единой и монолитной.

В Латинской Америке испанский язык распался на ряд диалектов, которые отличаются не только произношением, но и лексической базой. Это связано с несколькими факторами. Прежде всего, латиноамериканский испанский формировался на базе разговорного испанского языка, точно так же, как много веков назад разговорная латынь породила романские языки. Кроме того, в различных регионах испанский язык испытывал влияние разных индейских языков, а также должен был адаптироваться к местным условиям. Наконец, разные страны принимали выходцев из разных регионов. Так, в Аргентине используется много заимствований из итальянского языка, приехавших вместе с огромным числом переселенцев.

Появились различия в произношении. Специалисты легко отличат кубинца от аргентинца, а их обоих от испанцев. Имеются некоторые, хотя и не очень значительные расхождения в грамматике: использование в Аргентине местоимения *vos* вместо обычного *tu*. Но больше всего проблем возникает с лексической базой, так как постепенно одни и те же понятия стали по-разному называться в диалектах испанского, а одни и те же слова приобрели новый

и различающийся смысл. Так, в Латинской Америке компьютер называли *computadora*, а в Испании используют термин *ordenador*, схожий с французским *ordinateur*.

Национальная вариативность испанского языка прослеживается и в юридической сфере, где большое влияние на лексическое и правовое отличие латиноамериканских стран оказали правовые системы таких государств как Италия, Германия, Франция, США.

Так, в гражданских кодексах некоторых латиноамериканских стран (Аргентина, Уругвай, Чили) отсутствует понятие *norma jurídica* (правовая норма), в отличие от ГК Испании, где этому понятию посвящена вводная часть. Выражение «вступать в силу» о законе, так же имеет лексическую вариативность: в Испании — *entrar en vigor*, в Аргентине — *entrar en vigencia*. Фраза «незнание закона не оправдывает» в Испании — *la ignorancia de las leyes no excusa*, в Аргентине и Уругвае — *la ignorancia de las leyes no sirve de excusa*, а в Чили — *nadie podrá alegar ignorancia de la ley*. Юридический термин «физическое лицо» в Испании — *persona natural*, в Уругвае — *persona civil*, в Аргентине — *persona de existencia visible*. Понятие «расторжение брака»: в Испании — *la disolución del matrimonio*, в Чили — *la separación judicial*, в Аргентине — *la disolución del vínculo*, в Перу — *la anulabilidad del matrimonio*. Для обозначения термина «опекунство», в Испании используется понятие *curatela*, тогда как в Чили и Уругвае — *curaduría*.

Изучение языковой вариативности испанского языка имеет большое значение при подготовке студентов-правоведов, как в области гражданского права, так и в других направлениях. Анализ латиноамериканской и испанской юридической терминологии позволяет расширить кругозор, повысить уровень профессионализма, компетентности и конкурентоспособности будущего юриста.

Список использованной литературы:

1. Степанов Г. В. Испанский язык Америки в системе единого испанского языка: Автореф. докт. дис. Л., 1966.
2. Степанов Г. В. Проблемы изучения испанского языка Латинской Америки // Вопр. языкознания. 1957. №4.
3. Степанов Г. В. К проблеме языкового варьирования: Испанский язык Испании и Америки. М., 1979.
4. Большой энциклопедический словарь онлайн — Режим доступа: <http://www.vedu.ru/BigEncDic/>

ЛІНГВАЛЬНІ ТА ЕКСТРАЛІНГВАЛЬНІ ОСОБЛИВОСТІ ДИСКУРСУ ПРАВА В СУЧАСНІЙ НІМЕЦЬКІЙ МОВІ

Дискурс права належить до типу інституційного дискурсу, що відноситься до сфери врегулювання соціальних взаємовідносин та характеризується жорсткою організацією та ієрархічною структурою.

Стиль більшості правових документів не повинен викликати додаткових асоціацій та відвертати увагу від суті документу, відсутні будь-які індивідуально-авторські риси. Нейтральне викладення юридичних норм підвищує ефективність правового регулювання.

У формуванні термінологічних одиниць дискурсу права велику роль відіграють як лінгвальні так і екстралінгвальні фактори. Однак, часто складно визначити, який саме фактор вплинув на ту чи іншу зміну у мові, так як і лінгвальні, і екстралінгвальні фактори здебільшого діють разом і сумісно.

Виникнення і розвиток права нерозривно пов'язані з виникненням і розвитком держави. Так у сучасному дискурсі права існують поняття *Deutsches Recht*, *Germanisches Recht*, *kanonisches Recht*, *gemeines Recht*, *gelehrtes Recht*, кожне із яких характеризує стан юриспруденції у визначений період державного розвитку.

Найбільш суттєвим для формування термінології дискурсу права вважається соціально-економічний фактор, оскільки головним завданням юриспруденції являється створення правової законодавчої основи для всіх видів суспільної діяльності.

Право регулює поведінку людини в суспільстві, визначає деякі моделі її вчинків, тому фактор поведінки впливає на формування термінів права. Так різні види дій спричинили створення різних за значенням правових термінів: *Mord*, *Straftat*, *Verbrechen*, *Vergehen*, *Disziplinarvergehen*.

Ідеологія також є впливовим фактором, що сприяє на протязі всієї історії розвитку юридичної термінології. Під впливом ідеологічних факторів терміни можуть виникати і зникати. Із зникненням комуністичної ідеології зникла номенклатура посадових осіб, державної влади і багато інших понять із всіх галузей права Німеччини: *Volkskammer*, *Staatsrat*, *Selbstverpflichtung*, *Produktionsgenossenschaft*.

Екстралінгвальні фактори посприяли також виділенню із загальногалузевої правової терміносистеми вузькогалузових термінів.

Німецька юридична термінологія дискурсу права показує тісний зв'язок із лексикою загального вжитку протягом усього свого розвитку.

Специфічні властивості німецької мови проявляються і в правовій термінології. Слід зауважити, що утворення термінологічних гнізд є одним з найважливіших проявів системності правової термінології: *Schuld, Verschulden, schulden, Schuldner, schuldfrei, schuldhaft, Beschuldigung, Mitschuld, schuldig, Schuldige, schuldigsprechen*.

Кореневі слова утворюють базові терміни, які становлять найстаріший пласт термінології. У німецькій юридичній термінології до них відносяться терміни, що позначають основні поняття: *Strafe, Recht, Schuld, Gesetz, Gericht*.

Специфічна особливість термінології права полягає в широкому використанні похідних слів, що свідчить про вторинність термінології по відношенню до загальнолітературної мови. Найбільш типовими способами утворення термінів у німецькій мові визнають морфологічний спосіб або афіксальне словотворення і словоскладення.

Суфіксація відноситься до найбільш поширеного способу словотворення у німецькій правовій мові. Дослідження показало, що серед термінів із значенням діяча в німецько-російському юридичному словнику частка термінотворення з суфіксом *-er* складає 72%: *Richter, Gesetzgeber, Mörder, Kläger, Verwalter*. Дуже продуктивним у творенні правової термінології є суфікс *— ung*: *Drohung, Gefährdung, Verletzung, Forderung*.

Із споконвічних префіксів в юридичній термінології особливо помітна роль префікса *un-*, оскільки він має здатність утворювати терміни із значенням «явище, протилежне названому мотивуючою основою»: *Ungerechtigkeit, unbestraft, unvereidigt, ungesetzlich, unparteiisch, unmoralisch*.

Незважаючи на поширеність афіксального термінотворення, все ж переважаючим засобом творення сучасних термінів в німецькій мові є словоскладення. Здебільшого для німецької юридичної термінології характерні двохкомпонентні композити: *Landesrecht, Ersttäter, Grundgesetz, Doppelmord, Einzeltäter, Freispruch, Behindertenhilfe*.

Конверсія в утворенні юридичних термінів менш продуктивна ніж розглянуті вище способи, але використовувані для утворення

термінологічних одиниць типи конверсії різноманітні: *Angeklagte, Verhaftete, Fall, Rat, Erlaß, Antrag, Befehl, Betrag, Verhör*.

Абревіація відноситься до більш пізніх способів термінотворення. Ї слід відзначити, що цей спосіб досить поширений в юридичній термінології: *Grundgesetz – GG; Bürgerliches Gesetzbuch – BGB; BGH-Bundesgerichtshof; Gesellschaft mit beschränkter Haftung – GmbH*.

У німецькій правовій термінології наголошується зростаюча роль різноманітних словосполучень: *allgemeine Abstimmung, angeborenes Recht, Verfolgung der Bürger, Achtung der Menschenwürde, Verbrechen mit Todesfolge*.

Термінологія правового дискурсу поповнюється не тільки за рахунок використання словотворчих засобів, але й шляхом термінологізації, транс-термінологізації і запозичення вже сформованих термінів з інших мов.

Список використаної літератури:

1. Головин Б.Н., Кобрин Р.Ю. Лингвистические основы учения о терминах. - М.: Высш. шк., 1987. - 104 с.

2. Рыженкова Т.В. Специфика транстерминологизации в отраслевой терминосистеме (на материале терминов правоведения английского и русского языков): Автореф. дис.канд. филол. наук. — Волгоград, 2001.-22 с.

3. Хижняк С.П. Юридическая терминология: формирование и состав. - Саратов: Изд-во Саратов. ун-та, 1997. - 136 с.

4. Шишканова Л. П. Специфика внутрисистемных межотраслевых единиц в немецкой юридической терминологии: диссертация ... кандидата филологических наук: 10.02.04. - Саратов, 2006. - 164 с.

Кузенко С.Д.
Преподаватель кафедры германских
и романских языков НУ «ОЮА»

ЮРИДИЧЕСКИЙ ТЕРМИН КАК ЯЗЫКОВОЙ И СОЦИОКУЛЬТУРНЫЙ ФЕНОМЕН (НА МАТЕРИАЛЕ НЕМЕЦКОГО СЕМЕЙНОГО ПРАВА)

Процессы глобализации оказывают существенное влияние на формирование и развитие социокультурной ситуации в современном обществе и специфику коммуникации в профессиональной, обиходной и бытовой сферах. Проблемы семейного права всегда находятся в центре общественного внимания. Проблемы коммуникации в вопросах семьи и брака оказывают влияние на развитие профессиональных контактов в юридической практике. Изучение этих феноменов является одним из активно развивающихся направлений лингвистических исследований.

Термин является важным компонентом профессионального общения. Взаимодействие языковых и социокультурных аспектов в структуре юридического термина оказывают влияние на профессиональную коммуникацию. В праве наибольшее распространение получили термины-синонимы: *der Rechtsanwalt = der Advokat* (адвокат, защитник); *die Ehescheidung = die Eheauflösung = die Eheaufhebung* (развод); *gemeinschaftliches Vermögen = eheliches Gesamtgut* (совместное имущество в браке) и др.

В области семейного права наибольшее распространение получили термины с компонентом *—ehe/Ehe—*: *der Ehemann* (муж, супруг), *die Ehefrau* (жена, супруга), *der Ehepartner* (супруг), *der Ehebruch* (нарушение супружеской верности), *die Eheschließung* (заключение брака), *die Ehenichtigkeit* (недействительность брака), *die Zivilehe* (официально зарегистрированный брак), *die Ehescheidung* (развод), *die Ehemündigkeit* (ограниченная брачная правоспособность), *die Ehefähigkeit* (полная брачная правоспособность), *eheliche Lebensgemeinschaft* (брак), *die Ehelichkeit* (брачное происхождение (ребенка)), *der Ehevertrag* (брачный договор) и др.

Термин выполняет в тексте функцию дефиниции и вводится в текст как ее заместитель. Анализ текста статей Гражданского кодекса Германии показывает, что характерным является

подход, при котором в самой статье термину дается толкование, и тем самым он вводится в обращение. Пример анализа терминов *das Anfangsvermögen* -добрачное имущество супругов и *das Endvermögen* — имущество каждого из супругов, оставшееся за ним после прекращения брачных отношений показывает, как текстовая природа термина реализуется в конкретном тексте закона.

Anfangsvermögen (Bürgerliches Gesetzbuch, Artikel 1374)

Anfangsvermögen ist das Vermögen, das einem Ehegatten nach Abzug der Verbindlichkeiten beim Eintritt des Güterstandes gehört.

Endvermögen (Bürgerliches Gesetzbuch, Artikel 1375)

Endvermögen ist das Vermögen, das einem Ehegatten nach Abzug der Verbindlichkeiten bei der Beendigung des Güterstandes gehört.

Термин аккумулирует общезыковую и специальную информацию и является единицей языкового и профессионально-научного знания. Общезыковая информация может подвергаться ассоциативно-образному переосмыслению в процессе профессионально-научной деятельности, превращаясь в информацию терминологическую. Так произошло, например, в юридической сфере с глаголом *klagen* (жаловаться, сетовать), который получил помимо основного общезыкового еще и терминологическое значение — *gegen j-n klagen* (подавать в суд на кого-либо), а существительное *die Klage* (плач, вопль, стенания, сетование) получило терминологическое юридическое значение — *жалоба, иск, прошение*.

Юридический термин — это слово или словосочетание, имеющее юридическое значение, выражающее правовое понятие, применяемое в процессе познания и освоения явлений действительности с точки зрения права. Термины немецкого языка права — это сложные слова (в подавляющем большинстве двухосновные). Выделяются три основные схемы появления сложных слов-терминов (Nomen+Nomen: *Ehenichtigkeit, Eheauflösung, Zugewinnausgleich*; Adjektiv+Nomen: *Zivilehe, Gesamtgut*; Nomen+Fugenelement+Nomen: *Anfangsvermögen, Lebensgemeinschaft, Errungenschaftsgemeinschaft*.). Наиболее продуктивно терминообразование путем эксплицитной деривации, а именно с помощью суффиксов —ung и —keit: *Ehenichtigkeit; Ehefähigkeit; Ehemündigkeit; Gesamtgutverbindlichkeit; Unehelichkeit; Eheauflösung; Eheaufhebung; Eheschließung; Gütertrennung; Scheidung; Vaterschaftsvermutung*.

Анализ текстов ГКГ позволяет сделать вывод о наличии тенденции в немецкой юридической коммуникации, которая отражает

стремление к сохранению уникальных черт в немецкой юридической терминологии — черт национального языка. Даже ассимилированные латинские термины римского права имеют в большинстве случаев национальные эквиваленты (*der Kontrakt — der Vertrag; das Mobiliar — das Mobiliarvermögen; der Advokat — der Anwalt, Rechtsanwalt; das Akzept — die Annahme*). По данным проведенного исследования, сохранение национальных корней является особенностью юридической терминологии. Юридический термин немецкого языка образуется преимущественно из «национального строительного материала» — корней национального языка.

Список использованной литературы:

1. BGB - Bürgerliches Gesetzbuch. Ausgabe 2012: Mit den Nebengesetzen zum Verbraucherschutz, Mietrecht und Familienrecht.

2. Гришенкова, Ю. А. Особенности терминов в языке права (на материале немецкого языка) / Ю. А. Гришенкова // Язык и общество. — Ярославль: Изд-во ЯГПУ, 2002. - С.34-36.

3. Гришенкова, Ю. А. Отражение социальных изменений в языке права (на примере семейного законодательства Германии) / Ю. А. Гришенкова // Язык и общество: Сборник материалов международной научной конференции «Чтения Ушинского». Вып.3. - Ярославль: Изд-во ЯГПУ, 2004. - С. 44-49.

Оруджева С.Э.
преподаватель кафедры германских и романский языков
Национального университета
«Одесская юридическая академия»

КОНТРАСТИВНЫЙ АНАЛИЗ КЛИШЕ-ЭКВИВАЛЕНТОВ НОРМАТИВНО-ПРАВОВЫХ ДОКУМЕНТОВ ИСПАНИИ И УКРАИНЫ

Проводя сравнение синтаксических конструкций двух языков, необходимо дать предварительную оценку по крайней мере двум моментам. Во-первых, нужно выяснить какие конструкции в сравниваемых языках вообще поддаются сравнению. Во-вторых, важно узнать до какой степени сравниваемые конструкции обладают формальным сходством.

В некоторых работах было выдвинуто предположение о том, что сравнению поддаются только конструкции, обладающие контекстуальной эквивалентностью. Эквивалентными являются конструкции, которые, по крайней мере в некоторых случаях, могут взаимно переводиться.

Легко заметить, что понятие эквивалентности по своей природе связано со значением сравниваемых конструкций и что любой подход к контрастивным исследованиям через понятие эквивалентности должен основываться на значении.

Однако при переводе каких-то конкретных предложений и фраз и проведении сравнительного анализа их структур также необходимо учитывать и их форму. Некоторые из эквивалентных конструкций могут состоять из одинакового числа эквивалентных формативов, расположенных в одинаковом порядке. В некоторых работах такие конструкции были названы конгруэнтными, а отношения между ними назывались конгруэнтностью.

Если мы будем характеризовать различные конструкции в любых двух языках с точки зрения их эквивалентности и формального соответствия, то мы заметим, что предложения и словосочетания могут быть: а) эквивалентными, но формально отличаться друг от друга; б) эквивалентными и формально подобными, т.е. конгруэнтными; в) неэквивалентными, но формально подобными; г) неэквивалентными и формально отличаться друг от друга.

В настоящей статье основное внимание будет уделяться рассмотрению конструкций типа а и б.

Проведя анализ названий нормативно-правовых актов Испании, мы обнаружили некоторую разницу в клише-эквивалентных названиях данных документов сравнительно с нормативно-правовыми актами Украины.

Например, клише «Земельный кодекс» соответствует испанское «*Leu agraria*», что дословно означает «Аграрный закон»; клише «нормативно-правовой акт в испанском законодательстве» соответствует слово «*normativo*».

Охарактеризовав найденные конструкции Гражданского кодекса Испании и Украины, мы обнаружили, что большинство из них относится к категории б, т.е. являются эквивалентными и формально подобными. Как, например, в законодательствах обеих стран присутствуют клише-эквиваленты: *disposiciones generales* (основные положения), *disposiciones finales* (заключительные положения), *fuentes del derecho* (источники права), *Código Civil* (Гражданский кодекс), *Código de Procedimiento* (Гражданско-процессуальный кодекс), *Código de Familia* (Семейный кодекс), *ámbito de aplicación* (сфера применения), *régimenes jurídicos* (юридические нормы), *personas jurídicas* (юридические лица), *los bienes inmuebles* (недвижимое имущество), *los bienes muebles* (движимое имущество), *derecho de accesión* (право присоединения), *convenio económico* (хозяйственный договор).

Также в результате анализа нормативно-правовых документов Испании и Украины нами были найдены клише-эквиваленты, относящиеся к группе а, т.е. те, которые являются эквивалентными по своему содержанию, но формально отличаются друг от друга. Это такие клише как, например: *defensor judicial*, что в дословном переводе означает *юридический защитник* и соответствует термину *опекун по назначению*.

При сопоставлении лексики испанского и русского языков можно обнаружить пробелы, белые пятна, в семантике одного из языков. Эти пробелы называются лексическими лакунами и появляются в результате отсутствия эквивалента в виде слова слову другого языка. Слово лакуна означает пробел, пропуск, недостающее, неясное, темное место и используется в лингвистических и литературоведческих текстах. Например, если в лексической системе языка нет однословного обозначения для какого-либо предмета, ученые называют это лакуной.

При обнаружении лакун правильнее говорить не только об отсутствии эквивалента виде слова слову другого языка, но и об отсутствии эквивалента в форме устойчивого сочетания этому слову (или фразеологизму) другого языка. Следовательно, лакуны — это такие иноязычные слова и словосочетания, передача которых в другом языке осуществляется при помощи свободных словосочетаний (пространные объяснения их значения).

В ходе нашего анализа нормативно-правовых документов Испании и Украины нами была обнаружена лакуна *conmoriencia*, этот термин не имеет эквивалента в нормативно-правовой лексике Украины и переводится как *одновременная кончина нескольких лиц*.

Подводя итог нашего исследования можно сделать вывод, что в нормативно-правовых документах исследуемых стран в большей мере присутствуют эквивалентные и формально подобные конструкции и в меньшем количестве конструкции эквивалентные по своему содержанию, но формально отличающиеся друг от друга.

Список использованной литературы:

1. Гак В. Г. Контрастивная лингвистика. - М., 1989. - С. 5-17;
2. Демьянков В. З. Контрастивный анализ языка и текста средств массовой информации [Электронный ресурс]/ Демьянков В. З. — Режим доступа: <http://www.infolex.ru/CONSMI.HTM>; 3. Legislaciyn Espacola [Electronic resource]. - Режим доступа: <http://legislacion.derecho.com/>. — Mode of access.

ТЕРМИН «СЕКТА» В УКРАИНСКОЙ И ИСПАНСКОЙ ЮРИСПРУДЕНЦИИ

В данной статье рассматривается термин «секта» и его использование в украинской и испанской юриспруденции, в Конституциях Украины и Испании, законах и подзаконных актах, в частности анализировался текст Закона Украины «О свободе совести и религиозных организациях» от 23 апреля 1991 года, Органический Закон Испании о Свободе Религии от 5 июля 1980 года, некоторые правовые статьи, законопроекты и прочие юридические тексты.

Объектом исследования является термин «секта». Изначально само слово «секта» было нейтральным термином для описания отдельных, обособленных политических, философских и религиозных групп. Термин и понятие «секта» существует со времен Римской империи. Согласно этимологическому словарю Макса Фасмера, слова «секта» происходит от латинского «*secta*» — «отколовшаяся часть религиозной общины», производным от «*secāre*» — «резать, разделять, отсекаль», а также от «*sequor*» — «следовать за кем-то, повиноваться». С.И. Ожегов дает следующее определение слову «секта»: СЕКТА: книжн. неодобр. группа лиц, замкнувшихся в своих мелких, узких интересах.

Разнообразие религиозных новообразований настолько велико, что возникла потребность в их общем наименовании. Ни в Украине, ни в Испании нет единого мнения относительно их терминологического обозначения. На примере мы обнаружили, что называют их по-разному: секты, нетрадиционные религии, новые религиозные объединения, альтернативные верования, возникающие религии или просто культы и т.п.

В Украине правовой статус религиозных организаций регламентируется Конституцией Украины и Законом Украины «О свободе совести и религиозные организации», с принятием которого 23 апреля 1991 г. Украина радикально изменила свое отношение к проблемам свободы совести и вероисповеданию, закрепила правовой статус религиозных организаций, предусмотревши гарантии этой свободы. В Украине существует религиозная свобода. Согласно статье 35 Конституции Украины «Каждый имеет право на

свободу мировоззрения и вероисповедания. Это право включает свободу исповедовать любую религию или не исповедовать никакой, беспрепятственно отправлять единолично или коллективно религиозные культы и ритуальные обряды, проводить религиозную деятельность». Религиозная свобода пришла вместе с независимостью Украины. На сегодняшний день украинское законодательство по религии одно из самых либеральных в Европе, зарегистрировать религиозную организацию очень просто. Закон не ставит преград на пути регистрации. Осуществление этого права может быть ограничено законом лишь в интересах охраны общественного порядка, здоровья и моральности населения или защиты прав и свобод других людей.

В ходе исследования термин «секта» не был найден ни в одном правовом документе украинского и испанского законодательства, однако само понятие «секта» выражалось через множество эвфемизмов. Представляет интерес для исследования Органический Закон Испании о Свободе Религии от 5 июля 1980 года (La Ley Organica de Libertad Religiosa (LO 7/1980, de 5 de Julio. В тексте нет ни одного упоминания термина «секта», однако понятие разнообразных религиозных течений выражается через следующие перифразы: «grupos» — группы, «creencias distintas» — отличающиеся верования, «nueva doctrina» — новое учение, доктрина, «confesiones distintas a la católica» — конфессии, отличающиеся от католической, «creencias religiosas» — религиозные верования, «nueva corriente» — новое течение, «culto» — культ, «comunidades religiosas» — религиозные сообщества, «minorías religiosas» — религиозные меньшинства, «otras confesiones religiosas» — другие религиозные конфессии и т.д. Испанское законодательство не делит религиозные течения на «хорошие» или «плохие, вредные», «разрешенные, правильные» или «запрещенные», единственным критерием является государственная регистрация, выполнение всех юридических норм и предписаний.

Большинство зарубежных исследователей, а также составители Закона Украины «О свободе совести и религиозных организациях» предпочитают пользоваться такой конструкцией, как «новые религиозные движения» и «религиозные организации» к которой прибегают в основном в политических целях для декларации так называемой религиозной толерантности по отношению к сектам. Такое словосочетание считают наиболее приемлемым и некоторые теологи, принадлежащие к самым различным конфессиям.

Необходимо отметить, что использование словосочетания «новое религиозное движение» не раскрывает сути предмета, а создает иллюзию смысловой тождественности традиционных церквей и сект.

Список использованной литературы:

1. Воробьева И.Б. Термин «секта» и его использование в юриспруденции. // Вестник Саратовской государственной академии права: научный журнал. - 2010. - №3(73). — с.160-164. — режим доступа: <http://www.iriney.ru/sects/theory/062.htm>

2. Ожегов С.И., Шведова Н.Ю. Толковый словарь русского языка (С-Я). - Издательство «Азъ», 1992. - Режим доступа: http://lib.ru/DIC/OZHEGOW/ozhegow_p_r.txt.

3. Фасмер М. Этимологический словарь русского языка. Перевод с немецкого. М.: «Прогресс», 1986. - Режим доступа: <http://vasmer.narod.ru/>.

4. Закон Украины «О свободе совести и религиозных организациях» от 23 апреля 1991 года. Режим доступа: http://www.irs.in.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=68:1&catid=39:lu&Itemid=66&lang=ru.

5. La Ley Orgónica de Libertad Religiosa (LO /1980, de 5 de julio. Режим доступа: http://noticias.juridicas.com/base_datos/Admin/lo7-1980.html.

Ступак И.В.
д.филол.н., проф. кафедры
германских и романских языков, НУ «ОЮА»

ОБРАЗОВАНИЯ НЕМЕЦКОЙ ЮРИДИЧЕСКОЙ ТЕРМИНОЛОГИИ (НА МАТЕРИАЛЕ ТЕРМИНОЛОГИИ СЕМЕЙНОГО ПРАВА)

Статья посвящена юридической терминологии на материале семейного права Германии. С одной стороны, освещение и изучение семейноправовых проблем представляют особый интерес в современном межкультурном пространстве и юридическом дискурсе. С другой стороны, способы формирования немецких терминов и их перевод на русский язык находятся в центре внимания типологической лингвистики.

Материалом данного исследования являются существительные (простые, производные и сложные), которые составляют большую часть юридической терминологии.

Несмотря на то, что с лексической точки зрения основной массой исследуемой терминологии являются немецкие слова, анализ языкового материала выявил тенденцию интернационализации в юридической терминологии [2: 35]. Процесс интернационализации в языке права нашел свое выражение в том, что в нем успешно функционируют термины с латинской основой (например: *Advokat*, *Mobiliar*, *Alimente*, *Akzept* и др.).

Введение римского права в Германии в XIV—XV вв. повлекло за собой проникновение латинской терминологии в немецкую юриспруденцию. Однако в XIX—XX вв. ряд латинских юридических терминов был вытеснен немецкими, хотя некоторые латинские термины продолжают сосуществовать с немецкими, образуя с ними синонимы: *Jurisprudenz* — *Rechtswissenschaft*; *Advokat* — *Rechtsanwalt*, *Verteidiger*; *Majoritat* — *Mehrheit*, *Stimmehrheit*; *Legislatur* — *Gesetzgebung* [1: 123]. В современной юридической литературе предпочтение отдается немецким терминам, что свидетельствует о стремлении к сохранению уникальных черт в немецкой юридической терминологии — черт национального языка [3: 21]. Юридический термин немецкого языка образуется преимущественно из исконно немецких существительных.

Из общей массы производных существительных следует выделить термины, образованные:

1) от глагола при помощи суффикса *-er*, так называемые *Nomina agentis*, например: *Richter* (← *richten*) «судья», *Klager* (← *klagen*) «истец»;

2) от причастий *Angeklagte* «подсудимый», *Angehörige* «лицо, состоящее в родстве»;

3) путем эксплицитной деривации, а именно с помощью суффиксов *-keit*, *-schaft*, *-ung*: *Ehenichtigkeit* «недействительность брака», *Eheschließung* «заключение брака», *Vaterschaft* «отцовство».

В юридической терминологии семейного права наблюдается преобладание сложных существительных над простыми и производными. Наиболее продуктивными является словосложение по таким моделям:

1) *Nomen+Nomen*, например: *Doppelehe* (*Doppel* + *Ehe*) «двоебрачие», *Ehevertrag* (*Ehe* + *Vertrag*) «брачный договор»;

2) *Adj+Nomen*, например: *die Zivilehe* (*zivil* + *Ehe*) «официально зарегистрированный брак», *Gesamtgut* (*gesamt* + *Gut*) «общее имущество супругов»;

3) *Verb + Nomen*, например: *Leihmuttertschaft* (*leih(en)* + *Mutterschaft*) «супругатное материнство»;

4) *Nomen+Fugenelement+Nomen*: *Unterhaltungspflicht* (*Unterhalt* + *s* + *Pflicht*) «обязанность платить алименты», *Anfangsvermögen* (*Anfang* + *s* + *Vermögen*) «добрачное имущество супругов»;

5) *Nomen+Fugenelement+Nomen+Fugenelement*, например: *Unterhaltsbemessungsgrundlage* (*Unterhalt* + *s* + *Bemessung* + *s* + *Grundlage*) «база для исчисления алиментов»;

6) *Nomen+ Nomen+Nomen*, например: *Ehegattenunterhalt* (*Ehe* + *Gatten* + *Unterhalt*) «алименты на супруга»;

7) *Adverb + Nomen*, например: *Fortpflanzung* (*fort* + *Pflanzung*) «искусственные методы репродукции человека».

Действие универсальных законов, в частности закона экономии, можно наблюдать и на материале юридической терминологии на примерах аббревиаций. Чаще всего аббревиации подвержены номинации нормативных актов и правовых инстанций:

EheG – *Ehegesetz* (Закон о браке);

Eheschl – *Eheschließung* (заключение брака) ;

Eheg – *Ehegatte* (супруг).

Таким образом, анализ терминообразования в области семейного права Германии позволил сделать следующие выводы:

1) особенностью юридических терминов семейного права является незначительное количество заимствованных терминов;

2) образование терминов-существительных осуществляется

от исконно немецких основ по таким основным моделям: словосложение, эксплицитная деривация, имплицитная деривация;

3) юридическая терминология семейного права подвержена действию закона экономии, что приводит к значительному росту количества аббревиатур.

Список использованной литературы:

1. Галанза, Л. П. Немецкая юридическая терминология и особенности ее перевода / Л. П. Галанза // Правоведение. 1966. №1. — С. 120-126.

2. Гришенкова, Ю. А. Особенности терминов в языке права (на материале немецкого языка) / Ю. А. Гришенкова // Язык и общество. — Ярославль: Изд-во ЯГПУ, 2002. — С.34-36.

3. Yeghoyan S. Das Familienrecht in Österreich und in Russland. Ein terminologischer Vergleich. — Graz, 2009. — 123 S.

Тарасова А. М.
ст. преподаватель кафедры германских
и романских языков НУ «ОЮА»

ИСПОЛЬЗОВАНИЕ КЛИШЕ ЛАТИНСКОГО ПРОИСХОЖДЕНИЯ В ЮРИСПРУДЕНЦИИ

Становление римской юридической лексики, которой ныне пользуются юристы всего мира, оказалось обусловленным тем, что в ходе древнейшего периода римской истории функции юристов выполняли жрецы, служители храмов. Согласно легенде вторым после Ромула римским царем был Нума Помпилий (VII в. до н. э.), который упорядочил религиозную жизнь Рима, учредив общеримскую верховную коллегия понтификов (жрецов). Понтифики составляли замкнутую касту, юридические познания держали в глубокой тайне. Так продолжалось до тех пор, пока в III в. до н. э. некий Гней Флавий, сын либертина (вольноотпущенника) не похитил у жрецов книгу, содержащую иски, сведения о законах и разного рода другие правовые установки. Эту книгу он передал народу, и она получила название «Флавия гражданское право». В благодарность народ избрал Флавия трибуном, сенатором и курульным эдилом. С этого времени юриспруденция перешла в руки светских юристов, но пользоваться им пришлось уже сложившейся за несколько столетий лексикой. Да и сам факт необходимости похищения вышеупомянутой книги свидетельствует о наличии в ней специальных формулировок, многие из которых уже тогда начали превращаться в клише, которые должны были звучать и выглядеть именно так, а не иначе.

Латинские юридические формулировки, даже обладая яркой афористичностью, всё же не допускают неоднозначности в понимании. Язык права с момента его зарождения требовал знания точного смысла слов и словосочетаний, их употребления без возможности двусмысленного толкования. И это способствовало превращению многих правовых установок в идиомы, штампы, клише, обладающие свойствами неизменяемости. Юристами всего мира однозначно воспринимаются такие клише, как *«status quo»* — *существующее положение вещей (до их изменения в будущем)*; *«de iure»* — *по праву, юридически*; *«de facto»* — *по факту, фактически*; *«dura lex, sed lex»* — *суров закон, но закон*; *«alter ego»* — *второе я (мой представитель, адвокат)*; *«conditio sine*

qua non» — обязательное условие; **«ad rem»** — к делу; **«veto»** — я запрещаю; **«post factum»** — после свершившегося; **«post scriptum»** — после написанного; **«persona grata»**; **«persona non grata»** и многие другие.

Латинскому языку вообще считают присущими такие качества как выразительность, острота и при этом краткость и отточенность речи. Вспомнить хотя бы письмо Юлия Цезаря, адресованное другу после его победы над понтийским царем Фарнаком; письмо содержало всего лишь три слова, но они стали крылатыми и бессмертными **«Veni, vidi, vici — пришел, увидел, победил»**.

В сфере же юриспруденции лаконичность правовой фразеологии вообще приобретает характер принципа. В этой связи уместно привести в качестве примера такую установку, как **«Legem brevem esse oportet — необходимо, чтобы закон был кратким»**. Это означает, что формулировка закона, при всей её ёмкости, должна быть краткой и упрощённой, чтобы её смогли понять все без исключения.

Установка о необходимости краткой формулировки законов обусловила стремление римских юристов к максимальному сокращению формулировок, которые постепенно превратились в клише. К примеру, установка **«Ab instantia»** означает освобождение от суда с оставлением в подозрении, т.е. под залог или подписку о невыезде. Или широко используемая формулировка **«A priori — заранее»** выражает мнение о том, что из существования ранее известных фактов в будущем последуют аналогичные факты. Подобные примеры можно приводить во множестве. Клише **«Corpus delicti — состав преступления, дословно тело преступления»** предполагает наличие уголовно ответственного лица, вещественных доказательств, то есть факта совершения преступления. Клише **«Reformatio in peius — изменение к худшему»** подразумевает применение высшей судебной инстанцией более строгой санкции по делу, которое рассматривалось ею по жалобе осуждённого. В международной юридической и дипломатической практике клише **«Uti possidetis — поскольку вы владеете»** является формулой признания прав воюющих сторон на занятые ими территории, исходя из владения на данный момент.

Многие юридические формулировки до такой степени перешли в разряд клише, что их начали использовать в виде аббревиатуры. Так, к примеру, клише **«Curia advisari vult»** в письменном варианте выглядит **«cur. ad. vult»**, либо и вовсе **«с. а. в. — суд желает обдумать»**, т.е. суд откладывает вынесение решения, чтобы

более детально и внимательно изучить материалы дела. В виде аббревиатуры изображаются клише «**N. L. (non liquet)**» — *вопрос не ясен*», т.е. судья воздерживается от суждения; «**D.P.S. (de pecunia sua)**» — *на свои деньги, средства*»; «**A. D. (ante diem)**» — *до такого-то дня*»; «**LL. B. (legum Baccalaureus)**» — *бакалавр права*»; «**l. s. (locus sigilli)**» — *место печати*»; «**loc. cit. (loco citato)**» — *в цитированном месте*»; «**i. e. (id est)**» — *то есть*»; «**ibid. (ibidem)**» — *в том же месте*»; «**Et sim. (et simile)**» — *и тому подобное*»; «**dub. (dubitatur)**» — *сомнительно*; «**etc. (et cetera)**» — *и прочее*» и ряд других.

Представляется вероятным тот фактор, что именно превращение латинских изречений в идиомы, клише, штампы и послужило отправной точкой к тому, что бесчисленный их пласт служил и продолжает служить нетленным общечеловеческим достоянием, не зависящим от проходящих столетий и неподвластным времени.

Список использованной литературы:

1. Дворецкий И. Х. Латинско-русский словарь. — М., 1976.
2. Никифоров Б.С. Латинская юридическая фразеология. М., 1979.
3. Тарасова А. М. Словарь юридических фраз и терминов. — О. 2003.
4. Хоміцька З. М. Словник латинських юридичних висловів. Х., 2007.

Хацяюк В.И.
*преподаватель кафедры германских и романских языков
Национальный университет
«Одесская юридическая академия»*

КОММУНИКАТИВНО-ПРАГМАТИЧЕСКИЕ АСПЕКТЫ ИЗУЧЕНИЯ ЮРИДИЧЕСКОГО ТЕКСТА

Функциональный аспект в изучении языка, ориентация на коммуникативный процесс неизбежно привели к выявлению коммуникативной единицы высшего порядка, посредством которой осуществляется речевое общение. Такой единицей является текст, который мыслится, прежде всего, как единица динамическая, организованная в условиях реальной коммуникации и, следовательно, обладающая экстра-интралингвистическими параметрами.

Если принять, что текст отражает некое коммуникативное событие, то, следовательно, элементы события должны быть соотношены с отдельными компонентами (или единицами) текста. Поэтому выявление единиц текста и их иерархии в общей структуре текста помогает вскрыть сущностные характеристики текста — содержательные, функциональные, коммуникативные. При этом надо иметь в виду, что единицы текста, представленные, в частности, в виде высказываний, отражают лишь значимые для данного текста элементы ситуации-события; остальные же элементы могут опускаться из-за их ясности, достаточной известности.

Для речевой организации текста определяющими оказываются внешние, коммуникативные факторы. Поэтому порождение текста и его функционирование прагматически ориентированы, т.е. текст создается при возникновении определенной целеустановки и функционирует в определенных коммуникативных условиях.

Коммуникативные условия, или конкретные речевые ситуации, поддаются типологизации. Таким образом, и тексты, ориентированные на определенные коммуникативные условия, также должны обладать типологическими признаками.

Представление о тексте как о «форме коммуникации» находит отражение в исследованиях, авторы которых характеризуют данный объект с точки зрения деятельности коммуникантов. При этом коммуникативный подход к тексту формируется на основе

теории речевой деятельности, т.е. психолингвистического подхода. Рассматривая текст как форму коммуникации, важно подчеркнуть, что текст всегда продукт первичной коммуникативной деятельности автора (говорящего, пишущего) и объект вторичной коммуникативной деятельности адресата (читателя или слушателя). Чтобы состоялось общение автора и адресата через текст, необходимы знание языка (кода) и действительности, а также наличие контакта (канала связи).

Любой текст рассчитан на чье-либо восприятие. Отсюда и двунаправленность текста: на автора-создателя (может быть, и коллективного) и на воспринимающего читателя. Такая двунаправленность рождает множество проблем при попытке охарактеризовать текст всесторонне.

Текст можно рассматривать с точки зрения заключенной в нем информации. Текст — это прежде всего информационное единство; с точки зрения психологии его создания, как творческий акт автора, вызванный определенной целью (текст — это продукт речемыслительной деятельности субъекта); текст можно рассматривать с позиций прагматических (текст — это материал для восприятия, интерпретации); наконец, текст можно характеризовать со стороны его структуры, речевой организации, его стилистики (сейчас появляется все больше работ такого плана, например, стилистика текста, синтаксис текста, грамматика текста, шире — лингвистика текста).

Само слово «текст» (лат. *textus*) означает «ткань, сплетение, соединение». Поэтому важно установить и то, что соединяется, и то, как и зачем соединяется.

В любом случае текст представляет собой объединенную по смыслу последовательность знаковых единиц, основными свойствами которой являются связность и цельность.

Текст может быть письменным и устным по форме своего произведения. Та и другая форма требует своей «текстуальности» — внешней связности, внутренней осмысленности, направленности на восприятие. Лингвистика изучает интонационные, лексические и синтаксические средства текста; графические средства подчеркивания, шрифтовые выделения, пунктуацию. Понятие «текст» может быть применено не только по отношению к цельному литературно оформленному произведению, но и к его части, достаточно самостоятельной с точки зрения микротемы и языкового оформления. Так, можно говорить о тексте главы, раздела, параграфа; тексте введения, заключения и т.п.

Различают четыре системных признака текста:

1. Информативность. Все тексты информативны, хотя иногда информация бывает нулевой, например, в разговорно-обиходной сфере общения, где главным может быть установление и поддержание контакта.

2. Структурность. Она предполагает взаимосвязь и взаимозависимость элементов в рамках целого текста. Структурность текста соотносится с его связанностью.

3. Регулятивность. Это — системное качество текста, заключающееся в способности «управлять» познавательной деятельностью читателя. Регулятивность текста связана с другими его особенностями: информативностью, структурностью, интегративностью.

4. Интегративность. Это системное качество текста есть ориентация всех элементов текстовой структуры на синтез — на воплощение содержательного плана текста, организованного авторской интенцией, его конкретными целями и мотивами. Интегративность связана с цельностью своей психолингвистической природой, тем, что эти признаки текста есть результат речемыслительной активности коммуникантов.

Список использованной литературы:

1. Валгина, Н.С. Теория текста: учеб. пособие для студентов, аспирантов, преподавателей — М.: Логос, 2003.

2. Девкин, В.Д. Прагматика слова /В.Д. Девкин. — М.: Изд-во МГПИ, 1985.

3. Стернин, Н.Д. Лексическое значение слова и речи / Н.Д. Стернин. Воронеж, 1985.

4. Чаковская М.С. Текст как сообщение и воздействие / М.С. Чаковская. - М.: Высш.шк., 1986.

ОБЩИЕ ПРАВИЛА ТОЛКОВАНИЯ НОРМАТИВНО-ПРАВОВОГО АКТА И ИХ ЛИНГВИСТИЧЕСКАЯ СОСТАВЛЯЮЩАЯ

Толкование — необходимый, обязательный элемент при реализации права, в том числе международно-договорного. В отличие от многих других видов познания — в частности теоретического или обыденного — юридическое толкование представляет собой специальное познание, которое осуществляется в целях практической реализации права. При этом особое значение имеет анализ вербального аспекта нормативно-правового акта, способы языковой реализации юридических положений.

Толкование права представляет собой в известном смысле процесс, обратный тому, который осуществляется адресантом. Если последний занимается кодированием юридической информации, то адресат (судейский корпус, различные административные органы, и т.д.) производят его декодирование на основе первичного, т.е. авторского интерпретационного потенциала и целого ряда аддитивных средств. Юристы считают, что «специально-юридическое толкование занимает ключевое положение среди способов толкования». Очевидно, такое заявление звучит слишком категорично, поскольку юридические знания представлены в вербальной форме. Эффективность толкования обеспечивается комплексным подходом с учетом всех аспектов текста, как структурно-языковых, так и содержательно-логических, а также экстралингвистических, включая и существующий запас информации, и интерпретационный опыт самого реципиента-толкователя. С точки зрения лингвиста, ни одна из операций не обходится без анализа соответствующей языковой материи. Лингвистическая составляющая имеет сквозной характер и без неё не обходится ни один из способов юридического толкования.

Нам представляется, что следует говорить о следующих способах или общих правилах толкования нормативно-правового акта:

Контекстологический способ — анализ и выведение смыслов из текста самого анализируемого документа.

Интертекстовый (интертекстуальный) способ — выведение смыслов из сопоставления основного текста документа с его

предтекстами, а также другими комплементарными (аддитивными) документами и материалами.

Экстралингвистические способы предусматривают заключение неофициальной конвенции, когда стороны договариваются о трактовке значений, исходя из общих интересов, задач и целей, имеющих внелингвистический характер, в том числе соображений социально-политического характера.

В соответствии с Венской конвенцией 1986г. договор должен быть интерпретирован в общепринятых терминах (*ordinary meaning*), которые выводятся непосредственно из текста. При этом в документе подчеркивается, что следует учитывать интенциональную составляющую (*in the light of its object and purpose*). Этот подход, который мы называем контекстологическим, как показывает документ, считается доминирующим. Вместе с тем предлагается также использовать и принцип, который мы называем интертекстовым принципом, базирующийся на аналогии и предполагающий сопоставление базового документа с другими подобными документами:

(c) any relevant rules of international law applicable in the relations between the parties [V.C., 1986:14].

Интертекстовый анализ также предусматривает использование дополнительных (аддитивных) параллельных текстов и предтекстов (черновиков, проектов, набросков):

Recourse may be had to supplementary means of interpretation, including the preparatory work of the treaty and circumstances of its conclusion [ibid.].

Здесь же допускается и применение различных производных текстов, которые могли бы прояснить смысл базового документа:

There shall be taken into account, together with the context: any subsequent agreement between the parties regarding the interpretation of a treaty or the application of its provisions, etc. [ibid.].

Интертекстовый анализ предусматривается для тех случаев, когда контекстологический анализ оставляет значения двусмысленными и недостаточно прозрачными или же ведет к явной алогичности:

(a) leaves the meaning ambiguous or obscure, or

(b) leads to a result which is manifestly absurd or unreasonable [ibid.].

«Заглядывание» в историю вопроса в процессе интертекстового анализа предполагает выведение значения из целого ряда

документов. Для декодирования адресат обращается за дополнительной информацией к предтексту или неофициальному адресанту (законодательные комитеты, инициаторы соглашений и т.д.). В процессе обращения к первичному адресанту (или неофициальному адресанту) изучаются описания соглашений, подготовленные соответствующими комиссиями. Однако подчеркнем, что интертекстовый анализ, хотя и имеет большое значение, всё же не является ведущим. Ему принадлежит вспомогательная роль.

Когда контекстологический анализ, а также интертекстовый подход не могут снять разночтений термина или пропозиции, предлагается прибегнуть к принципам, который мы предлагаем называть, — в связи с отсутствием в Венской конвенции соответствующей терминологии, — договорным, или конвенциональным: *32.4. when a comparison of the authentic texts discloses a difference of meaning which the application of articles 31 and 32 does not remove, the meaning which best reconciles the texts, having regard to the object and purpose of the treaty, shall be adopted [V.C., 1986:14].*

Таким образом, в качестве основного Венская конвенция 1986г., фактически, предлагает использовать при толковании международных договоров, если использовать нашу терминологию, контекстологический анализ. В случае разночтений, когда сугубо лингвистические средства не достаточно действенны, рекомендуется прибегать к экстралингвистическим способам, прежде всего конвенциональному, т.е. истолкованию, о котором стороны договариваются, исходя из общих интересов, руководствуясь политическими, общественными и прочими экстралингвистическими соображениями.

Список використаної літератури:

1. Алексеев С.С. Право. — М.: Статут, 1999. — 712с.
2. Кухаренко В.А. Интерпретация текста. — М.: Просвещение, 1988. — 327с.
3. Рикёр П. Конфликт интерпретаций : Очерки о герменевтике. — М.: Медиум, 1995. — 416с.
4. Рудавин Г.И. Герменевтика и проблемы интерпретации, понимания и объяснения // Вопросы философии. — 1983.— № 10. — С. 62-70.
5. Vienna Convention on the Law of Treaties between States and International Organizations or between International Organizations. — 34p. — <http://fletcher.tufts.edu/multi/texts/BH883.txt>

ИСПАНОЯЗЫЧНЫЙ ЮРИДИЧЕСКИЙ ДИСКУРС (на материале Конституций Испании и стран Латинской Америки)

В настоящее время дискурс становится объектом междисциплинарного изучения такого ряда отечественных и зарубежных ученых как Н.Д. Арутюнова, М.М. Бахтин, Т. ван Дейк, В.И. Карасик, В.В. Красных, Ж.О. Гийому, А.В. Горбачева, В.З. Демьянков. Юридический дискурс как вид рассматривался в работах В.И. Карасика, В.П. Литуса, Эдуардо Гарсия Майнеса, Л.В. Колесниковой, Н.Г. Юзефовича, Л.Е. Поповой и др.

Лавинное появление в общественной среде новых ценностных ориентиров привело к индивидуализации социума, дифференциации общества и утверждению автономности личности. Язык как основное средство коммуникации становится не только средством выражения отношения к изменившимся общественным реалиям, но и активным правовым рычагом юриспруденции, которая использует, как его юридическую (термины, клише), так и естественную (общелитературную или общелингвистическую) составляющие. Таким образом, в фокусе исследований юристов и лингвистов находятся отношения правовых смыслов, терминологические предпочтения, взаимодействия между написанным и понятым в тексте закона. Специфика юридического текста, согласно В.И. Карасику, состоит в его сходстве, как с научным текстом, так и текстом-инструкцией, поскольку выполняет познавательную и предписывающую функции. Такую коммуникативную задачу имеют все законодательные документы, в том числе Конституция как Основной закон, регулирующий отношения людей в обществе в рамках определенной страны.

При анализе текстов Конституций Испании и Латинской Америки (Аргентины и Мексики) были выявлены не только общие текстуальные черты, присущие любому юридическому дискурсу, а также ряд лингвокультурных особенностей испаноязычного юридического дискурса.

Терминологическая система текстов Конституций данных стран характеризуется: отсутствием эмоциональной окраски, однозначностью и независимостью от контекста, например: справедливость

(*justicia*), законность (*legalidad*), право (*derecho*), преступление (*delito*) и др. Также в указанных текстах используются клише как дискурсивные параметры для определенной сферы юридической деятельности, например: El Poder Ejecutivo «*el Presidente del Gobierno*» (премьер-министр Испании), El Poder Legislativo «*Mesa del Senado*» (Президиум Сената), El Poder Judicial «*sentencia del Tribunal*» (постановление Верховного суда). Наличие в текстах Конституций исследуемых стран настоящего времени глагола (*establecen; provee; constituyen*), пассивных конструкций (*se garantiza; se reconoce; están reservadas*), имен существительных и местоимений (собираательных, отрицательных и безличных) в функции подлежащего («*Los ciudadanos tienen el derecho a participar en los asuntos públicos (...)*» (Art. 23.1 de la Constitución Española); «*Nadie puede ser privado del artículo de su trabajo (...)*» (Art. 50 de la Constitución Mexicana)) вызвано необходимостью подавать информацию объективно и обобщенно.

Предписывающий, постановляющий, а также облигаторный и долженствующий характер информации текстов Конституций достигается за счет: (1) частотного использования глаголов или глагольных конструкций со значением модальности (необходимости или возможности) (*deben prestar asistencia; no será obligatorio; sea posible*), (2) Modo Subjuntivo, а именно Presente de Subjuntivo в придаточных предложениях («*Todos los juicios criminales ordinarios, que no se deriven del despacho de acusación concedido en la Cámara de Diputados (...)*» (Art. 118 de la Constitución de la Nación Argentina); «*Cuando en un delito o falta del orden militar estuviese complicado un paisano, conocerá (...)*» (Art. 13 de la Constitución Mexicana)), (3) Futuro de Indicativo в главном предложении для выражения настоящего долженствования («*El gobierno cesante continuará en funciones (...)*» (Art. 101.2 de la Constitución Española); «*Las autoridades proveerán a la protección de esos derechos (...)*» (Art. 42.2 de la Constitución de la Nación Argentina)), (4) использование абсолютных конструкций с причастием для достижения значений условия, причины («*Disuelto el Congreso o expirado su mandato, si se produjere alguna de las situaciones que dan lugar a cualquiera (...)*» (Art. 116.5 de la Constitución Española); «*Si cumplido este término no se ha pronunciado sentencia (...)*» (Art. 20 B. IX de la Constitución Mexicana)), (5) подбора общепринятого разнообразия средств юридического дискурса со значением условия или причины (если, по причине) («*Si la autoridad incumple la sentencia que concedió el*

amparo (...).» (Art. XVI de la Constitución Mexicana)), а также (6) за счет однородных членов предложения («*Todos los reglamentos, decretos, acuerdos y órdenes del Presidente deberán estar firmados por el Secretario de Estado (...).*» (Art. 92 de la Constitución Mexicana)), которые позволяют текстам Основного закона стран избежать двусмысленности толкования и получить однозначность и полноту высказывания.

Таким образом, анализ текстов Конституций Испании и стран Латинской Америки (Аргентины и Мексики) показал, что юридический дискурс — это отдельный вид дискурса, который обладает набором определенных лингвистических средств, используемых для реализации предписывающих функций текстов Основного закона. Актуальность выбранной тематики определяется необходимостью более детального и глубинного исследования испаноязычного юридического дискурса, который является ключом (исп. *clave*) к социально-правовому развитию и регулированию общества и выявлению различных прагматико-лингвистических влияний на него.

Список использованной литературы:

1. Арутюнова Н.Д. Дискурс./ Н.Д. Арутюнова // Лингв. энциклоп. словарь. — Москва: Сов. энциклоп., 1990 — С.136-137.
2. Борботько В.Г. Элементы теории дискурса / В.Г. Борботько. — Грозный, 1989.
3. La Constituciyn de la Naciyn Argentina de 1994; La Constituciyn Polntica de los Estados Unidos Mexicanos de 1917; La Constituciyn Espacola de 1978 [Recursos electrynicos] — Режим доступа: <http://www.uznal.org/constitution.php>
4. Diccionario de la lengua espacola RAE [Recurso electrynico] — Режим доступа: <http://buscon.rae.es/drael/>.
5. A. MARCOS MARHN, FRANCISCO, ESPACA RAMHREZ, PALOMA. (2001): Guna de Gramótica de Lengua Espacola. Madrid: Espasa Calpe, 2001. — 404 P.

ЗМІСТ

Привітання Президента

Національного університету «Одеська юридична академія»

С.В.Ківалова 3

СЕКЦІЯ 1.

ПРОБЛЕМИ СУЧАСНИХ ЛІНГВІСТИЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Артюхова А. А.

ДИСКУРСИВНАЯ СПЕЦИФИКА МИТИНГА. 5

Бабелюк О.А.

ПОСТСТРУКТУРАЛІСТСЬКА ІНТЕРПРЕТАЦІЯ МОВНОГО
ЗНАКА В АСПЕКТІ ПОСТМОДЕРНІСТСЬКОГО
ТЕКСТОТВОРЕННЯ 8

Байлюк Н.О.

ГЕМІНАЦІЯ ПРИГОЛОСНИХ В УКРАЇНСЬКІЙ ТА НІМЕЦЬКІЙ
МОВАХ (зіставний аспект). 12

Бистров Я.В.

ТЕКСТОВА КАРТИНА СВІТУ ЛІТЕРАТУРНОГО НАРАТИВУ
У СВІТЛІ КОГНІТИВНОЇ ПОЕТИКИ 16

Бигунова Н.А.

КОММУНИКАТИВНЫЕ СТРАТЕГИИ ОДОБРИТЕЛЬНЫХ
РЕЧЕВЫХ АКТОВ ПОХВАЛЫ И КОМПЛИМЕНТА. 18

Бридко Т.В.

ПОНЯТИЕ «ЯЗЫКОВОЙ СИТУАЦИИ»
В СОВРЕМЕННОМ ЯЗЫКОЗНАНИИ 21

Васильченко Е.Г.

СИНЕРГЕТИЧЕСКИЙ ПОДХОД
В ИЗУЧЕНИИ УСТНОПОРОЖДАЕМОЙ РЕЧИ. 23

Віротченко С.А.

ЛЕКСИКО-СЕМАНТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ДІЄСЛІВНИХ
КОНСТРУКЦІЙ ПРОКСЕМНОГО РУХУ 26

Голюк С. В.

CONTRASTIV ANALYSIS OF PHRASEOLOGICAL
UNITS OF THE SEMANTIC FIELD «TO WORK – NOT
TO WORK» IN GERMAN, ENGLISH AND UKRAINIAN
LANGUAGES 29

Данильченко І.В.

МОВНА ОСОБИСТІСТЬ АМЕРИКАНСЬКОГО ЖУРНАЛІСТА:
КРИТЕРІЇ ДИФЕРЕНЦІАЦІЇ 31

Долусова Н.В.

СКРИПТОВЕ МОДЕЛЮВАННЯ СТЕРЕОТИПНОЇ ГЕНДЕРНОЇ
РОЛІ «МАТИ», ВЕРБАЛІЗОВАНОЇ У СУЧАСНИХ
АНГЛОМОВНИХ ТВОРАХ 34

<i>Завгородний С. Г.</i>	
ВЕРБАЛИЗАЦІЯ ЛІНГВОКУЛЬТУРНОГО КОНЦЕПТА CHESS В АНГЛІЙСЬКОМУ ЯЗЫКЕ (на матеріалі субконцепта CHESSBOARD).	 37
<i>Зверева О.Г.</i>	
КОНТАКТНІ ЖЕСТИ У КООПЕРАТИВНО- ТА КОНФЛІКТНО-СПРЯМОВАНОМУ ДИСКУРСІ СІБЛІНГІВ.	 40
<i>Кантур К.А.</i>	
СОВРЕМЕННАЯ ЭВФЕМИСТИЧЕСКАЯ ЛЕКСИКОГРАФИЯ И КРИТЕРИИ ОТБОРА ЭВФЕМИЗМОВ	 43
<i>Колесникова Е.Я.</i>	
СТРУКТУРИРОВАНИЕ КУМУЛЯТИВНОГО ОБРАЗА В ХУДОЖЕСТВЕННОМ ТЕКСТЕ	 47
<i>Коляса О.В.</i>	
ЯВИЩЕ МОВНОГО АБСУРДУ В ЛІНГВІСТИЦІ.	 50
<i>Корягина А.Ю.</i>	
ВЛИЯНИЕ СОЦИАЛЬНЫХ ФАКТОРОВ НА РАЗВИТИЕ ЯЗЫКОВОЙ НОРМЫ	 53
<i>Котов М.В.</i>	
БАЗОВІ КОНЦЕПТИ МІЖКУЛЬТУРНОГО ДИСКУРСУ: СВІЙ vs ЧУЖИЙ.	 56
<i>Кришталюк Г.А.</i>	
КОМУНІКАТИВНА ПРОТИДІЯ В СУЧАСНОМУ АМЕРИКАНСЬКОМУ ГАЗЕТНОМУ ДИСКУРСІ	 58
<i>Матузкова Е.П.</i>	
АНТИЭКЗИСТЕНЦИАЛИСТСКАЯ КОНЦЕПЦИЯ ИДЕНТИЧНОСТИ КАК ДИСКУРСИВНОЙ МОДЕЛИ.	 60
<i>Мосієнко О.В.</i>	
ФУНКЦІЇ НОМІНАТИВНО-РЕФЕРЕНЦІЙНИХ ОДИНИЦЬ В АМЕРИКАНСЬКОМУ ГАЗЕТНОМУ ДИСКУРСІ	 63
<i>Нікульшина Т. М.</i>	
КОЛІРНА КАРТИНА ІРРЕАЛЬНОГО СВІТУ (НА МАТЕРІАЛІ АНГЛІЙСЬКОЇ ТА УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ)	 66
<i>Носолевська В. Л.</i>	
ЖАНРИ АВІАЦІЙНОГО ДИСКУРСУ	 69
<i>Олейнікова Г.О.</i>	
ГЕНДЕРНІ ОСОБЛИВОСТІ ХУДОЖНЬОГО ЖАНРУ	 72
<i>Палівода У. Я.</i>	
ВИРАЖЕННЯ КОНЦЕПТУ «ЦІЛЕ»/«ЧАСТИНА» ЧЕРЕЗ ВІДНОШЕННЯ ПОНЯТЬ «ДВА»/«ОДИН» У НІМЕЦЬКІЙ ТА УКРАЇНСЬКІЙ МОВАХ	 75

<i>Петлюченко Н. В.</i>	
КОГНИТИВНЫЕ МЕХАНИЗМЫ РЕЧЕВОГО ВОЗДЕЙСТВИЯ ХАРИЗМАТИЧЕСКОЙ ЯЗЫКОВОЙ ЛИЧНОСТИ	78
<i>Подольн Л.Г.</i>	
LINGUA ITALIANA NEL XXI SECOLO	81
<i>Поздняков Д.А.</i>	
КОМПОНЕНТ «ГОЛОВА» В СТРУКТУРЕ ФРАЗЕОЛОГИЗМОВ, ВЕРБАЛИЗУЮЩИХ КОНЦЕПТ INSANITY	83
<i>Потапенко С.И.</i>	
МЕЖДУ ЭЛИТОЙ И НАРОДОМ: ЛИНГВОРИТОРИЧЕСКИЙ АНАЛИЗ ИНАУГУРАЦИОННОГО ОБРАЩЕНИЯ ВИКТОРА ЮЩЕНКО	86
<i>Присяжнюк Л.Ф.</i>	
ЗМІНЕНІ СТАНИ СВІДОМОСТІ ЯК МІЖДИСЦИПЛІНАРНА ПРОБЛЕМА	89
<i>Самочорнова О. А.</i>	
ФОРМАЛЬНІ МОДЕЛІ АППОЗИТИВНИХ КОНСТРУКЦІЙ В АМЕРИКАНСЬКОМУ ГАЗЕТНОМУ ДИСКУРСІ	91
<i>Сафьян Ю.О.</i>	
КОНЦЕПТ ОБАЯНИЕ В ЗАПАДНОЙ И СЛАВЯНСКОЙ ЛИНГВОКУЛЬТУРАХ	94
<i>Светочева С.Н.</i>	
БОГИНЯ ФРЕЙЯ, ЕЕ МЕСТО В ПАНТЕОНЕ БОГОВ, ЭТИМОЛОГИЯ	97
<i>Солощук Л.В., Зимич Є.В.</i>	
ВЗАЄМОДІЯ ВЕРБАЛЬНИХ ТА НЕВЕРБАЛЬНИХ КОМПОНЕНТІВ КОМУНІКАЦІЇ У МАРИТАЛЬНОМУ ДІАЛОГІЧНОМУ ДИСКУРСІ	100
<i>Талавіра Н.М.</i>	
ВЕРБАЛІЗАЦІЯ ПРОТИСТОЯННЯ В АНГЛОМОВНОМУ ЖУРНАЛЬНОМУ ДИСКУРСІ: БЕЗАРТИКЛЕВІ ЗВОРОТИ	102
<i>Таранець В.Г., Черняєва І.А.</i>	
ІНДОЄВРОПЕЙЦІ: ЛЮДИНА І СУСПІЛЬСТВО (історичний екскурс)	105
<i>Фідик В.І.</i>	
СТРУКТУРА ПОСТМОДЕРНІСТСЬКОГО ПОВІСТУВАННЯ: НАРАТИВНА РИЗОМА	108
<i>Філоненко З. Л.</i>	
АМБІВАЛЕНТНІСТЬ ХУДОЖНЬОГО ТЕКСТУ ЯК КЛЮЧОВА ОЗНАКА ПОСТМОДЕРНІСТСЬКОЇ ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНОЇ ПРОЗИ	111

<i>Ходакова О.Л.</i>	
МОДУСНА МОДЕЛЬ КОНЦЕПТУ <i>STUPIDITY</i>, ВЕРБАЛІЗОВАНОГО ЗАСОБАМИ СУЧАСНОЇ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ . . .	114
<i>Цвик Г.М.</i>	
STRATEGY OF TROLLING AS A METHOD OF PSYCHOLOGICAL MANIPULATION	116
<i>Цобенко О.В.</i>	
ОСНОВНІ ПІДХОДИ ДО ВИВЧЕННЯ КОНКРЕТНОЇ ЛЕКСИКИ	119
<i>Шилева Т.В.</i>	
ДИАЛОГИЧНОСТЬ ТЕКСТОВ АНГЛОЯЗЫЧНОЙ ПРОПОВЕДИ	122

СЕКЦІЯ 2. ПЕРЕКЛАД І ПЕРЕКЛАДОЗНАВСТВО

<i>Борко Т.М.</i>	
РЕДАКТОРСЬКО-ПЕРЕКЛАДАЦЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ МИКОЛИ ЛУКАША У ФОРМУВАННІ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ РЕДАКТОРІВ.	125
<i>Козак Н.І., Куракіна І.В.</i>	
ОСОБЛИВОСТІ ЕСТЕТИЧНОЇ КОНЦЕПЦІЇ А.В. СВІНБЕРНА.	128
<i>Козак Н.І., Куракін А.В.</i>	
ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ ЮРИДИЧНИХ ТЕКСТІВ	131
<i>Кузьмінецька О.Ю.</i>	
РЕАЛІЗАЦІЯ КОМУНІКАТИВНО-КОГНІТИВНОГО ПІДХОДУ У НАВЧАННІ ПЕРЕКЛАДУ СПЕЦІАЛІЗОВАНИХ ТЕКСТІВ СТУДЕНТІВ СПЕЦІАЛЬНИХ ФАКУЛЬТЕТІВ . .	134
<i>Anna Olshevska</i>	
BEEINFLUSST EINE ÜBERSETZUNG DIE REZEPTION? 'FUENTEOVEJUNA' VON LOPE DE VEGA UND SEINE RUSSISCHEN ÜBERSETZUNGEN.	137
<i>Фомина Л.Ф., Орлов В.В.</i>	
СПОСОБЫ АДАПТАЦИИ ФРАНЦУЗСКИХ ТОПОНИМОВ В РОМАНЕ М. БУЛГАКОВА «ЖИЗНЬ ГОСПОДИНА ДЕ МОЛЬЕРА».	140
<i>Цибульська Н.</i>	
«FALSE FRIENDS OF TRANSLATOR» IN ENGLISH-INTO-GERMAN TRANSLATION.	144
<i>Шаблій О.А.</i>	
ЯКІ ПЕРЕКЛАДИ ДОКУМЕНТІВ ВИЗНАЄ ФЕДЕРАТИВНА РЕСПУБЛІКА НІМЕЧЧИНА?	147

**СЕКЦІЯ 3.
ПРОБЛЕМИ ЮРИДИЧНОЇ ЛІНГВІСТИКИ
ТА ЮРИДИЧНОГО ДИСКУРСУ**

Балабуха К.В.

**МІСЦЕ ФРАЗЕОЛОГІЧНИХ ОДИНИЦЬ
У ЮРИДИЧНІЙ ЛЕКСИЦІ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ 150**

Барская А.А.

**ЛАТИНОАМЕРИКАНСКИЕ ВАРИАНТЫ ИСПАНСКОГО
ЯЗЫКА И ИХ РОЛЬ В ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ
ПОДГОТОВКЕ ЮРИСТОВ 153**

Коваленко Н.О.

**ЛІНГВАЛЬНІ ТА ЕКСТРАЛІНГВАЛЬНІ ОСОБЛИВОСТІ
ДИСКУРСУ ПРАВА В СУЧАСНІЙ НІМЕЦЬКІЙ МОВІ . . . 156**

Кузенко С.Д.

**ЮРИДИЧЕСКИЙ ТЕРМИН КАК ЯЗЫКОВОЙ
И СОЦИОКУЛЬТУРНЫЙ ФЕНОМЕН
(НА МАТЕРИАЛЕ НЕМЕЦКОГО СЕМЕЙНОГО ПРАВА) . . 159**

Оруджева С.Э.

**КОНТРАСТИВНЫЙ АНАЛИЗ КЛИШЕ-ЭКВИВАЛЕНТОВ
НОРМАТИВНО-ПРАВОВЫХ ДОКУМЕНТОВ ИСПАНИИ
И УКРАИНЫ 162**

Подгурская К.А.

**ТЕРМИН «СЕКТА» В УКРАИНСКОЙ
И ИСПАНСКОЙ ЮРИСПРУДЕНЦИИ 165**

Ступак И.В.

**ОБРАЗОВАНИЯ НЕМЕЦКОЙ ЮРИДИЧЕСКОЙ
ТЕРМИНОЛОГИИ (НА МАТЕРИАЛЕ ТЕРМИНОЛОГИИ
СЕМЕЙНОГО ПРАВА) 168**

Тарасова А. М.

**ИСПОЛЬЗОВАНИЕ КЛИШЕ ЛАТИНСКОГО
ПРОИСХОЖДЕНИЯ В ЮРИСПРУДЕНЦИИ 171**

Хацяюк В.И.

**КОММУНИКАТИВНО-ПРАГМАТИЧЕСКИЕ АСПЕКТЫ
ИЗУЧЕНИЯ ЮРИДИЧЕСКОГО ТЕКСТА 174**

Юлинецкая Ю.В.

**ОБЩИЕ ПРАВИЛА ТОЛКОВАНИЯ НОРМАТИВНО-ПРАВОВОГО
АКТА И ИХ ЛИНГВИСТИЧЕСКАЯ СОСТАВЛЯЮЩАЯ . . . 177**

Яковлюк О.М.

**ИСПАНОЯЗЫЧНЫЙ ЮРИДИЧЕСКИЙ ДИСКУРС
(на материале Конституций Испании
и стран Латинской Америки) 180**

Наукове видання

**ФІЛОЛОГІЯ ХХІ СТОЛІТТЯ:
ТЕОРІЯ, ПРАКТИКА, ПЕРСПЕКТИВИ**
(18 квітня 2012 р. м. Одеса)

МАТЕРІАЛИ

*Міжнародної науково-практичної Інтернет-конференції,
яка присвячена 15-річчю Національного університету
«Одеська юридична академія»
та 165-річчю Одеської школи права*

Виготовлено ПП «Фенікс»
(Свідоцтво ДК №1044 від 17.09.02.)
м. Одеса, 65009, вул. Зоопаркова, 25. Тел. (048) 7777-591
www.law-books.od.ua
e-mail: maritimebooks.yandex.ru